

መሠረት ባለሀብቶች ከሞላ ጉደል ነጻ ሆነው መንቀሳቀስ ጀምረዋል። የአከባቢን የልማት መንፈስም የሞቀ ነው። ብልጥ ከሆነን ዘንድሮም ለመሮጥ እንችላለን።

እዚህ ግን ጥቃቱ ምን ያህል ሊሰማን እንደሚችል እንዳንገድ እንረዥን በንጽጽር እሁንም እናያለን። ለምሳሌ ግብጽ ልታለማው የምትችለው አካባቢ የዓባይን ተፋሰስ ተከትሎ ያለውን መሬት ብቻ ሊሆን፤ ሌላው አሸዋማ በረሃማ መሬት የበዛበት መሆኑ ለሁላችንም ግልጽ ነው።

ከጥንት ጀምሮ የግብጽ ፈርዖኖች በዓባይ ሲያጌጡና ከኢትዮጵያ የሚንደሉደሉውን ጥቁር አፈር ሊገምጡ እንደነበሩ ግልጽ ነው። እዚህ ዘመን አልፎ ተርፎ ለመከሰኛው ምሥራቅ ለምዕራቡ ዓለም ላይቀር በጠርመሱ የታሸገ የፓፓያ፤ የዘይቱን እና የአናናስ ምኑ ቅጡ ጁስ እየሾ ረቸሩ ይገኛሉ። በእውነቱ መመቅኘት ሳይሆን ከእኛ በተገኘ አፈር እንዲህ የናጠሰችው ግብጽ እኛን ምንኛ ልታስተምረን በቻለች።

በእኛ ዓባይ ግብጽ የዓለምን ገበያ ሊያጨናንቁ እኛስ የዓባይ፤ የጣና፤ የላንጋኖ፤ የሻላ፤ የአባይታ፤ የአዋሣ፤ የባሮ፤ የአዋሽ፤ የዋቢ ሽባላ፤ የተከዘ፤ የጊቤ ምኑ ቅጡ ወንዞች ባለቤት ሞሰሱ ላይቀር ኢትዮጵያን ገንት ብሎ የጠራት አገር ባለቤት ሆነን ለመሆኑ ከገበሬው ደሰሳ ጉጂ በረሃብ ምክንያት አስከፊን በቃፈዛ ይውጣ ወይ? ከውኃ ጋር እንታረቅ።

በልጅነታችን መሬቱን ቆፍረን የምናወጣው የጣዝማ ማርና በየዛፋ ያሉ ውብ አበባችን ቀስሞ ማር የሠራው ንብ ሁብት እኮ ነው። ደህ ሁሉ ከውኃ ጋር የተቆራኝ መሆኑ ሊረላ አይገባም።

እዚህ ቀጥሎ የውኃ ሁብት ልማት በ1999 መጋቢት ላይ በሚኒስትሩ አማካኝነት ያስተላለፈውን የኢትዮጵያ የውኃ ደብዳቤ በተመለከተ ከቅርብ መረጃ ያጠናቀርነውን እንተነትናለን።

የኢትዮጵያ የገጠር መጠጥ አቅርቦት 23% እንደነበረ እና ወደ 41% እንዳደገ ተገልጿል። የከተማ መጠጥ አቅርቦት ከነበረበት 74% ወደ 78% ማደጉን ከሪፖርቱ አይተናል። የመስኖ ልማት ገና እየዳሽ ነው። ወደ 430,000 ሐኪታር ለማልማት ገና ዕቅድ ወጥቷል። ደህ ለሰማ ከሚችለው ጋር ሊነጸጸር እጅግ ጥቂት ነው ቢሆንም ጀምሩን እናደንቃለን። የባለሀብቶች ተሳትፎ ወሳኝ ነው ተብሏል፤ ግን ወደ ልማቱ ገና በብዛት አልመጡም።

ዓባይ እና መዘዙ

በኢትዮጵያ ወንዞች ሲነሱ የዓባይ ችግር ሊዘለል የማይችል ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ መጠላለፍ ከፈጠሩበት ዐባይት ጉዳዮች አንዱ ነው።

ኢትዮጵያ በተፈጥሮ ሀብቶችዋ የታደሰች አገር ናት ቢባልም ይህ ሀብት ደግሞ የብዙ መዘዞችም ምንጭ መሆኑ ሊዘነጋ አይገባም። በተለይ የቀይ ባሕር ዳርቻን ከመነጠቁ በፊት ከታላላቆቹ አገራት ጋር የሚያወዳድር የባሕር በርና የባሕር ኃይል ያላት ሊፈሩ ከሚገባቸው አገራት አንዷ ነበረች። ይህም የኃያላኑን ዓይን የሰበ እና የውስጥ ከሃዲ ምችን በመጠቀም ጉልበቷን ለማዳከም የተሞከረበት ሁኔታ እዚህ ሁሉ የመጣ ነው።

በተለይ ዓባይ ከምንጩ ከጣና ጀምሮ እስከ ካርቱም ድረስ 1529 ኪሎ ሜትር ተገዝ ለሉዳን ከዚያም ከነጭ ዓባይ ጋር ተቀላቅሎ ለግብጽ ሕዝብ ሕይወት መሆኑን ስናስብ እኛ የዓባይ ልጆች ግን «ውኃ ጠማን» እያልን ማልተላቸን ለሰሚው እንግዳ ሊሆን ይገባዋል። ለም አፈራችንን እየባለጠ የሚነገደውን ባለፈ ውኃ መግሬት መቅጣት የነበረብን እኛ እንጅ ተጠቃሚዎቹ እነ ግብጽ አልነበሩም።

ለመሆኑ ፈላስፎች «ግብጽ የዓባይ ስጦታ ናት» ብለው ያውም ታዋቂው የግሪክ ፈላስፋ ሂሮዶቶስ ሲናገር በግልባጭ ዓባይ የግብጽ ስጦታ ነው ማለት አቅቶት ነው ወይ ፈላስፋው አግባቡን ያገለበጠው?

አንድ እውነቱ ከሞኝ አገር የዘረዘረውን አፈር በስጦታ የሚሰግሰው ዓባይ ስጦታው እንደ ግብጽማ በአባራ የታወኩት በረሃ እንዴት ስጦታ ልትሆን ትችላለች። በዚህ ስጦታ ተጠቅመው ግብጾች በዓመት 2.8 በመቶ እያደጉ ይገኛሉ።

ስለዚህ የኢትዮጵያን መከፋፈልና መዳከም ግብጾች እጅግ ይፈልጉታል። ጠንካራና በእራስዋ የምትተማመን አገር ከሆነች በዓባይ ላይ ጥያቄ ማስከተሏ ስለማይቀር በዓለም አቀፉ የፖለቲካ መስመር መሳናከል በመፍጠር ኢትዮጵያን ስትፈትናት ኖራለች። ይኸውም የውስጥ አረባሾችን በማደራጀት፣ ፖለቲካውን በማወሰስና በጉሣ በማጋጨት የሚደረግ ስራ ነው። ለዚህ ደግሞ እንዳንድ አገር በቀል ምሁራን እንደዓባይ ለግብጽ የፖለቲካ ስጦታ ሲላይ ሲያበረክቱ ይታያል።

የጉሣ ፖለቲካ በተለይ ግብጽን ለመሳሰሉ በዓባይ ምክንያት ሲያዳክሙን ለሚፈልጉ ጠላቶቻችን እጅግ ጥሩ ዕድል ፈጥሮላቸዋል። ካለምንም ድካም የጉሣ ነርታቸውን እየላሉ እርስ በእርስ ለማፋጀት እጅግ ጥሩ አጋጣሚ ሆኖላቸዋል። ብዙዎቹ ፀረ ኢትዮጵያ ስብሰባዎች የሚካሂዱት ግብጽ ውስጥ ነው። ፀረ ኢትዮጵያ ጦርነቶች የሚነደፉት በግብጽ ጀኔራሎች ነው። ታዲያ እጃችን አመድ አፋሽ ከሆነ እኛስ በጥንካሬ ካለመከፋፈል መቼ ነው በአንድነት የጉሣ ሽኩቻችንን አሸቀንጥረን እጅ ስለጅ ተያይዘን በአንድነት የምንቆመው?

በእነ ዓፄ አምደአዮን በ13ኛው ክፍለ ዘመን አል ናስር መሐመድን ያሳፈረች ኢትዮጵያ ካሬ በገዛ ልጆቿ መከፋፈል ምክንያት ግብጽን የመሳሰሉ አገራት መጨዋቻ እንዴት ትሁን? ግብጽ ዝናብ ብታገኝ እንኳን በዓባይ ተፋሰስ ዘረያ (በዓባይ ሽለቆዎችዋ) ያውም 150 ሚሊ ሜትር ዝናብ ብቻ ስታገኝ ሌላው ምድርዋ በረሃ ደረቅ ነው ታዲያ እነዚህ ሕዝቦች ከእኛ የበለጡ ሊሆኑ የሚችሉበት ምክንያቱ ሲታሰብ አይቆጭም ጥቃትስ አይለማንም። ለመሆኑ ግብጽ በኢትዮጵያ ዑጋንዳንና ሱዳንን ጨምሮ አለቃ ለመሆን ለምን ትፈልጋለች። ለምን የዓባይ ጉዳይ የብሔራዊ ደህንነቱ ጉዳይ ነው ብላ ግብጽ ጉረቤትዎችዋን ታምሳለች።

እኛስ በፖለቲካው ብልጫ ለምን እናሳይም ለምን እኛስ አንፈራም። ለምን እንጠቃለን? ቢያንስ ለምን የራሳችንን በጥንቃቄ እንጠብቃለን። ለዚህ ሁሉ የፖለቲካ መረጋጋት የፍትህና የሥልጣን ድልድሉ ሚዛን ለሁሉ መብት እና ዕድል መከፋት አለበት። የውስጥ መረጋጋት ካለን፣ ሁሉ በአካል በጥንት ከኖረ የወጪ ጠላቶቻችን ዕድል አይኖራቸውም፤ እኛ አንድ ከሆንን ደግሞ ማንም አያሸንፈንም። ከጉረቤታችን ግብጽ ጋር በኦኮሎጂካል በመከበር ልንኖር የምንችለው እኛ ጠንካሮች ከሆን ብቻ ነው።

የኢትዮጵያ ከፍተኛ ተፋሰሶች

ዓባይ፣ አሞ፣ ጊቤ፣ ባሮና አኮቦ ሲሆኑ፤ በመረጃው መሠረት 53.2% የያዘው ዓባይ ወንዝ ነው፤ ተፋሰሱ ከአገሪቱ የቀዳ ስፋት ውስጥ 17.5% ሲሸፍን በክልሉ የሚኖረው ሕዝብ ደግሞ ከጠቅላላው ውስጥ ወደ 27% የሚሆነው ነው።

ከፍተኛ ተፋሰሶች ዓባይ፣ አሞ፣ ጊቤ፣ ባሮና አኮቦ ከጠቅላላው የሀገሪቱ ውኃ ውስጥ 77% ከቀዳ ስፋቱ 31% ከሕዝብ ብዛት 44% ይይዛሉ ይለናል።

ኢትዮጵያ በጎብረት በእነዚህ ሀብቶች ላይ በአንድነት ብትሠራ ግን መጠኑ እንኳን ለእኛ ለብዙዎችም ይበቃል ሚሊሲሲፒ የአሜሪካ እንጂ የሚሊሲሲፒ ተፋሰስ አካባቢዎች ሀብት ስለልሆነ አገር አቀፍ የልማት ዋስትና ሆኗል።

ማጠቃለያ

ውኃ እጅግ ጥቅም የሚሰጥና የሕይወት ዋስትናን የሚያረጋግጥ ሀብት ነው፤ ጣዕሙ የማይጠገብ፤ ውበቱ ማራኪ ነው።

ስለዚህም መዝሙረኛው ዳዊት በመዝሙሩ ለማይን አንድ መጋረጃ ዘረጋህ ይልና አልፍኝን በውኃ የሚሠራ ሠረገላውን ደመና የሚያደርግ የሚለው ውኃ ምድራዊ ጌጥ ብቻ ሳይሆን ለማያዋም መሆኑን ሊነግረን

ነው። እንኳን የዚህች ምድር የሰማዩም ውበት ውኃ ነው። ከሰባቱ ሰማያት አንዱ ሰማይ ውዳድ የሚባለው በውኃ የተሠራ ነው። ውኃ መርገፍ ያላት እንደሆነች የቢተ ክርስቲያን ታሪክ ያስረዳናል።

በዚህ ምድር ያሉ ውበቶች የውኃ ውጤቶች ናቸው። ልምላሜው ፈፋቴው፤ ደመናው፤ ባሕሩ፤ ማዕበሉ፤ እነዚህ ሁሉ የውኃ ውበቶች ናቸው። ውኃ የሕይወት መሠረት ነው። ማንኛውም የባለሰው ዓለም ብልጽግናው ውኃን መሠረት ያደረገ ነው። ለውኃ ልማት እራት በበደት መሠረታዊ ጉዳዮች ያስፈልጋል። እንደኛው እነስተኛ እና መከሰኛ የመስኖ ልማት ባሕላዊውን እና በየገበሬው የሚካሄዱ የልማት መሠረቶችን ማበልፀግ። የመንግሥት ፖሊሲ ለባለሀብቱ ማሳትም ለግሉ ክፍለ ኢኮኖሚ አመቺ ምንጣፍ መሆን ይገባዋል። ለተጠቃሚው ሕዝብ የባለቤትነት መንፈሱን ማበልፀግና የሕዝቡን ንቃት ማሳደግ ናቸው። ይኸውም የታንዛኒያው ፕሬዝዳንት ጁሊያስ ኔሬሬ እንዳሉት መሬታችን ምርታችን የሚል ቁንቁ እንዲፈጠር ሕዝቡ በማንኛውም የልማት እንቅስቃሴ ውስጥ ድርሻ ይኖረው ዘንድ ማነሳሳት ነው።

ቤተ ክርስቲያን ከኅንጻት ጀምሮ ቢያንስ አዕድዋን በመጥረቢያ ሳታስነክ በዛሬች ድባብ ተከባ የምትገኝ መሆንዋ የተፈጥሮን ቅርስ ጠብቆ ማስጠበቅ እንደሚገባ መናገሯ ነው። ዛሬች ተሟጠው አልቀው ትራታቸው በቤተ ክርስቲያን ዙሪያ መኖሩን ማስተዋል ይገባልና። ይህም ዝናብን ለመላብ ዋነኛ ምክንያት መሆኑ የታወቀ ነው።

ዛሬም በየአድባራቱ እግዚአብሔር የሰጠንን የአየር ጠባይ ለመጠበቅ ዛሬችን መንከባከብ ለውኃም ትኩረት መስጠት እንደሚገባ ማስተማር ይገባል። ሌላው ቀርቶ ጥንታዊዎቹ አገር በቀል ዛሬች ችግኝ ከየገዳማቱ መስብስብም ይኖርብናል። ስለዚህ የገዳማቱ የደን ጥበቃ ባለበት ማቆየት ብቻ ሳይሆን መስፋፋትም አለበት። የሕዝቡ ፅድገት መሠረት ቤተክርስቲያን ናትና። ሕዝቡ ከውኃ ጋር እንዲታረቅ ቤተክርስቲያን ጥሪ እንድታደርግ ያስፈልጋል። የውኃ ሀብታችንን በአግባቡ እንጠቀምበት፤ በብልህነት እንንከባከበው፤ ከውኃ ጋር እንታረቅ።

አብዛኛው የሰሜን ተራራዎች ገላጣ መሆናቸው ቢያሳዝንም ግን በድንጋይ እየተገነቡ ተራራውን በደረጃ በመከበብ ውኃው እንዳይታጠብ እርስን ተሠርቶ በማየታችን የኢትዮጵያ ተስፋ ሀሀ ተጀመረ እንል ዘንድ አስገደደናል። ለዚህም የታሪክ ግጥሞችውን በመታየት እየተወጡ ያሉ የግብርና ሠራተኞችና ደህንን ግዙፍ ሥራ መከራውን አይቶ የሠራውን የሰሜን ገቢ ደግመን ደጋግመን ልናመሰግን አብቅቶናል። ከጥቂት ዓመታት በኋላ ወንዞችን የደፈረሰ አፈር ተሽከመው ባዕዳንን ሲያበልጁ፤ እድኛሩም፤ ያኔ ዓባይ ጥቁር ላይሆን ነጭ ይሆናል።

ከላይ በአደሮፕላን ለተመሰከተው ከሸዋ ጀምሮ እስከ ትግራይ የተሠራው አጠገቤ ያሉትን ነጮች ሳይቀር አስገርሞ «ጠቁ ሥራ ተሠርቷል» አስኝቷቸዋል። እዚህ ላይ በውጭ የምንኖር ኢትዮጵያውያን ገንዘባችንን በማውጣት፤ ዛፍ በመትከል ብንተጠር እፋችንን ሞልተን እንራችን ኢትዮጵያ እንድንል ድፍረት ይሰጠናል። በተግባር ከገበሬው ጋር ከተጣመርንና ከተጠርን አረንጓዴዋን ኢትዮጵያ መልሰን የማንፈጥርበት ምክንያት የለም። ለዚህ ሁሉ ግን መታረቅ መግባባት ያስፈልገናል።

ምዕራፍ አሥራ በድስት ከኃይል ጋር መታረቅ

ኃይል ምንድን ነው? የተፈጥሮ ኃይል ወይም ሰው ሰራሽ ኃይል። በዚህ ዘመን የባለሰው አገሮች ዋነኛ ትኩረት ወይም አሽቅድምድም ኃይልን በማሳደግ ላይ የተመሰረተ ነው። ኃይል የሚገኝባቸው የተፈጥሮና ሰው ሰራሽ ምንጮችን ማበልፀግ መጠቀም የዘመናችን ሥልጣኔ አካል ነው።

እነዚህ የተፈጥሮና ሰው ሠራሽ ምንጮች እነማን ናቸው። የተፈጥሮዎቹ ውኃ፤ ነፋስና ፀሐይ የመሳሰሉት ሊሆኑ፤ ሰው ሰራሾቹ ደግሞ በዚህ ተፈጥሮ የሚቀዱት ኢልክትሪክ የኒዩክሊር ኃይል የመሳሰሉት ናቸው። ሞገዱ እና ነፋሱት ማዕበሉ ከመጠን በላይ ያልተገራ ኃይል አላቸው። የጥበብ ኃይል ባለው የሰው ልጅ እየተቆጠቡ ጥቅም ላይም ይውላሉ።

ነው። እንኳን የዚህች ምድር የሰማይም ውበት ውኃ ነው። ከሰባቱ ሰማያት አንዱ ሰማይ ውዳድ የሚባለው በውኃ የተሠራ ነው። ውኃ መርገፍ ያላት እንደሆነች የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ያስረዳናል።

በዚህ ምድር ያሉ ውበቶች የውኃ ውጤቶች ናቸው። ልምላሜው ፏፏቴው! ደመናው፣ ባሕሩ፣ ማዕበሉ እነዚህ ሁሉ የውኃ ውበቶች ናቸው። ውኃ የሕይወት መሠረት ነው። ማገኛውም የበለፀገ ዓለም ብልጽግናው ውኃን መሠረት ያደረገ ነው። ለውኃ ልማት አራት ዐባይት መሠረታዊ ጉዳዮች ያስፈልጋሉ። አንደኛው አነስተኛ እና መካከለኛ የመስኖ ልማት ባሕላዊውን እና በየገበሬው የሚካሄዱ የልማት መሠረቶችን ማበልፀግ። የመንግሥት ፖሊሲ ለባለሀብቱ ማለትም ለግሉ ክፍለ ኢኮኖሚ አመቺ ምንጣፍ መሆን ይገባዋል። ለተጠቃሚው ሕዝብ የባለቤትነት መንፈሱን ማበልፀግና የሕዝቡን ንቃት ማባደግ ናቸው። ይኸውም የታንዛኒያው ፕሬዝዳንት ጄሊያስ ኔሬሬ እንዳሉት መሬታችን ምርታችን የሚል ቁንቁ እንዲፈጠር ሕዝቡ በማገኛውም የልማት እንቅስቃሴ ውስጥ ድርሻ ይኖረው ዘንድ ማነሳሳት ነው።

ቤተ ክርስቲያን ከጥንት ጀምሮ ቢያንስ አይደለም በመጥረቢያ ሳታስነክ በዛፎች ድባብ ተከባ የምትገኝ መሆንም የተፈጥሮን ቅርስ ጠብቆ ማስጠበቅ እንደሚገባ መናገሯ ነው። ዛፎች ተሟጠው አልቀው ቅሪታቸው በቤተ ክርስቲያን ዙሪያ መኖሩን ማስተዋል ይገባልና። ይህም ገዢብን ለመሰባ ጥንቶች ምክንያት መሆኑ የታወቀ ነው።

ዛሬም በየአድባራቱ እግዚአብሔር የሰጠንን የአየር ጠባይ ለመጠበቅ ዛፎችን መንከባከብ ለውኃም ትኩረት መስጠት እንደሚገባ ማስተማር ይገባል። ሌላው ቀርቶ ጥንታዊዎቹ አገር በቀል ዛፎች ጅግኝ ከየገዳማቱ መሰብሰብም ይኖርብናል። ስለዚህ የገዳማቱ የደን ጥበቃ ባለበት ማቆየት ብቻ ሳይሆን መስፋፋትም አለበት። የሕዝቡ ዕድገት መሠረት ቤተክርስቲያን ናትና። ሕዝቡ ከውኃ ጋር እንዲታረቅ ቤተክርስቲያን ጥሪ እንድታደርግ ያስፈልጋል። የውኃ ሀብታችንን በአግባቡ እንጠቀምበት፤ በብልሃት እንንከባከበው፤ ከውኃ ጋር እንታረቅ።

አብዛኛው የሰሜን ተራራዎች ገላባ መሆናቸው ቢያሳዝንም ግን በድንጋይ እየተገነቡ ተራራውን በደረጃ በመክበብ ውኃው እንዳይታጠብ እርከን ተሠርቶ በማየታችን የኢትዮጵያ ተስፋ ሀሁ ተጀመረ እንል ዘንድ አስገድዶናል። ለዚህም የታሪክ ግዴታቸውን በመያ እየተወጡ ያሉ የግብርና ሠራተኞችና ይህንን ግዙፍ ሥራ መከራውን አይቶ የሠራውን የሰሜን ገበሬ ደግመን ደጋግመን ልናመሰግን አብቅቶናል። ከጥቂት ሳመታት በኋላ ወንዞቻችን የደፈረሰ አፈር ተሸክመው ባዕዳንን ሊያበለጽጉ አይኖሩም፤ ያኔ ዓባይ ጥቁር ሳይሆን ነጭ ይሆናል።

ከላይ በአይሮፕላን ለተመለከተው ከሸዋ ጀምሮ እስከ ትግራይ የተሠራው አጠገቤ ያሉትን ነጮች ሳይቀር አስገርሞ «በዙ ሥራ ተሠርተል» አስኝቷቸዋል። እዚህ ላይ በውጭ የምንኖር ኢትዮጵያውያን ገንዘባችንን በማውጣት፤ ዛፍ በመትከል ብንተባበር አፋችንን ሞልተን አገራችን ኢትዮጵያ እንድንል ድፍረት ይሰጠናል። በተግባር ከገበሬው ጋር ከተባመርንና ከተባበርን አረንጓዴዋን ኢትዮጵያ መልሰን የማንፈጥርበት ምክንያት የለም። ለዚህ ሁሉ ግን መታረቅ መግባባት ያስፈልገናል።

ምዕራፍ አሥራ ስድስት

ከኃይል ጋር መታረቅ

ኃይል ምንድን ነው? የተፈጥሮ ኃይል ወይም ሰው ሰራሽ ኃይል። በዚህ ዘመን የበለፀጉ አገሮች ዋነኛ ትኩረት ወይም አሸቅድምድም ኃይልን በማሳደግ ላይ የተመሰረተ ነው። ኃይል የሚገኝባቸው የተፈጥሮና ሰው ሰራሽ ምንጮችን ማበልፀግ መጠቀም የዛመናችን ሥልጣኔ አካል ነው።

እነዚህ የተፈጥሮና ሰው ሠራሽ ምንጮች እነማን ናቸው። የተፈጥሮዎቹ ውኃ፣ ነፋስና ፀሐይ የመሳሰሉት ሲሆኑ፤ ሰው ሰራሾቹ ደግሞ ከዚህ ተፈጥሮ የሚቀዱት ኤሌክትሪክ የኒዩክሊር ኃይል የመሳሰሉት ናቸው። ሞገዱ እና ነፋሳቱ ማዕበሉ ከመጠን በላይ ያልተገራ ኃይል አላቸው። የጥበብ ኃይል ባለው የሰው ልጅ እየተቆጠቡ ጥቅም ላይም ይውላሉ።

በዚህ በ21^{ኛው} ክፍለ ዘመን አንድን አገር ከሥልጣኔ ተርታ የሚደምራትም የተፈጥሮ ኃይልዋን ምን ያህል ተጠቅማበታለች የሚለውን መጠይቅ መመለስ ስትችል ነው። የሚፈሉ ፈፍቲዎች የሚነፍሱ ነፋሳት በውስጣቸው ጉልቆ መሃፍርት የሌለው ኃይል አከማችተዋል። በተለይ በአገራችን ኢትዮጵያ ከፀሐይ የሚገኘው የሰላር ኃይል የውሃ ኃይል ሌሎቹም ከፍተኛ ጥቅም የሚያስገኙ እንደሆኑ የታመነ ነው።

የኤሌክትሪክ ኃይል ዋና መፍሰቂያ የሆነው ውኃ የተፈጥሮን አየር ሳይበክል ለግዝፍ ፋብሪካዎች የሚሆን የብርሃን የመተትና የትዝቃዜ ኃይል የሚለጥ ሲሆን፤ በስፋት የመብራት ሥርጭትን ለማስፋፋት ተወዳዳሪ የሌለው መፍትሔ ሆኖ ቆይቷል። አሁን ግን በበለፀጉት አገራት ኒዩክሌር በሩት ምሥራቅ ኒኩሊየር ሰላር ሲስተም፤ በአውሮፓ የነፋስ ኃይልና ባዮማስን የመሳሰሉ የኃይል ማመንጫዎች (ሀይድሮ ኤሌክትሪክ ፓውርን) አንዳንዴ ሲተኩት ይታያሉ። ከመሬት ውስጥ የሚወጣው እምቅ ኃይልና በተለይ ነጻጅ የመጓጓዣ አገልግሎቶችን ሽፍኖ የሚገኝ ሲሆን፤ እነዚህ ሁሉ የኃይል ምንጮችን ያካተተ መረጃዎችን በማጣቀስ ከኃይል ጋር እንታረቅ እንላለን።

ደጋግመን በሌሎች ርዕሶች ላይ እንዳንሳነው የሚፈሉ ፈፍቲዎች በውስጣቸው ጉልቆ መሃፍርት የሌለው ኃይል አለ። በምድር የታመቁ በብማይ የሚወነጨፉ ነፋሳት ኃይላቸው ሲሰራር አይችልም። ከፀሐይ የሚገኘው ኃይል ምን ያካለል ተብሎ ቢጠየቅ ብዙ እጅግ ብዙ የብዙ ብዙ ከማለት በስተቀር መልስ የለም።

ስለዚህ የአሥራ ሦስት ወር ፀሐይ፤ ብዙ ወንዞች፤ በክርህ ምድሯ ተመርምሮ ያልተደረሰበት ክምችት የኃይል ያላት ኢትዮጵያ ከኃይል ጋር ብትታረቅ ማደግዋ ሊያጠራጥር አይገባም።

ዓለም አቀፍ የኃይል አሽቅድምድም

አሜሪካ ውስጥ በ2004 አሌክ በተደረገው ምርጫ ጆን ኬሪ የብሉት ከዴሞክራት፤ ጆርጅ ደብሊው በቭ ካሪተብሊካን በእኔን ምረጡ

ክርክራቸው (Debat) ከወትሮው በተለየ መልኩ ኃይልን ማበልፀግ ላይ ጠንካራ እሰጥ አገባ አንሥተው እንደነበር የሚታወስ ነው።

ጆን ኬሪ የፒትሮሊየም አምራች የዐረብ አገር ቱጃሮችን ያጠገብናቸው እኛ ነን ለቱሪስቶች የሚለግሱትን ገንዘብ እኛ እየሰጠናቸውም (ፔትሮሊየሙን እየገዛን) በገዛ ራሳችን ላይ ይዘምቱ ዘንድ አደረግናቸው የሚል ዘዩ ያዘለ ንግግር ነበር። እንግዲህ ለእነዚህ የዐረብ ቱጃሮች በንግብር አንጥርም አማራጭ የነጻጅ ምንጭ በትመርጡኝ አስፋፋለሁ ሲሉ ተሰምተዋል።

የኢራቅ መወረር ዋነኛ መነስኤም የአሜሪካ የነጻጅ ጥማት ነው የሚሉ አልጠፉም። ስለዚህ በዚህ ዘመን የዘይት ጉዳይ እጅግ አንገብጋቢ ጦርነት የሚያማዝዝ ሆኗል።

በዘይት ሽያጭ የናጠጡት የዐረብ ዓለማት የዓለም ኃይል ምንጮች በመሆናቸው ደምጸቸው ከሌሎች አገራት ከፍ ብሎ ሲሰማ እናያለን። ስለዚህ ይህንን መንፈስ ለመለወጥ ምዕራባውያኑ አማራጭ የኃይል ምንጮችን ከማፈላለግ አልባዘኑም።

በዚህ ዘመን ዓለማችን ይህንን ንጥረ ነገር የዘይት ድፍድፍ እኛ ቢንዚን የምንለውን ለመተካት ለፊ የሳይንስ ምርምር እየተካሄደ ነው። የዚህ ጥረት ውጤት ነው። የአልኮልና ነጻጅ ቅልቅል የሆነው ይህ ፈጠራ ከማንኛውም አልኮል መፍጠር ከሚችል ነገር የሚቀመም ነው። ብራዚልን የመሳሰሉ አገራት ከሞላለስ ይህንን ንጥረ ነገር በመፈልሰፍ በቅርቡ ሥራ ላይ ለማዋል ደፋ ቀና እያሉ ነው።

አውሮፓውያኑ በተለይ የአስካንዲሺያን አገሮች ለአየር ብክለት ስለሚጨነቁ ነፋሻ የወንዝ ዳርቻዎችን በመከተል ከፍታ ያላቸው ባለመዘውር ማማዎችን በመትከል ከነፋስ ኃይልን ሲያከማቹ ለንብተዋል። ኢታሊያ አ. ስማንያ አምስት መካሪ ወደ ሜቲን ፊውል ተሽጋግረዋል። ይኸውም 85% ኢታሊያል ያለበት 15% ብቻ ቢንዚን የተተላለፈበት ማለት ነው።

በዚህ በ21^{ኛው} ክፍለ ዘመን አንድን አገር ከሥልጣኔ ተርታ የሚደምራትም የተፈጥሮ ኃይልዋን ምን ያህል ተጠቅሞበታለች የሚለውን መጠይቅ መመለስ ስትችል ነው። የሚፈሉ ፈፍተዎች የሚነፍሱ ነፋሳት በውስጣቸው ጉልቆ መሣፍርት የሌለው ኃይል አካማችተዋል። በተለይ በአገራችን ኢትዮጵያ ከፀሐይ የሚገኘው የሰላር ኃይል የውሃ ኃይል ሌሎችም ከፍተኛ ጥቅም የሚያስገኙ እንደሆኑ የታመነ ነው።

የኢሌክትሪክ ኃይል ሞና መፍለቂያ የሆነው ውኃ የተፈጥሮን አየር ሳይበክል ለግዝፍ ፋብሪካዎች የሚሆን የብርሃን የመተትና የትዝታዜ ኃይል የሚለጥ ሊሆን፤ በስፋት የመብራት ሥርጭትን ለማስፋፋት ተወዳዳሪ የሌለው መፍትሔ ሆኖ ቆይቷል። አሁን ግን በበለፀጉት አገራት ኒዩክሌር በፍቅ ምሥራቅ ኒኩሊየር ሰላር ሊስተም፤ በአውሮፓ የነፋስ ኃይልና ባዮማስን የመሳሰሉ የኃይል ማመንጫዎች (ሀይድሮ ኤሌክትሪክ ፓውርን) አንዳንዴ ሲተኩት ይታያሉ። ከመሬት ውስጥ የሚወጣው እምቅ ኃይልና በተለይ ነዳጅ የመጓጓዣ አገልግሎቶችን ሽፍኖ የሚገኝ ሊሆን፤ እነዚህ ሁሉ የኃይል ምንጮችን ያካተተ መረጃዎችን በማጣቀስ ከኃይል ጋር እንታረቅ እንላለን።

ደጋግመን በሌሎች ርዕሶች ላይ እንዳሳሳነው የሚፈሉ ፈፍተዎች በውስጣቸው ጉልቆ መሣፍርት የሌለው ኃይል አለ። በምድር የታመቁ በሰማይ የሚወነጫፉ ነፋሳት ኃይላቸው ሊሰፈር አይችልም። ከፀሐይ የሚገኘው ኃይል ምን ያካላል ተብሎ ቢጠየቅ ብዙ እጅግ ብዙ የብዙ ብዙ ከማለት በስተቀር መልስ የለም።

ስለዚህ የአሥራ ሦስት ወር ፀሐይ፤ ብዙ ወንዞች፤ በከርህ ምድሯ ተመርምሮ ያልተደረሰበት ክምችት የኃይል ያላት ኢትዮጵያ ከኃይል ጋር ብትታረቅ ማደግዋ ሊያጠራጥር አይገባም።

ዓለም አቀፍ የኃይል እሽቅድምድም

አሜሪካ ውስጥ በ2004 እሴኦ በተደረገው ምርጫ ጆን ኤሪ የተባሉት ከዴሞክራት፤ ጆርጅ ደብሊው በቭ ካሪተብሊካን በእኔን ምረጡት

ክርክራቸው (Debat) ከወትሮው በተለየ መልኩ ኃይልን ማበልፀግ ላይ ጠንካራ እሰጥ አገባ አንሥተው እንደነበር የሚታወስ ነው።

ጆን ኤሪ የፒትሮሊየም አምራች የዐረብ አገር ቱጂሮችን ያጠገባናቸው እኛ ነን ለቲራሪስቶች የሚለግሱትን ገንዘብ እኛ እየሰጠናቸውም (ፒትሮሊየሙን እየዝገን) በገዛ ራሳችን ላይ ይዘምቱ ዘንድ አደረግናቸው የሚል ዘዩ ያዘለ ንግግር ነበር። እንግዲህ ለእነዚህ የዐረብ ቱጂሮች ስንገብር አንፍርም አማራጭ የነዳጅ ምንጭ ብትመርጡን አስፋፋለሁ ሲሉ ተለምተዋል።

የኢራቅ መወረር ዋነኛ መንስኤም የአሜሪካ የነዳጅ ጥማት ነው የሚሉ አልጠፉም። ስለዚህ በዚህ ዘመን የዘይት ጉዳይ እጅግ አንገብጋቢ ጦርነት የሚያማዝዝ ሆኗል።

በዘይት ሽያጭ የናጠጡት የዐረብ ዓለማት የዓለም ኃይል ምንጮች በመሆናቸው ደምጻቸው ከሌሎች አገራት ከፍ ብሎ ሲሰማ እናያለን። ስለዚህ ይህንን መንፈስ ለመለወጥ ምዕራባውያኑ አማራጭ የኃይል ምንጮችን ከማፈለግ አልባዙም።

በዚህ ዘመን ዓለማችን ይህንን ንፃረ ነገር የዘይት ድፍድፍ እኛ ቤንዚን የምንለውን ለመተካት ስፊ የሳይንስ ምርምር እየተካሄደ ነው። የዚሁ ጥረት ውጤት ነው። የአልኮልና ነዳጅ ቅልቅል የሆነው ይህ ፈጠራ ከማንኛውም አልኮል መፍጠር ከሚችል ነገር የሚቀመም ነው። ብራዚልን የመሳሰሉ አገራት ከሞላሰስ ይህንን ንፃረ ነገር በመፈለሰፍ በቅርቡ ሥራ ላይ ለማዋል ደፋ ቀና እያሉ ነው።

አውሮፓውያኑ በተለይ የእስክንዲሲያን አገሮች ለአየር ብስለት ስለሚጨነቁ ነፋሻ የወንዝ ዳርቻዎችን በመከተል ከፍታ ያላቸው ባለመዘውር ማማዎችን በመትከል ከነፋስ ኃይልን ሲያከማቹ ሰንበተዋል። ኢታሊያል ኢ ስማንያ አምስት መካራ ወደ ሜቲን ፊውል ተሽጋግረዋል። ይኸውም 85% ኢታሊያል ያለበት 15% ብቻ ቤንዚን የተተላለሰበት ማለት ነው።

በእኛው አሀገር ያለችው ታላቅ የነዳጅ አምራች አገር ናይጄር ወደ 280 ቢሊዮን ዶላር ከነዳጅ በማግኘትዋ እንደ አገራችን አጠራር ሀብታም ሆናለች። ግን ምን ያደርጋል ገንዘቡም ቢገኝ ሕዝቡ ተካፋይ አልሆነም በከፋ ድህነት ውስጥ አሁንም ይማቅቃል። የምዕራባውያን መሪዎች እንደነ ቱኒ ብሉየርና (የእንግሊዝ)፤ ጆርጅ ቡሽ (የአሜሪካው) ፕሬዝደንት አሊሳንጉን አባላትን የሚያቆላምጡት ታላቁ የዴሞክራሲ አራማጅ የሚሏቸው የቤንዚን ባንክው ቁልፍ በእጃቸው ስላለ ነው።

በዚህ ዘመን የሚደረጉ ጦርነቶች በአብዛኛው ከጋይል ጋር የተያያዙ ናቸው። እንደውም ይህ ርዕሰ ወደ 3ኛው የዓለም ጦርነት ሊወስደን ይሆን? እያለኝ ሲያስጨንቅ ይገኛል። ለምን? ከላይ እንደጠቀስነው በዘይት የዘበሩት አገራት ጋይል እየተሰማቸው ሲሄድ የፖለቲካውን መሪ በዓለም አቀፍ ደረጃ በመጨበጣቸው (አይደሉም ሎጂ) መርህአቸው በአመዛኙ የአክራሪ ወይም የሽብርተኛ አዘማኒያ ይይዛል ተብሎ ስለሚገመት ከምዕራባውያንም በነዳጅ ምክንያት የሚደረግባቸውን ጣልቃ ገብነት ለመቆጣጠር የሽብርን ወይም የጦርነትን አማራጭ ሊይዙ ይችላሉ የሚል ግምት አለ።

መገመት ብቻ ሳይሆን ወደ ጦርነትም ውስጥ ስለተገባ በኢራቅ በቅርቡ ደግሞ ከኢራን ጋር ያለው የፖለቲካ ትኩሳት አቅጣጫው በውል ስለማይታወቅ የዚህ የቤንዚን ጣጣ በቀላሉ ሊፈታ የማይችል ጠንቀኛ ነገር ይመስላል።

በነዳጅ አምራችነቷ የምትታወቀው ኢራን ኒዩክሌር አምራች ለመሆን በምትፍጨረጨርበት በአሁኑ ወቅት ዓለም አቀፉ ጎበደተሰብ በኢራን ላይ እምነት እያጣ ሄዷል። እሷም ምንም እንኳን ለሰላማዊ ሁኔታ ነው የምጠቀምበት ብትልም በተባበሩት መንግሥታት ተደጋግሞ የትጥቅ ፍቺ ማስጠንቀቂያ ደርሷታል።

ለመሆኑ ይህ ሁሉ የነዳጅ ክምችት ያላት አገር ሌላ አማራጭ ማለትም ኒዩክሌር አረር የምትፈለስበት ምክንያት ምንድነው? በዚህ ሀገርና አካባቢ ከጥንት ፊርዖኖች ጀምሮ ዓለምን ለመምራት የማይሸቀዳደም የለምና በሀብት ተምነሽንሽው ሲተርፋቸው ደግሞ ምን

ልፍጠር ብለው ባሕር ተሻግረው የሌላውን ጸጥታና ሰላም የሚያደፈርሱ አገራት መሪዎች በጋይል ላይ ጋይልን መጨመር ሲፈልጉና ሲፍጨረጨሩ እንደነበር ታሪካቸው ይመስከራል።

ስለዚህም የሰው ልጅ በጋይል ማመንጨት መስክ ታላቅ ዕድገቶችን ቢያሳይም ወደ መጠፋፋት የሚወስድ ሩጫው ሁሉንም አስጨንቆ ይገኛል።

የኒዩክሌር ጋይል

ዛሬ የበለጸጉት አገሮች በሙሉ ከተሞቻቸውን የሚያንቀሳቅሱት በኒዩክሌር ጋይል ነው። በአይሮፕላን ሆኖ ወደታች ሲታይ እንደፈርጥ የሚንቀሳቀሰው የተለያዩ ሕብር ያለው የከተሞች መብራት በጨለማ ውስጥ በጥቁሩ የመራት ወለል ላይ ተነጥሮ ለየው የሰው ልጅ ጋይልን ምን ያህል እየተጠቀመበት እንዳለ መገመት ያስችላል።

ታዲያ በአብዛኛው ይህ ጋይል የሚመነጨው ከኒኩሊር ጋይል መሆኑን ለተረዳ በታናሽቀ ንጥረ ነገር በተሠራው ተአምር ከመደነቅ ውጭ በቋንቋ ሊገልጹት ይቻላል።

ነገር ግን እንደ (የመዋዕለ ንዋይ ጠበብት) ኢኮኖሚስቶች አባባል ይህ የኒኩሊር ጋይል እጅግ አነስተኛ በሆነው ንጥረ ነገር ፋብሪካዎች ማሽከርከር ቢችልም አደገኛነቱንም እየተረዱ ይገኛሉ።

ለመሆኑ የኒዩክሌር አደጋ ምንድነው?

አንደኛ የኒዩክሌር ዝቃጭ የሚደፋበት ቦታ የተመረጠና በከፍተኛ ጥንቃቄ የተዘጋጀ መሆን አለበት። ሁለተኛ የዚህ ሥራ ጠበብት ጠንቃቃ መሆን ይኖርባቸዋል። (በሶቪየት ተባረት ከኒዩክሌር ተቋሙ አምልጦ የወጣው አደገኛ አረር ብዙ ሰው እንደጨረሰ እስካሁንም ተፈጥሯቸው የተዛባ ሕፃናት መፈጠራቸውን ማስታወስ ይገባል።) ዝንጉ ስዎች ወይም መንግሥታት በድህነትም እንኳን በቂ ጥንቃቄ ካላደረጉ መዘዙ ከፍተኛ ስለሆነ ጥንቃቄ ማድረግ ይገባል።

ሌለው ይህ ኃይል በክፉ ሰዎች እጅ ከወደቀ ጉዳቱ ሊመዘገብና ሊገመት ከሚችለው በላይ ነው። ለምሳሌ ቢጎላዲንን የመሳሰሉ አሸባሪዎች እጅ ቢገባ ጠንቁ የትየሉ መሆኑ እርግጥ ነውና። ይህ የኒዩክሌር ጥበብ ቀድሞም ባይፈጠር ይሻል ነበር አሰኝቷል።

ታዲያ አራን ይህንኑ አዳፍኔ ብትታጠቅ ለነቢሃዲን የማታስተ ላለፍበት ምክንያት አይኖርምና ዓለም ጠንካራ እቁም በአራን ላይ የያዘው ለዚህ ነው። ስለዚህ በዚህ ዘመን ዓለምን ካስጨነቁ በሽታዎች አድሰን ከመሳሰሉት ከአየር መዛባቱና ከረሃቡ የበለጠ ሰው በገዛ እጁ የሠራው አዳፍኔ የበለጠ ሁሉን አስጨንቋል። እጅግ የሚያስደንቀው ግን በዚህ በኒዩክሌር ጥበብ የተራቀቁት እና ጀማሪዎቹ ከዚህ ኃይል ይልቅ ሌሎች አማራጭ ኃይሎችን መጠቀም የበለጠ ውጤታማ ጤናማም አንደሆነ ይመስክራሉ።

የመዋዕለ ነዋይ ጠቢብ የሆነው (ጆን ፓርክንስ) እንደሚለው «የእኔ የሥራ ድርሻ ኒውሆምቫር በተባለ የአሜሪካ ክፍለ አገር ውስጥ ለሚኖሩ ሕዝቦች የኒዩክሌር ኃይል እጅግ መልካም ዝቅተኛ ወጪ የሚጠይቅ የኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጫ መሆኑን ማሳመን ነበር። የሆነው ሆኖ በጉዳዩ ጥልቅ ምርምር ባደረኩ ቁጥር የዚህ አባባል እውነተኛ ነት እያጠራጠረኝ መጣ።»

በዚህ አማራጭ የኃይል ምንጮች ከኒዩክሌር የበለጠ ስለመሆናቸው የሚያረጋግጡ ጠቁሚ ምልክቶች እየጨመሩ ሲመጡ ከጊዜ ወደ ጊዜ አባባሉ እየተለወጠ መጣ።

የጥንቱ ብሔል ሚዛን ኒዩክሌር አደጋ የለውም የሚለው አባባል በከፍተኛ ሁኔታ ጥያቄ ማስነሳት ጀመረ። በቅድመ ጥንቃቄው ዘዴ የሠለጠነው የሰው ብቃት ዝግብና ስህተት የመሥራት ወይም ያለመሥራት ሁኔታ በተጨማሪም የኒዩክሌር ዝቃጭ የሚደፋበት አዘቅት ዕቃ ብቃት ሁሉ ጥያቄ ውስጥ እየገባና እያጠራጠረ መጥቷል። የኒዩክሌር ዝቃጭ (ተረፈ ምርት) አደገኛ ጨረር ስለሰለጠው ለሰዎች ጤንነትም አስጊ ስለሆነ መጠንቀቅ ያሻል።

ከዚህ በላይ ያለው መደምደሚያ ላይ የደረሱት የዚህ ገጥረ ነገር ፈልሳፊ እና ከሁሉም በላይ ተጠቃሚ የሆኑት የበለጠ ጥንቃቄ የሚያደርጉት ሀብታሞቹ አገራት ምሁራን ከሆኑ በዓለማችን ያሉ በመዋ ዕለ ገዋይ አቅም ደካማ የሆኑ አገሮች በሙያው የብዙ ጊዜ ልምድ የላቸውምና ብቃታቸው ምን ያህል እንደሆነ መገመት አያዳግትም።

ስለዚህ ብዙ አገራት ከዚህ ኃይል ይልቅ የተፈጥሮ ኃይሎችን ሥራ ላይ ማዋልን እየመረጡ መጓዝ ጀምረዋል። ከኒዩክሌር ኃይል ባልተናነሰ የፖለቲካ ሽኩቻ መጠፋፋትን ያስከተለው ሁለተኛው የኃይል ምንጭ ደግሞ የተፈጥሮ ዘይት (ቢንዚን) ሲሆን፤ ይህ የተፈጥሮ ዘይት በ20ኛው ክፍለ ዘመን በአገሮች መካከል የይስመ-ላ ስላም እንዲኖር ያደረገ እውነቱ ሲታይ ግን ስላምን ያሳጣ፤ ብዙዎችን ያሳበጠ በጥቅም ያጣመ ረ እና ያሳወረ ፈላሽ ዕንቁ ነው ማለት ይቻላል።

በ1960ዎቹ ጎብረት የፈጠሩት አባላት ዋናው ትኩረታቸው በነዳጅ ኃይል የዓለምን የፖለቲካ እቅባጫ መቆጣጠር መሆኑ እርግጥ ነው። ለምሳሌ ሰባቱ አህተማማጆች የተባሉት ነዳጅ አምራጆች በ1973 እኤአ መላው የዐረብ አገሮች እሥራኤልን በወገቡት ጊዜ፤ ፕሪቢደንት ኒክሰን በኮንግረስ እሥራኤልን ረድተው ስለተናገሩ፤ አርዳታ ለእሥራኤል ይሰጥ ዘንድ በመወሰኑ፤ እነዚህ የአፒክ አገራት በዚህ ግመት (oil embargo) የነዳጅ አቀባ በአሜሪካ ላይ ጥለው እንደነበር ይታወሳል።

አሜሪካም በአፀፋው ረጋ ብላ በረቀቀ ፖለቲካ የአጭር ጊዜና የ ረጅም ጊዜ ዕቅድ በቅድሚያ የነዳጅ ፈፃኔ የሆነችው ላዑዲ ዐረቢያን በመያዝ የአሜሪካና የላዑዲ የነዳጅ ሽርክና (USAID) የሚባል ድርጅት ፈጥራ ከስድስቱ አህተኞቹ ከመነጠልዋ ባሻገር ዋናዋን የዚህ ዐረ ምዕ ራባውያን ግንዛቤ አገልግላለች ምሳሌም የመንን በደህንነታቸው ምክንያት ጠልፋ ከሌሎቹ የዐረብ አገራት በመነጠል በፈጠረችው የፖለቲካ ሽብር የአፒክ አባላት በፖለቲካ ጥገኝነት ከአሜሪካ ቁጥጥር እንዳይወጡ ሆነዋል።

በተለይ ከ1993 ብሉክ ህዝብ የተሰኙት ሁለት ሄሊኮፕተሮች ሲሞሉ ውስጥ ከወደቀ በኋላ አሜሪካ ወደ አንድ አገር ሠራዊትዋንም ሆነ ሀብቷን የምታፈሰው ብሔራዊ ጥቅሟን የሚያስከብር ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነው የሚለውን የቀድሞ ውስጣዊ መመሪያ ይፋ አድርጎታል። በተለይ በዚህ ዘመን ነጻጅ ካላቸው አገራት ጋር አሜሪካም ሆነች ምዕራባውያን ቻይናም ሆነች ራሽያ የቃል ኪዳን ቀለበት ሲያጠልቁ ማየት የተዘወተረ ሆኗል።

የአሜሪካንን ብሔራዊ ጥቅም የማያስከብር ዝምድና ፈጽሞ የለም። ጥቅም ከሌለ ከዚያ አገር የፖለቲካ ውጣ ውረድ የመውጣት ንድፍ ተነድፎ ጊዜን፣ ሀብትንና የሰው ሕይወትን ሳያባክኑ ወደሌላው የጥቅም አቅጣጫ ይከዳል።

አንዲህ ሲባል ግን የምዕራባውያን የሰብአዊ ተራድኦ ሠራተኞች ከፖለቲካ ነጻ የሆነ ግልጋሎትን መስጠታቸውን አይጨምርም። በዓለማችን እጅግ እያደገ የመጣው ከፖለቲካ ጋር ያልተነካካ የሰብአዊ ሥራ ጥቅምን ሳይሆን በጥቂቱ የሰው ልጅ ደህንነት ላይ ብቻ ያተኮረ ሆኖ ተገኝቷል።

ርዕሳችን ከኃይል ጋር መታረቅ ነውና ወደ ርዕሳችን ተመልስን ይህ ጠንቀኛ ፈላሽ የብዙዎችን አገራት ፀጥታ አደጋ ላይ ጥሎ መገኘቱን ስናይ፣ ቤንዝን ለመሆኑ ለአንድ አገር ብልጽግናንና ሰላምን ያስገኝ ይሆን? ብለን እንድንጠይቅ ያደርገናል።

የሚገርመው በዚህ በጠንቀኛ ፈላሽ ምክንያት በኢርግጥ የብዙዎች አገራት ሰላም በእጅጉ ተናግቷል። ምንም ብዙ አገራት የነጻጅ አምራች ቢሆኑ ሕዝቦቻቸውን ከድኅነት አረንፉ ማውጣት አለመቻላቸው የነጻጅ ሽያጭ ለአገር ውስጥም ሆነ ለውጪ ጥቂት ተጃሮች ሲላይ መሆኑን ስናይ ለመሆኑ ጥቅሙ ምንድነው እንድንል ያደርገናል። የናይጄሪያ ሕዝብ የነጻጅ ጉድጓዶችን በበምብ ሲያጋይ ስናየው ይህ ቤንዝን ለተራው ሕዝብ ከብልጽግና ይልቅ መቅሠፍት ሆኗልን? ብለን እንድንመረምር ይገፋናል።

ለዚህም ዓይነተኛ ምሳሌ የተባለችውን የላቲን አሜሪካ አገር መጥቀስ ይቻላል። በ2005 ብቻ ወደ 84 ቢሊዮን ዶላር ከነጻጅ ያግቡ ለበሰሹው ቪኒገዌላ መሪዋን እንኳን በነጻነት ለመምረጥ አስኪላናት

ከመድረስዋ ባሻገር ሕዝቦችዋም እስከቅርብ ጊዜ ከድህነት ወለል በታች እንዲኖሩ ተፈርዶባቸዋል።

ከዚህ የነጻጅ ኃይል ተከትሎ በመጣ ጠንቅ የፖለቲካ መረጋጋት ያጡ አገራት ብዙ ናቸው። ስለዚህ የቤንዝን መውጣት ጥቅሙ ምን ላይ ነው?

ቤንዝን ሲወጣ የተልልቆቹ መንግሥታት የጥቅም ዓይነት ከመሳቡ፣ የአስተዳደር መስፍን ከመፍጠሩ በተጨማሪ የጥቂት ነፍሰ በላ ተጃሮች አሻጥር እና ስውር ነፍስ ግድያን ይከተላል።

አንዲት አገር ነጻጅ ከማውጣትዋ በፊትና ካወጣች በኋላ ያላት ገጽታ ፈጽሞ የተለያየ ነው፤ ይቀየራል። ብዙዎቹ የአገሪቱ ጥቅሞች እና ወታደራዊ ተቋማት የሕግ እና የአስተዳደር ክፍሎች አቅም ባላቸው የውጭ ኃይላት ሊጠለፉ ይችላሉ።

የአገር ውስጥ ስግብግብ ተጃሮች እና ባለሥልጣኖች ይፈልጋሉ። ባሕራዊ ጥቅም፣ ማንነትና ባሕል ጥያቄ ውስጥ ይገባሉ። እንደዚህም ሆኖ የሕዝቦች ሕይወት እምብዛም ከፍ ላይል ይችላል። እኛስ ከዚህ ምን እንማራለን?

«ኃይል» የሚለው ርዕስ ቀላል አይደለም እጅግ ሰፊ ነው። ዋናው መነሻችን እኛ ከኃይል ጋር ማድረግ ያለብንን አርቅ በተመለከተ ሲሆን፣ ከዚህ በኋላ በሁለት ዐቢይ ጥያቄዎች ላይ አተኩረን እንገንግራለን።

አንደኛ ከላይ የተዘረዘረው የዓለማችን ሁኔታ በኃይል ዙሪያ ምን ያስተምረናል። ሁለተኛ እኛ መውሰድ ያለብንን አርምጃስ ምን መሆን አለበት የሚሉ ናቸው። ከኃይል ጋር አንታረቅ። ከዚህ በላይ በአጭሩ የተባራራው አጠቃላይ ዓለም አቀፍ የኃይል አሽቅድምድም ለእኛ የሚሰጠን ትምህርት ምንድነው?

ዋናው ዓላማችን የእኛን የኃይል ምንጭ በምን ሁኔታ እንፍታው? የሚል ሲሆን፣ ቀደም ብለን እንጻዩነው ዓለም በኒክሲያር ኃይል ከእኛ ቀድሞ ቢርጥም በዚህ ዘመን ግን ወደ ሌሎቹ የኃይል ምንጮች መመለስ

ያስፈልጋል፤ በኒዩክሮ የሚሠሩ ተቋማትን በሌሎች የኃይል ምንጮች መልሰው እየተኩ የኒዩክሮን የኃይል ግንባታ በእጅጉ ለመቀነስ እያቀዱ ስለሆነ በዚህ መሰከ ብዙ ተቀደምን ማለት የለብንም።

ነዳጅ ቢኖረን የፖለቲካና የማኅበራዊ ሕይወታችንን ሳያቃውስ አንዳንድ አገራት ብሔራዊ ሀብት አድርገው እንደሚጠቀሙበት አድርገን ብንጠቀም መልካም ነበር። ግን ይህንን ለማድረግ ጊዜውም አቅማችንም ሳይፈቀድ ይችላል። ስለዚህ ኢትዮጵያ አላት እየተባለ በአፈ ታሪክ የሚነገረው የነዳጅ ክምችት በሕዝባችን ውስጥ ከተሰፋነት ውጪ ጥቅሙ አይጋም ሊሆን እንደሚችል ልናጤን እንደሚገባ መንገዝብ አለብን። በዚህ ዘመን ኢትዮጵያ ነዳጅ ለማውጣት ከቻይና ጋር ሽርክና ይዛለች። ስለዚህም የፖለቲካ መቀጠል ጨምሮ ይገኛል። ነዳጅ መገኘቱ ለደቀቀው መዋዕለ ንዋይ መድኅን ሊሆን ይችላል። ፀጥታችንና ሰላማችን ግን የፖለቲካዊነታችንን በሳልነትና ችሎታ ይጠይቃል። የአገር ውስጥ የጥቅም ጥያቄ እና የውጭው ዓለም የኃይል ሚዛን በሰከነ አመራር ሊስተናገድ ይገባል።

ምዕራባውያን ሆነ መከከለኛው ምሥራቅ በነዳጅ ፖለቲካ የተመለከቱ መሆኑ ግልጽ ነው። ታዲያ ኢትዮጵያን የመሳሰሉ አገራት በዚህ መሰከ ሲነቃቁ ስሜታቸውን መስካት ያስፈልጋል በማለት የነዳጅ አምራቶችም ሆነ ትልልቆቹ አገራት በውስጥና በውጪ ፖለቲካችን ላይ እንቅፋት መፍጠራቸው አይቀርም። የፖለቲካ መፍትሔ ይፈልጋሉ እና። ከሁሉም በላይ ይህንን የቁም ቅጥት አስወግደን በእጃችን ያለውን እንድንጠቀም ቢገቢን ቢኖርም አይጠቅምም ባይኖርም አይካፍም በማለት ከኃይል ጋር መታረቅ ይኖራል። ቤንዝን የዓለማችንን ፖለቲካ ሽብር ውስጥ የከተተ ነው። ስለዚህ ከሁሉም በላይ የፖለቲካዊነታችንን አንድነት ይጠይቃል። አንዱ ተጠቃሚ ሌላው ተመልካች ሳይሆን የአገርን አጠቃላይ ገጽታ ይለውጥ ዘንድ የሀብት ክፍፍሉ ፍትሐዊ ከሆነ ከውጭ የሚመጣውን ተፅዕኖ በግብረት መጋፈጥ ይቻላል። ነዳጅ የሚወጣቸው አካባቢ ያሉ ሕዝቦች በሚገባ እንደሚጠቀሙ ማሳመን ሕይወታቸውንም መለወጥ ከተቻለ የውጭ ጣልቃ ገብነትን መፈጸም ይቻላል። ከሁሉ በላይ

ግን የፖለቲካ ሰዎቻችን በግብረት ለአንድ ዓላማ መቆም ይጠበቅባቸዋል። መከሰስ ለጠላቶቻችን ብቻ ነው የሚጠቅመው።

ስለዚህ የአንደኛው ጥያቄያችን ማጠቃለያ፤ የኒዩክሮ ኃይልን ለማመንጨት አቅምም መብትም የለንም፤ ጥቅሙም አይገኝ ነው። ነዳጅ ማውጣቱም በሩቅ የተሰቀለ የተሰፋ ዳቦ ነው። ዳቦውም ቢገኝ በላተኛው ሌላ ነው። ለምን?

ጆን ፓርክንስ የተባለ ጸሐፊ «የአሜሪካ ኢንፓየር ሚኒስቴር ታሪክ» በተባለው መጽሐፉ ውስጥ የምሥራቅ አፍሪካን የክርስ ምድር ሀብት በተመለከተ ጥልቅ ዕውቀት ያለውን (ጂኦሎጂስት) ወይም የክርስ ምድር ጥናት ባለሙያ ጆርጅ ሪች የተባለ ምሁር የነገረውን ጠቅሶ ስለኢትዮጵያ ጥንታዊነት የተፈጥሮ ሀብቷን በተለይም ስለ ነዳጅ ክምችቷ እንዲህ ጽፏል። «ሕይወቱን ሙሉ ያሳለፍኩት በክርስ ምድር ጥናት ነው የምንግርህ ግን ተራራ ሙሉ ቢገዟል (ዘይት) በዚህ እንዳለ ነው። እመነኝ ይህ ሕዝብ በሕይወት እያለህ ሳትሞት የቤንዝን ጦርነት ቀጣና ሲሆን ታያለህ» አለኝ ብሎ ጽፏል።

ነዳጅ ቢኖረን እንደሰዑዲ እንሆን ነበር ብሎ መመኘቱን ውግዝ ከመደርገብ ብልን ከሕልሲናችን ባናጠፋውም በአንጻሩ እኛ የነዳጅ ያለህ ስንል እነሳሳውዋል የውሃ ያለህ ማለታቸውን ማስታወስ ያስፈልጋል። ስለዚህ ከሁሉ በላይ በሀይድሮ ኢነርጂ ላይ ማተኮር ይጠቅማል። በነገራችን ላይ የሳቦዲው ንጉሥ ውሃ ለማግኘት ስንቆፍር እሳት አገኘን ነው ያሉት።

በበረሃማው ረያፍ ከተሞች የተገነቡት ሆቴሎች የመገናኛ ቦታ ምን ቀግታዋ አየር ለመፍጠር ተብሎ ነው የእዚህ ሁሉ ነዳጅ ገንዘብ የሚፈሰው። በአሸዋ ላይ የተገነባለውን ፎቅ ማተከታዎ ወይም ውሃ ለማግኘት የሚፈሰው ገንዘብ የሚነገደው ወደ አሜሪካ ከባንያዎች ነው።

ዛሬ ዘመን እነሱ በገንዘብ ሲሸምቱት ያልቻሉትን የአየር ጠባይ እኛ በጸጋ እንዚላቸው አየተመገብነው እንገኛለን። ልብ አድርጉ እነሱ የሸመቱት አየር እርቴፊካል ነው (ለው ለራሽ) ስለዚህ ይህ የተገዛ አየር ከእኛ ከተፈጥሮ አየራችን ጋር በምንም አይወዳደርም።

ስለዚህ የእኛን አየር እና ውሃ ለጥተኛቸው ሳዑዲዎች ነጻጃችሁን ስጡን ብንላቸው ለመለዋወጥ ዓይናቸውን አያሹም። ግን የቤንዚን ሀብትም አምላክ ካደለን እንዳያጠፋን ሳንስገጠገብ በባልሃት ልንጠቀምበት ይገባል። የዚህ ሁሉ ማጠቃለያ የብዙ ብዙ ኃይል ምንጮቹ ወንዞቻችንን ይቅርታ እንድንጠይቅ ያስገድዳል። ሀብታም በሀብቱ ሊገዛችሁ ያልተቻለው ቀዝቃዛ እና ጣፋጭ ጣዕማችሁን እንደ ወተት የምትለግሱን ወንዞቻችን ሆይ በስንፍናም ይሁን ግራ ገብቶን ስትፈሉ ሳንጠቀምባችሁ ቀርተናል እና ይቅር በሉን ልንል ይገባል።

ዓባይ ከአገር ወጥቶ ከንዝር ሳይሞላው ተጠልፎ ተገደቦ በውስጡ ያለው ከኒዩክሊር የባለጠው ኃይሉ ሲበዘበዝ የአገሪ ሰው «ከሞኝ ደጅ ሞፈር ይቆረጣል» እያለ በገዛ እራሱ ላይ ደግሞ ደጋግሞ ሊተርት ይሰማል።

ዓባይ፣ ተከዜ፣ ዋቢ ሽቦል፣ አዋሽና ጣና ሌሎችም የጥቃትን ወንዞች ባለቤት በሆነችው ኢትዮጵያ ከተሞቻችን የኤሌክትሪክ መብራት ማጣታቸውና በተለይ በጋዝ የሚሠራ ላምባ እየሳበች ጥቀርሻ ምጋ ጥቀርሻ መተንፈሷ ይህ ሁሉ ይቅርታ የሚፈልግ ዐባይ ጉዳይ ነው።

በውሃ የሚሠሩ ወፍጮዎች አንኳን ብርቅና ድንቅ ሆነው ለመሐላ ጥቂት መገኘታቸው ገበሬው እህል ሽማስፈጫት እርሻውን ትቶ እህያ እያነዳ ከተማ ሲወጣ የሚያጠፋው ጊዜ ቢጠራቀም የኢትዮጵያን ወንዞች ሁሉ ገደቦ ለመጠቀም በበቃ ነበር። የገበሬው የምርት ሰዓት እጅግ ውድ ነው። ባለፈው የኮሚኒስት ሥርዓት ካድሬዎች፣ የቀበሌ ሊቀመንበርቶች ሳይቀሩ በእርሻ ወቅት ስብሰባ እየጠሩ ሕዝባችንን ከድህነት በታች ወረወሩት። እሁንም ሊታሰባበት የሚገባው ብሔራዊ የሥራ ሰዓታችንን ሳናባክን ለመጠቀም ለገበሬው የገበያ ቦታ፣ ወፍጮ እና የመሳሰሉት አስፈላጊ ሁኔታዎች ያለበት መንደር ድረስ ሊሄዱለት ያስፈልጋል። ይህ እሁንም በባለሀብቶች ጥረት ሊከናወን የሚችል ብቻ ስለሆነ የነጻ ነገድ መርህ በዚህ መስክ ብዙ ሊጠቅመን ይችላል።

ወደ ዋናው ርዕስ ስንመለስ በኢትዮጵያ የኃይል ግንባታ ላይ የተጨበጠ ሥራ ያስፈልጋል። ነፋሱ ውሃውና ፀሐዩ በከርሠ ምድር ያለው የሚንተገተግ ፍላጎት ጥቅም ላይ ሊውል ይገባዋል።

ከላይ እንደጠቀስነው በልዕገን የኒዩክሊር ኃይል ባይኖረንም ወይም እንደነሳውዲ በነዳጅ ባንስክርም ጤናማ የተፈጥሮ የኃይል ምንጭ ሞልተናል ብለናል። ለመሆኑ በዚህ መስክ ሀገራችን ከመቼ ጀምሮ አንቅስቃሴ ጀመረች? የኃይል ሥርዓቷ ምን ይመስላል?

ዓለም አቀፍ የኃይል ድርጅት በምሕጸረ ቃል አይ.ኤፍ.ኤ ኃይልን በተመለከተ ባቀረበው መረጃ በ2002 እኤአ ኢትዮጵያ ለሕዝቧ ያዳረሰችው የመብራት ኃይል 4.7 በመቶ ብቻ ነው ይላል። ዘጠና በመቶ የሚሆነው ኃይል የሚገኘው ከእንጨት ነው። ይህ ደግሞ ደኖችን ፈጽሞ እንዲጠፋ አድርጓቸዋል። ታላላቆቹ ዛፎች በቅለው ግዙፍ ለመሆን ከ40 ዘመን በላይ ይፈልጋሉ። ግን ከሰል ለማክሰል በአንዲት መጥረቢያ በጣም በትንሽ ደቂቃ መቀሰፋቸው እጅግ ዘግናኝ እርምጃ መሆኑን መላው ዜጋ መረዳት ካልቻለ በትክክል ከኃይል ጋር መታረቅ የሚለው ዓላማ መስተጋባት አለበት።

ዘመናዊ የኃይል ግንባታ ለኢትዮጵያ ለምን ይጠቅማል?

የኃይል ግንባታ ችግር ጥንተ መሠረት በኢትዮጵያ ጥልቅ ሥር ያለውና ማንበራዊ ምጣኔ ሀብታችንንም ያወሳሰበ ጉዳይ ነው። እጅግ ትላቀር ካደረጉን ዐቢይ ጉዳዮች መካከልም የኃይል ጉዳይ ዋነኛው ነው። ለምን?

እንደሚታወቀው ገጠራቱ ኢትዮጵያ ከዘመናዊ ኃይል ጋር ያላት ግንኙነት እጅግ ውስን ነው። በአብዛኛውም በቀላሉ ሊከናወኑ የሚችሉ መፍጨትን ማረሰን የመሳሰሉ አድካሚ እና ጊዜ አባካኝ ሥራዎች በሰው ጉልበት የሚከናወንበት አገር ውስጥ ነው ያለነው። ይሁንና እናቶች በእጃቸው፣ ወንዶችም ጭምር ዘይት ለመጭመቅና ለመሸመን በአጠቃላይ ለዕደ ጥበብ ሙያ ዘመናዊ ኃይልን መጠቀማቸው ፤

ሀ. ጊዜን ይቆጥባል፤

ለ. የሰውን ጉልበት ያሳርፋል፤

ሐ. እጅግ የተጣጣመ ሕይወት ይመሩ ዘንድ የሕይወትን ጫናን ያቃልላል፤

መ. የገጠራቱን ኢትዮጵያ ምርት ወደ ከተሞች አልፎ ተርፎም ለዓለም በተቻለ ፍጥነት ለማቅረብ እና የገቢ ምንጭንም ለማግለልበት ይረዳል።

ከላይ የዘረዘርናቸው መሠረታዊ ውጥኖች ሊሳኩ የሚችሉት ዘመናዊ የኃይል አጠቃቀማችን ከዳበረ ብቻ ነው። ከዚህም ከፍ ሊል፤

ሀ. ውሃን ከምንጭና ከጉድጓድ ከመሳብ ጀምሮ የገጸሕ ውሃ አቅርቦትን ለማስተማመን ዘመናዊ ኃይል ተጠቃሽ ነው፤

ለ. የገጠሩን ጨለማ በብርሃን ለመለወጥ ለመብራት ዘመናዊ የኃይል መስፋፋት ቁልፍ ጉዳይ ነው።

የሴቶችን ጊዜ በአብዛኛው የሚሻማ ከአህል መፍጨት ጀምሮ የዕደ ጥበብ ሥራዎች ድረስ በቀላል ዘመናዊ ሥልጣኔ ቢታገዝ ለዕድገታችን መፋጠን ከፍተኛ አስተዋፅዖ ይኖረው ነበር። ከዚህ አልፎ ተርፎ የዘመናዊ ኃይል አስፈላጊነት ሕይወትን ለማቆየት ወሳኝ የሆነበት ጊዜ ላይም ደርሷል። በአብዛኛው ከ90 በመቶ በላይ የሚሆነው ገበሬ ሕዝብ እዚህ ግባ የሚባል መንገድ እንኳን በሌለበት እጅግ አስቸጋሪ ቦታ ነው የሚኖረው። እንዲህ ያለውን አስከፊ የሕይወት ውጣ ውረድ ለመቅረፍ ሊተኮር ባቸው ከሚገባ ዘርፎች ዋነኛው ኃይል መሆን አለበት።

ኤሌክትሪክ ያገኘው የገጠር ክፍል ገና አንድ በመቶ ብቻ በሆነበት፤ የዘመናዊ ነጻጅ (ዘይት) ሥርጭት ከዓለም አቀፍ ደረጃ ዝቅ ብሎ በሚገኝበት የኤሌክትሪክ ኃይል አጠቃቀም በአብዛኛው የገጠር ክፍል አይታወቅም የሚል መደምደሚያ የያዙ ጥናቶችን ስናነብ የችግሩ በፋት ምን ያህል ጥልቅ እንደሆነ መረዳት አያጸግተንም።

የድህነቱ እየመረረ መሄድ መንሥሎው የዘመናዊ ኃይል አጠቃቀማችን ነው ካልን በምን መልኩ ይህ ሁኔታ አገሪቱን ለረሃብና ለችግር ዳረገ ወደሚለው ጽንሰ ሐሳብ እንድናመራ መንገድ ይጠቁማል። በባሕላዊው የኃይል አጠቃቀም ላይ የተደገፈችው የእኛ አገር ይህ ድጋፍ ተገኝራቶ እየከዳት መሆኑ ለሁሉ ግልጽ ነው።

በአብዛኛው የምንጠቀምበት (biomass) ዛፎችን ጨምሮ ፈጽሞ ሊያስተማምን አልቻለም። ስለዚህ በአስቸኳይ ወደ ዘመናዊው ኃይል ካልተ ሸጋገርን አገሪቱ በኢኮኖሚያዊ ላይ አልፎ ተርፎም የዕለት ተዕለት ኑሮም ላይ አደጋ መከሰቱ አይቀራ ነው።

ለምን? የአገሪቱ ዛፍ ተቆርጦ ባለመተካቱና የሕዝቡም ቁጥር እየጨመረ በመሔዱ የዕለት ተዕለት ኃይል አጠቃቀሙ መጠን ተዳምሮ፤ ከከተሞች የሚገኘውን ፍግ ለማገደነት ለመጠቀም አሁንም ድርቁና የመሳሰሉት ፈታኝ ሁኔታዎች የቀንድ ኩባቶችን በማሳጣታቸው የበረሃነትና የዘላንነት ጠባይ ያየለባቸውን ጨምሮ እንደቀድሞ መኖር ፈጽሞ አልተቻለም። የተፈጻሚ ሀብት መመናመኑ በኃይል አጠቃቀሙም ላይ ተዕፅኖ አሳድሯል።

ዛፍ፤ ፍግና ቃርሚያን ለኃይል ፍጆታ 93.05 በመቶ አገሪቱ እንደምትጠቀም ሰባት በመቶ ብቻ በዘመናዊ ኃይል እንደምትደግፍ ጥናቶች ይጠቁማሉ። ይህም በአብዛኛው በከተሞች አካባቢ እንደሆነ ይታወቃል። ይህም የሕዝባችንን ድህነት ከቆመት በታች እንዲሆን ካደረጉት ምክንያቶች አንዱ በመሆኑ፤ በአማካይ በተን አንድ የአሜሪካ ዶላር ወይም ከዘጠኝ ብር በታች የሚያገኘው ሕዝብ ብዛት 82 በመቶ ሲሆን፤ ከሁለት ዶላር ወይም ከ16 ብር በታች የሚያገኘው ሕዝብ ደግሞ ወደ 98.4 በመቶ እንዲሆን አድርጎታል። ደጋግመን እንዳንሳነው በብሔራዊ ደረጃ ኤሌክትሪክ ያገኘው የሕዝባችን መጠን በ2001 የተመዘገበው 18 በመቶው ሲሆን፤ ገጠና ከዚህ ውስጥ የሚጋራው ግን እጅግ ጥቂት ነው።

ሊተካርበት የሚገባው የዚህ ዘመናዊ የኃይል አጠቃቀም እጥረት ሊታየድን ከእጅ ወደ አፍ ኑሮ የምትገፋ አገር አድርጓታል የሚለው

ጽንሰ ሃሳብ ነው። ገበሬው በአረጁ የምርት መገልገያዎች ስለሚጠቀም የሚያመርተው ከአርሱና ከቤተሰቡ አልፎ ለሽያጭ የሚያቀርበው መጠን ጥቂት በመሆኑ በአማካኝ 80 በመቶ የሚሆነው ሕዝባችን ምርቱን ለቤተ ሰቡ ፍጆታ ያውለዋል። የዚህ ምክንያት በዘመናዊ ኃይል ተጠቅሞ ምርቱን ከፍ ለማድረግ ከክረምቱ የዝናብ ወቅት ውጪ ማምረት ስለተ ሳነው ምርቱን ለሽያጭ ሊያቀርብ ቀርቶ ለእራሱም ፍጆታ ተቸግሮ እናየዋለን።

ይህም ሆኖ ከላይ እንደጠቀስነው የዕለት ተዕለት ኑሯችን እንኳን አስቸጋሪ እየሆነ የመጣበትን፣ ሌቶች በአድኮሚ ሥራ መጠመዳቸውን በጥቂቱ መቅረፍ የሚቻልበት መንገድ የሚገኘው ጥቃቅን የሚመስሉ ግን ዐበይት ችግሮችን መፍታት ከቻልን ብቻ ነው ይላሉ በየጊዜው የቀረቡ ጥናቶች።

ለምሳሌ በየገጠሩ ያሉ ጥቂት ወፍጮዎችን ሁኔታ ብናይ ከላይ የጠቀስነውን ጥቅል ሐሳብ ሊያብራራልን ይችላል። በቀላሉ የሚታየው የአህል ወፍጮ እንዲሁም የመስክ ጥናቶች እንደሚጠቁሙት 87 በመቶ ከግብርና ውጭ ያለውን በቅጥር የሚተዳደረውን የጎብረተሰብ ክፍል ይሸፍናል። በገጠሩ ክፍል ማሸነፊ የሚያንቀሳቅስ ብቸኛው ብዛት ያለው ክፍል መሆኑ ነው። ወፍጮዎቹም ዘመናዊ ኃይልን (ካዳጅ፣ ናፍጣ) በመጠቀማቸው በ19ኛው ክፍለ ዘመን ቀድመው ወደ ኢትዮጵያ ገጠሮች የገቡ ሥልጡን ዕቃዎች ልንላቸው ይገፋፋናል። ምክንያቱም ሌላው ቀርቶ በመለዋወጫ እጥረት ተለካክለው ቀሩ እንደ በ1940ዎቹ ገደማ የገቡት የውሃ ወፍጮዎች እንደ ጅምሩ ዳብረው ቢሆን ኖሮ ዛሬ የተለዋጭ ኃይል ጥቅምና ዘዴ በኢትዮጵያ ዳብሮ በታየ ነበር። ይህ የወፍጮ ዕቃዎችና ጥቅም አሳሳቢ በገጠሩ አካባቢ አስፈላጊ ሆኖ የሚገኘው በሁለት ምክንያቶች ነው።

አንደኛ የገጠሩ ምርት እህል ከወፍጮ ጋር ስለሚጣመር፣ ሁለተኛ በሴቶች ትክሻ የሚፈጨው ምግብ ቤተሰቦችን በብቁ ሁኔታ ስለማይመክሩ የግድ ገጠሩ አጋዥ በመፈለጉ ነው። ስለዚህም ይህ ኢንዱስትሪ መላውን

የአገሪቱን ገጠር ክፍል ባለማዳረሱ ገጥተኛውን (አስፈጻሚውን) የጎብረተ ሰብ ክፍል ሊያረካ አልቻለም። ይህም ሁለት ምክንያት አለው። ምክንያው የዘመናዊ ኃይል እጥረት ሲሆን፣ ሌላው የመለዋወጫ እና ጥገና እንዲሁም የዕቃዎቹ ጥራትና ዕድሜ ሁሉ አስተዋዕዩ ያደርጋል።

እንደዚህም ሆኖ የአገልግሎት ዋጋ በ100 ኪሎ ሞሪም ወይም በኩንታል ከ15 ብር በላይ ስለሚያስከፍል በምርት ጊዜ የሚጨምርበት ሁኔታ አለ በሚገባ ከተሠራበት የገጠሩን መዋዕለ ነዋይ እጅግ የሚያጥቃቃ ሆኖ ተገኝቷል። በጥቅሉ ይህ ሁሉ ሲሳይ ከዘመናዊ ኃይል እጅግ ትንሽ ትንሳቤ እየቀመስን ያለነው ጥቅም ነው።

የሰው ልጅ የሕይወትን ጫና በማቅላል በብዛት እና በጥራት በቀላሉ ሥራውን ሲያከናውን አገራችን ኢትዮጵያ የጨዋታው ተመልካች ሳትሆን ተዋናይ መሆን አለባት ብለን የእርቅ ሐሳባችንን አንለግላለን።

ዘንድሮ ዘመናዊው ዓለም ምርቱን በብዛትና በጥራት ማምረቱ ተ ሳክቶለት ከዚህ አልፎ ተርፎም ለአካባቢ የአየር ብክለት ለተፈጥሮ ሀብት እንክብካቤና ቴጠባ ተጨንቆ (Renewable energy sources) ተለዋጭ የኃይል ምንጮችን በተሳካ ሁኔታ ወደ መጠቀም ደረጃ ተሸጋግሯል። ስለዚህም ሀገራችን ኢትዮጵያ ተቀድቶ የማይልቀውን የተፈጥሮ ኃይል በጥበብ አራቃ ልትጠቀምበት በቁርጠኝነት መነሳት አለባት።

የኢትዮጵያ የኤሌክትሪክ ኃይል ዕድገት መቼ ጀመረ?

በሚደንቅ ሁኔታ ኢትዮጵያ ከአፍሪካ አገሮችም ሆነ ከአብዛኛው የዓለም ሕዝቦች በፊት ብርሃን ያየች አገር ናት።

ለመሆኑ በ1890 ዓ.ም. የመጀመሪያው የናፍታ ጄኔሬተር ኢትዮጵያ እንደገባ አስበነው እናውቃለን። በ1896 ዓ.ም. ታላቁ መሪ አዲ ምኒልክ የአገሪቱን ገንዘብ ለመሥራት ሁለት ጄኔሬተር አስገብተው ነበር። ይህ አብቶቻችን ለሥልጣኔ ዘወትር ፈጣኞች እንደነበሩ ያመለክታል። በ1905 ዓ.ም. በአቃቂ ወንዝ ላይ የተጀመረው የኃይድሮ ፓወር ግንባታ ትንንሽ ፋብሪካዎች እንዲመነግሩ ሁሉ ረድቷል። ለነገሩ የመጀመሪያው

ባቡር ኢትዮጵያ ይገባ ዘንድ ጥረት ሲደረግ ጃፓንም በዚህ እንቅስቃሴ ውስጥ እንደበረኙ ይታወቃል። ዛሬ ጃፓን በዚህ መስክ ዓለምን ስትመራ እኩል ሥራ የጀመረችው ኢትዮጵያ ደግሞ ጭራ ሆናለች።

ልክ እንደዚህ የሥልጣኔ አቻዎቻችን አውሮፓውያንን እንተ ዋቸውና ጎረቤታችን ሱዳን አማካይ የጥፍስ ወከፍ የኤሌክትሪክ አጠቃቀም 63 ኪሎዋት በሰዓት ሲሆን፤ ኮትዲቯር 174 ኪሎ ዋት በሰዓት፤ ኬንያ 121 ኪሎ ዋት በሰዓት ናቸው። በሥልጣኔ ከአውሮፓ እንስተካከለን የሚሉት በውሃ ሀብት ግን ከእኛ የማይበልጡት ደብብ እፍራካውያን 4000 ኪሎ ዋት በሰዓት በማግኘት በኃይል አጠቃቀም ሲፈተ ለኩ እኛ ግን 27 ኪሎ ዋት ብቻ የጥፍስ ወከፍ ኤሌክትሪክ አጠቃቀም ስላለን ከሞቱት በላይ ከቆሙት በታች ሆነን ተገኝተናል።

የዛሬ መቶ ዓመት ገደማ የነበሩት ታላቁ መሪ ዳግማዊ ዓፄ ምኒልክ መጨውን ትውልድ አስበው በዘመኑ በፍጥነት እያደገ የመጣውን የከተሞች ዕድገት ተከትሎ የሚከሰተውንም የኃይል ፍጆታ በማጤን በቶሎ አድጎ ለማገደነት የሚያገለግለውን የባሕር ዛፍ ከውጪ በማስመጣት በዘመናቸው የነበረውን የኃይል ፍጆታ ጥያቄ በበቂ ሁኔታ መመለሰቸው አይዘነጋም። ይህ ነቢይነት ከዚያ ወዲህም ቀጥሎ በጥልቀት እና በጥንቃቄ በከናወን ኖሮ ዛሬ በዛፍ መመናመን ምክንያት የተፈጠረው የድርቅ አደጋ ደጋግሞ ባልጎብሙን ነበር። ከመቶ ዓመት በፊት በለኒኒርጂና ስለኃይል ያለበት ኢትዮጵያ እንደ ሐሳብዋ መራመድ የተሳት ለምን ይሆን? ይህም ይቅርታን ይጠይቃል።

አንድ ስለኢትዮጵያ መሪዎች ያጠና ምሁር «የኢትዮጵያ የቀድሞ መሪዎች እንደ አውሮፓውያን መሪዎች የአካዳሚ ትምህርት ተምረው ባይራቀቁም ከቤተ ክህነቱ ያገኙት ትምህርትና ሥነ ምግባር፤ በዘመናት ውስጥ ሲተላለፍ የኖረው የአስተዳደር ልምድ ብልጥ አድርጓቸው ነበር» ብለዋል።

ታዲያ ዓፄ ቴዎድሮስ «እኛ የሚሸነገረ ወይም የካህን እጥረት የሰብዓም የእጅ መቶተኛ ነው የምንፈልገው» ሲሉ፤ ዓፄ ዮሐንስም ይህንኑ

ቃል ሲደግግሙት። ዓፄ ምኒልክ በአንስተኛ ኢንዱስትሪ ሲጀምሩት፤ ዓፄ ኃ/ሥላሴ መሠረታዊ ልማቶችን ሲቆረቁሩና ከተማዎችን ሲያስፋፉ አገርን በመውደድ ኃይል ብቻ ተነድተው ነበር። ዛሬም የኢትዮጵያን የወደፊት ዕጣ እርቀን አስበን በአገር ፍቅር መንፈስ ለሕዝባችን ሌሊትና ቀን ለመሥራት ታማኝ መንፈስ ያስፈልገናል።

ወደ ርዕሳችን ስንመለስ በ2002 እኤአ የወጣውን መረጃ አይተናል። በዚህ ዘመን አገራችን ኢትዮጵያ እጅግ ሂሳብ በሆነው የኃይል አጠቃቀም ዳዲ እያለች ነው ሕዝባችን ከእንጨት፤ ከከብት ፍግ ነው የማብሰያ ኃይል የሚያገኘው። በከተማው አካባቢ ያለው ሕዝብ ብቻ የኤሌ ክትሪክ ኃይል ስለሚጠቀም ከባሕላዊ የነዳጅ (የኃይል) ምንጭ ውጭ በኤ ሌክትሪክ ኃይል የምንጠቀመው 6% ብቻ ነው።

ለምሳሌ በ2002 እኤአ ከዓለም የኃይል ውጤት ጥቅም ላይ የዋለው 10 ሜትሪክ ቶን ከነዳጅ ጋር ሲነጻጸር ሲሆን፤ ከዚህ ውስጥ የእኛ ዞን ማለትም ከስሐራ በታች ያሉ አገሮች በአጠቃላይ 552 ሺህ ከጠቅላላው የዓለም ድርሻ ሲጋሩ ኢትዮጵያ ከዚሁ የምትጋራው 17 ሺህ ብቻ ነበር። ግን ከ1980ዎቹ ጋር ሲነጻጸር አገራችን 66 በመቶ መሸሽል አሳይታለች። የሚያሳዝነው ግን ይህንን 17 ሺህ የኃይል ውጤት በጥቅም ላይ የዋለ ኃይል ያገኘው ደንዋን እየቆረጠች ባገኘችው የከሰል ማገዶ ሲሆን፤ ከጂኦተርማል 22.4 Hydroelectric (በመብራት) 138 ነበር ይላል ስለዚህ 66 በመቶ የኃይል አጠቃቀማችን አድጓል ሲባል የኤሌክትሪክ እና ሌሎች አማራጭ ቲክኖሎጂዎች እድገት ማለት ሳይሆን ደናችንን በሚገባ ጨፍጭፊነዋል ማለት ነው።

እኛ የኤሌክትሪክ ኃይላችንን 22.2 ብቻ ስንጠቀም ኬንያ 129.5 ግብጽ የእኛን ዓባይ ገደብ 861 በመድረስዋ ዛሬ ግብጽ ከአውሮፓ አገሮች አልተናነስም እያለች ትገኛለች።

አፕሪል 18/2005 የወጣው የውሃ ልማት ዕድገት ግንባታን በተመለከተ ዓለም ባዝነ ባስጠናው ጥናት ላይ በኢንዱስትሪ የበለፀጉ አገራት ውስጥ ያሉ ወንዞች በመብራት ጥቅም ላይ ውለዋል። (ተገድባው ማለት

ነው) ይላል። ታላቁ የኢንዱስትሪውን መሠረታዊ የውሃ ግንባታ እንደሆነ ያስምርበታል።

ስለዚህ ቀና ብለን የምናያቸው የበለፀጉ አገራት ለምሳሌ ፈረንሳይ ካላት የኃይል የተፈጥሮ ክምችት 90 በመቶ ጥቅም ላይ በማዋል፣ ፍርዌይ ካላት የተፈጥሮ የኃይል ክምችት 80 በመቶ በማበልፀግና በመጠቀም፣ አሜሪካ በዓመት የምትጠቀመውን ቻይና በ10 እጥፍ የኤሌክትሪክ ኃይል በመጠቀም የመጨረሻ የሆነችውን ኢትዮጵያን በ1000 እጥፍ በማስከንዳት ያላቸውን የኃይል ክምችት በአግባቡ ተጠቅመውበታል።

እርግጥ ነው በአውሮፓ የሐይድሮ ኤሌክትሪክ ማመንጨት ሥራ ቀደም ብሎ የተጀመረ ነው። ከዘጠኝ ያላነሱ አገራት የካርታ አካለሰል የታላላቅ ወዝዞችን ተፋሰስ ተከትሎ መሆኑ አሀገሩ ከውኃ ጋር ዕድገቱ ምን ያህል የተቆራኘ እንደሆነ ያሳያል።

ኢትዮጵያ እና ኃይል (ኢነርጂ)

የኢትዮጵያ ኢነርጂ (ኃይል) የሚለውን ርዕስ ስንጀምር ከሁሉ በፊት መነሳት የሚገባው ቀደም ብለን እንደጠቀስነው ከ1890 ዓ.ም. ጀምሮ የነበረውን የኃይል ዕድገት ይሆናል።

በዚህም መሠረት በ1904 ዓ.ም. ጥይት ፋብሪካ የተከለሸው ኢትዮጵያ ለዚሁ ተቋም 3 ጄኔሬተር ከማስመጣቷ በሻዝር፣ በ1919 ዓ.ም. የአቡጃዲ ጨርቅ ፋብሪካ ለመትከል 2 ጄኔሬተር የገዛችና እንዲሁም በ1920 ዓ.ም. የኢትዮጵያ ባለሀብቶች የጄኔሬተር ግዥን አስፋፍተውታል።

ከዚህ በኋላ ግን በ1928 ዓ.ም. ጣሊያን ሀገራችንን ስትወር ለከተሞች በዲዝል (ናፍጣ) የሚሠሩ የኃይል ማመንጫዎች አመጣች። በተለይ በ1928 ዓ.ም. መግቢደጃ የኤሌክትሪክ ሥርጭትን ለማስፋፋት አንድ የጣሊያን ኩባንያ ኃላፊነት ተሰጥቶት ሽያጭ ተጀመረ።

ከዓፄ ኃይለ ሥላሴ ስደት መልስ በኋላ (የሸዋ መብራት ኃይል) የተባለው ሥራውን ተረከበ። በ1948 ዓ.ም. በቻርተር የኢትዮጵያ

ኤሌክትሪክ መብራትና ኃይል ባለሥልጣን በአዋጅ ተቋቋመ። ከዚህ በኋላ በ1953 ዓ.ም. የቆቃ ኃይል ማሠራጫ፣ በ1956 ዓ.ም. ጣስ ዓባይ 1ኛ፣ በ1958 ዓ.ም. አዋሽ 2ኛ፣ በ1963 አዋሽ 3ኛ፣ በ1965 ዓ.ም. ፊንጫ የኃይል ማመንጫዎች ተገነቡ። ንጉሡ ከ1948 ዓ.ም. ጀምሮ በኃይል ላይ ያላዩት እንቅስቃሴ ያስመሠግናቸዋል። ከዚያ ወዲህ ግን በኮሚኒዝም ሥርዓተ ማኅበር ማነቆ ምክንያት በ1980 ዓ.ም. መልካዋከና ብቻ ሲገነባ በዚህ መስክ እጅግ የተገጠተችበት ዘመን ነበር።

የኢትዮጵያ ኢነርጂ (ኃይል) ስንል ከሁሉ በፊት የሚጠቀለው (የኃይል ፖሊሲ) ስለሆነ የአገራችን (የኢነርጂ ፖሊሲ) መልክ ይዞ ሥራ የጀመረው በ1940ዎቹ ዓመታት ነው ማለት ይቻላል።

በተለይ በ1950 የኤሌክትሪክ ኃይል ግንባታ በሰፊው ተጀምሮ ነበር። በንጉሡ ዘመን የተጀመረው የኃይል ዕድገት መሠረት ያደረገው ወደፊት ከተጠቃሚው በሚመጣ ፍላጎት ላይ ሊሆን፣ ይህ ማለት በጥቅሉ መንግሥት ገዝብ ስለሌለው በብድር የሚያገኛቸውንም ሆነ ከአገሪቱ ደካማ በጀት በመቀነስ ቀደም ብለን በጠቀስነው መሠረት ጥቂት ከተሞችን የሚያዳርስ እና ለጥቂት ፋብሪካዎች የሚውል እስከ 1959 ድረስ 92,078 ኪ.ዋት በሰዓት የሚያመነጭ የኤሌክትሪክ ኃይል ማግኘት ችለን ነበር። ይኸውም የከተማ መብራት ሥርጭት ለዋና ዋናዎቹ ከተሞች ከአዲስ አበባ ጀማ ደብረ ብርሃን ድረዳዋ ሊሆን፣ የኤሌክትሪክ ኃይል ሥርጭቱን ለማስፋፋት የሕዝቡን ፍላጎት፣ ተሳትፎ እና የባለሀብቱንም ጥያቄ መሠረት ያደረገ ልማት ነበር። በወቅቱ እየተስፋፋ የመጣው የኃይል ግንባታ የአግሮ ኢንዱስትሪውን ለማጠናከር ወሳኝ ነበረ እና በጊዜው የነበረው ጥናት እንደሚያመለክተው ከኢትዮጵያ ወንዞች የሚገኘው የኤሌክትሪክ ኃይል ክምችት 143 ቢሊዮን ኪ.ዋት በሰዓት ሲሆን፣ በሰሜናዊው የሀገራችን ክፍል የሚገኘው የዓባይ ወንዝ ከፍተኛውን መጠን ይዞ ተገኝቷል። ይኸውም 24.9 ቢሊዮን ኪ.ሜ.ጋዋት በሰዓት ነው።

በወጣው የአምስት ዓመት መሪ ዕቅድ መሠረት የአዋስ ወንዝ ጠለፋ እና ግድብ የቅድሚያ ቦታውን ይዞ የአገሪቱን ዋና ከተማ እና

የአካባቢውን ፋብሪካዎች ፍላጎት ለማሟላት የቆቃ የኤሌክትሪክ ሥራ በ1953 ዓ.ም. ተጠናቀቀ። በሚቀጥለው የአምስት ዓመት መሪ ዕቅድ አዋቅ 2 በአጥጋቢ ሁኔታ ከፍጻሜ በመድረሱ የዕድገት ግሥጋሌው መፋጠን ጀመረ። ይህም ወደ 126,000 ኪሎዋት ማመንጨት የሚችል ነበር። የአዋቅ 3 በ1961 ዓ.ም. መጠናቀቅ ሲገባው ወደ 1963 ዓ.ም. ተጠግቶ ተጠናቀቀ።

የ3ኛው አምስት ዓመት መሪ ዕቅድ የፊንጫ 100 ሚ.ጋ ዋት የሚያመነጨው ግድብና የኃይል ማመንጫ ግንባታ መጀመር ነበረበት። ለዚህም 23.1 ሚሊዮን የአሜሪካ ዶላር የዓለም ባንክ አበድሮ ነበር። ይህ ዕቅድ ሲፈፀም ኢትዮጵያ 500 ሚሊዮን ኪሎዋት ኃይል በሰዓት ታገኘች ለች። እንዲሁም በጊዜው በዩጉዝላቪያ የተጀመረውና Electro Project በጣልያን እርዳታ የተጀመረው ሁሉ የሚያበረታታ የኃይል የግንባታ ሥራ ጀመረ ነበር።

ታዲያ ይህ ሁሉ ጥናትና ዕቅድ ሲከናወን ብዙ ጥናቶች እንደሚሰማመቡት ጀምሮ በመንግሥት ኃይል ብቻ ከግብ ይደርሳል ማለት ሳይሆን ባለሀብቶችን በማነቃቃት በኢንዱስትሪው መስክ ቢሳተፉ የኃይል እጥረቱ ስለሚቃለል የግሉ ክፍለ ኢኮኖሚ የኤሌክትሪክ ፍላጎቱን ለማርካት ሲንቀሳቀስ እግረ መንገዱን መብራት ያለገኙ ከተሞችና ገጠር አካባቢዎች ያደርሳል በማለት ነበር። የሆነው ሆኖ የኤሌክትሪክ ሥርዓት አቅም ማነስ በኢንዱስትሪው መስፋፋት ላይ ዓይነተኛ ተፅዕኖ ማስከተሉ በ1960 መጀመሪያ መታየት ጀምሮ ነበር። ከእነዚህ ዓመታት በኋላ የተከተለው የዓመጽ እንቅስቃሴ የአገሪቱን ኢኮኖሚ ወደኋላ እንዲሄድ አድርጎታል።

በጊዜው ድጋ የነበረችው ኢትዮጵያ የውጭውንም ሆነ የሀገር ውስጥ ባለሀብቶችን በከፍተኛ እንክብካቤ መያዝ ሲኖርባት ልማቱን ሊያፋጥኑ የሚችሉ ሠራተኞች ክፍሎችን ቅስም በሚሰብር ሁኔታ በተለይ የፋብሪካዎችና የገበያ ማዕከላትን በመውረዱ ለዕድገት በቁርጠኝነት የተነሳውን የጎብረተሰብ ክፍል እንዲሸመደመድ አድርጎታል።

የግሉን ክፍለ ኢኮኖሚ ሊያነቃቁ የሚችሉ ተቋማት፣ ሆቴሎች፣ ትርፍ ቤቶች መወረስ ባለባብቱ በዚህች ሀገር ሁለተኛ የልማትን ነገር እንዳያስብና የኢኮኖሚ ዕድገታችንም ከቆመች በታች እንዲሆን ስላደረገው መንግሥት ብቻ ስለግድቦችም ስለሥርዓቱም ስለፋብሪካውም ማስብ ጀመረ። ይህ ደግሞ መደነቁቅር እንጂ ትርጉም ያለው የሥራና የዕድገት ብርሃን ማየት ዘበት ሆነ።

የምንነጋገረው ስለኃይል በመሆኑ የግሉ ክፍለ ኢኮኖሚ እና የመብራት ኃይል ተያይዘው የሚሄዱ ስለሆኑ፣ መንግሥት ግድቦችን መገንባቱ የኃይል ማመንጫዎችን ማቋቋሙ በቂ ሆኖ የሥርዓቱን ሁኔታ ተጠቃሚዎች ያስፋፋታል በሚል ግንዛቤ የተቋቋመው የመብራት ኃይል፣ ፋብሪካዎችና ታላላቅ የማምረቻ ተቋማት ሊመቱ የኤሌክትሪክም ጉዳይ ከፍተኛ መሠናክል ገጠመው። በዚህም መሠረት ገጠሩን እና ከተማውን ተጠቃሚ ለማድረግ የተደረገው ጀምሮ በአጭር ተቀጭቶ መንግሥት ብቻውን ይህንን ግዙፍ ሥራ ለመቋቋም ዳገት መቧጠጥ ጀመረ።

ስለዚህ ነው International Energy Agency CIEA በ2002 እኤአ ባወጣው መረጃ መሠረት የመብራት ተጠቃሚ የሆነው የኢትዮጵያ አካባቢ በመቶ ሊሠላ 4.7% ብቻ ሆኖ የተገኘው። ይህ ከ50 ዓመት በኋላ የተገኘ ዕድገት አሳፋሪ ነው ከማለት በላይ ሌላ ምን ማለት ይቻላል? ይህም የዓባይ ተፋሰስን ተከትላ የምትንገታገት ሱዳንን እንኳን ማክል ስለቃተን በኃይል ዙሪያ እርቅ ያስፈልጋል ብለን እንድንነሳ ያስገድደናል። ሱዳን 30% አካባቢን የመብራት ተጠቃሚ አድርጋለች።

የተለያዩ መረጃዎች በ2002 እኤአ የኢትዮጵያ የኤሌክትሪክ ኃይል ፍጆታ 17.5% መሆኑን ሲያስረዱ አንዳንዶች ደግሞ ወደ 22.2% ያደርሱታል። ይህም በሚሊዮን ኪሎ ዋት በሰዓት ማለት ነው። ከስራ በታች ያሉ አገራት ግብጽ 861 ሊኖራት ኢትዮጵያን በ24 ጊዜ ታጥፋታለች። ይህ ከዓባይ የተገኘ ሲሳይ ነው።

በ2006 (1997) በተገኘው መረጃ መሠረት 13% የኢትዮጵያ ክፍል የመብራት ተጠቃሚ ሆኗል ይላል። በቅርቡም ቀደም ባለው በተጠኑ ጥናቶች እና በተዘጋጁ ዕቅዶች መሠረት በዓባይ፣ በተከቢና በሌሎችም ወንዞች ላይ እየተካሄደ ያለው የልማት እንቅስቃሴ ጥሩ ጅምር ነው።

በቅርቡ የተጀመረው Universal Electricity program ሁሉን የኤሌክትሪክ ተጠቃሚ ለማድረግ የሚለው ፕሮግራም አማራጭ የኃይል ግንባታን አካትቶ መጠነ ሰፊ እንቅስቃሴ ይደረግበታል ብለን እናምናለን። በቅርቡ በተገኘው መረጃ መሠረት ደግሞ 17% የሚሆነው የአገሪቱ ክፍል ኤሌክትሪክ አግኝቷል። መረጃው እንደሚያመለክተው ይህ አኃዝ በዓለም ደረጃ የመጨረሻው ትንሹ ነው። የ50 ዓመት አንጋፋ የሆነው የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኮርፖሬሽን ኤሌክትሪክ ያዳረሰባቸው ከተሞች ብዛት ከ900 አልዘለሉም። ከ75 ሚሊዮን ሕዝብ ውስጥ ብርሃን ያገኘው 1 ሚሊዮን ብቻ ነው ይላል በ1999 ዓ.ም. የወጣው የ50ኛ ዓመት የወርቅ ኢኮኖሚ ልዩ እትም መጽሔት።

ከሰፊው ተሞክሮ በመነሳት ባለሀብቶችና ሕዝቡን ያሳተፈ የኃይል ግንባታ ትምህርቶች በሰፊው መጀመር ይኖርበታል እንላለን። ይህም የማገደ እንጨቶችን ማለትም ባሕር ዛፍን በፍግና በቃርሚያ እየገዛን በተወሰነ ክልል በየጣቢያው በማፍላት ቀኖው ደን ሳይነካ ትግሣኤ ለጥቶ በመንቀሳቀስና የባሕር ዛፍ መሬትን በመከለል እንክብካቤ ማድረግ ነው። ሌሎች የኃይል ምንጮችን የመጠቀም ዝንባሌን ማዳበርም የዚህ ዘመን ተቀዳሚ ተግባር መሆን ይኖርበታል።

እንዲህ ሲባል በመስኩ የተሠማሩ ድርጅቶችን፣ መንግሥታዊ ተቋማትን በተለይ ሌሊትና ቀን እየደከሙ ያሉትን ምሁራን እና ተራ ሠራተኞችንም ሁሉ የሠሩትን፣ እየሠሩ ያሉትን እጅግ በማድነቅ እንጂ ለሥራቸው ዋጋ በመንፈግ አይደለም። እስከዚህ ድረስ የኤሌክትሪክ ኃይልን በተመለከተ የእርቅ ሐሳባችንን ላገለን፤ ለመሆኑ ሌሎች አማራጭ የኃይል ምንጮች የሉንም ወይ?

ተለዋጭ የኃይል ምንጮች

ኢትዮጵያ ኢነርጂን (ኃይልን) ከየት ከየት ታገኛለች? ዋናው የኃይል ምንጮችን 94 በመቶ የሚገኘው ዛፎችን በመመድመድ እና በመማገድ ነው ብለናል። ይኸውም በዓመት 17,038 ቶን ደን በመጨፍጨፍ ሊሆን፤ ይህ አኃዝ ከብትና ፍጥን በአጠቃላይ የሚባለውን ሁሉ የሚያጠቃልል ነው።

የድንጋይ ከሰል ትጠቀማለች ወይ? ቢባል መልሱ አትጠቀምም፤ ድፍድፍ ቤንዝን ወይም ቤንዝን የላትም፤ የተፈጥሮ ጋዝ ትጠቀማለች ወይ ዜሮ በመቶ፤ ግን ከፍተኛ ክምችት አላት ይባላል፤ የኒዩክሌር አይታስባም፤ ከታላላቅ ግድቦች ከሚገኝ ኃይል የሚሠራ ኤሌክትሪክ 138፤ (Biogas and liquid biomass) ዜሮ፤ ከፀሐይ የሚገኝ ኃይል 22.4፤ ከነፋስ የሚገኝ ኃይል ዜሮ፤ (Tide wave, and ocean) ማዕበሉን ውቅያኖሱን ወይም የሐይቁን እንቅስቃሴ ተጠቅሞ ኃይል ማመንጨት አዲስ ቲክኖሎጂ ስለሆነ ብዙ አገራት ገና አልተገለገሉበትም። የሠለጠነውም ዓለም ገና እየተፈላሰፈበት ነው።

ከግድቦች የሚገኘውን የኃይል ማመንጫዎች 98 በመቶ፤ ከአማራጭ ኃይሎች ግን 2 በመቶ ብቻ ነው የሚገኘው። ስለዚህ ልክ ዓለማችን በዚህ ዘመን ከፍተኛ ጥቅም እንዳገኘችበት ሁሉ እኛም በተለዋጭ ኃይሎች (ተለዋጭ ኃይሎች) መስክ ሰፊ ያለ እንቅስቃሴ ማድረግ ይጠበቅብናል።

ይህንን ከእንጨት፣ ከኤሌክትሪክ እና ከፀሐይ የሚገኘውን አነስተኛ ኃይል ለምን እየተጠቀምንበት ነው? ለፋብሪካዎች ለመጓጓዣ ስንጠቀም ለእርሻ ዜሮ ወይም ግብርናው ሂሳብ በመሆኑ በምንም ዓይነት የኃይል ምንጭ አይረዳም። ይህ ማለት በጠሬና በገበሬው ጉልበት ብቻ ነው ኢትዮጵያ የምትመገበው ማለት ነው። 80 ሚሊዮን ሕዝብ በማረሻ እየተጫረች በሚገኘው ምርት እንዴት በልቶ አይረ ለሚለው ጥያቄ እግዚአብሔር በኪነ ጥበብ መገበው ከማለት በኩተቱ ሌላ ቁንቁ ሊኖረን አይችልም።

የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ደግሞ ግብርናው ላይ የተመረከበ ነው። በግምት ወደ 85% የሚሆነው ሕዝብ ሕይወቱን የሚመራው በግብርና ወይም በተዘዋዋሪ መንገድ በግብርና ውጤቶች ነው። 60% የሚሆነው የወጪ ምዝገባኝነትን (ቡናም የግብርናው አካል ነው) የሚገኘው ከግብርና ውጤቶች ነው። ግን ይህ ክፍለ ኢኮኖሚ በዘመናዊው የኃይል አጠቀቃኝ ላይ ያለው ድርሻ በጣም ደካማ ነው። የንግድና የሕዝባዊ አገልግሎቶች ለመኖሪያ ቤቶች ሁሉ የምናገኛት ኃይል ትካፈላለች።

ከላይ ጠቀስ አድርገን እንዳለፍነው የግብርናው ክፍለ ኢኮኖሚ በኃይል ያለመታገዝን ሁኔታ ስናይ እጅግ በሚያሳዝን ሁኔታ ዘመናዊነት ጉድለታል። ምክንያቱም በዚህ ዘርፍ ምንም ዓይነት ኃይል ኢትዮጵያ ስለማትጠቀም ነው። ለምሳሌ እርሻው በትራክተር በሰፊው ቢታገዝ የምናወጣው ነጻጅ፣ ውኃን ከምንጭ ለመጥለፍ ወይም ለፋፊ እርሻዎችን ለማረከ፣ ውኃ የሚረጭ ዘመናዊ መሣሪያ ብንጠቀም በሌሎችም የኃይል ምንጮች ግብርናውን ብናበለጽገው ኖሮ ግብርናና ኃይልን አተናጅተን ተጠቀምን ይባል ነበር። ነገር ግን ገበሬው በኋለቀር ማረሻ ስለሚያርስ የኢትዮጵያ ገበሬና ዘመናዊ የሳይኒስ ዘዴ አልተነካከም እጅግ ያሳዝናል። ስለዚህም እርት በዚህ መስክ ያስፈልጋል።

የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ሀብት

ይህ ርዕስ ኃይል ሊያመነጩ የሚችሉ የተፈጥሮ ክምችቶችን ብቻ የሚያጠቃልል ነው። ነገር ግን በጥቂቱ ለማስታወስ ያህል የወርቅ፣ የፕላቲኒየም፣ ፖታሽ እና ዩራኒየም ማዕድን አላት። የድንጋይ ከሰል ለኃይል የሚጠቅሙ የተፈጥሮ ክምችቶች አሉ ይባላል። ዓይነቱ ለኃይል ሥራ ይሆን እንደሆነ መመርመር ይኖርበት ይሆናል።

ኢትዮጵያ በተፈጥሮ ሀብት የበለሆነች አገር ናት። ይኸውም በሀይድሮ ኃይል (ከውኃ የሚገኝ ኃይል)፣ ጂኦተርሚያል (ከመሬት የሚወጣ እምቅ ኃይል)፣ የተፈጥሮ ጋዝ የድንጋይ ከሰል፣ የዐሐይና የነፋስ ኃይል አላት። በተለይ ከውሃ ኃይል ብዙ ኃይል ሊገኝ እንደሚችል ይገመታል። ከላይ የተጠቀሱት የኃይል ምንጮች ግን ፈጽሞ ጥቅም ላይ ገና

አልዋለም። የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክ ኃይል ከርፖሬሽን ባወጣው መረጃ መሠረት አማራጭ የኃይል ምንጮች ከአጠቃላይ የኃይል ምርት 2 በመቶ ብቻ ናቸው። 98 በመቶ ከሀይድሮ የሚገኝ ነው።

ነገር ግን በስምጥ ሽለቆዎች አካባቢ እና ተንጻሆ ጂኦተርሚያል በጥናት ላይ እንዳለ በኮርፖሬሽኑ የኢኮኖሚክ ኃይል ማመንጨት መርሐ ግብር በሚል ርዕስ የተጻፈው ክፍል ያስረዳል። የተፈጥሮ ጋዝን ለማውጣት ለማበልፀግ ወደ 75 ሚሊዮን ዶላር የዓለም ባንክ እበድሮ እንደነበር የሚታወቅ ነው። ስለዚህ ይህ ኃይል በእርግጠኛ እንዳላ መገመት ይቻላል።

በቅርብ ጊዜ በወጣው መንግሥታዊ መግለጫ (Renewable energy) ለምሳሌ ባዩማስ እና የፀሐይ (Solar) ኃይል ገና እየተጠነ ስለመሆኑ ለማወቅ ተችሏል።

ጥቂት ኢንቨስተሮች የኢኮኖሚክ ኃይል ማመንጨትን፣ ማከፋፈልን ወይም ማስተዳደርን (መቆጣጠር) ከመንግሥት ለመግዛት ወይም ወደ ግል ሀብትነት ለመለወጥ እንደተነሳሱ መግለጫው ይጠቁማል። ግን እስከዚህ ዘመን ድረስ ይህ ዘርፍ በመንግሥት ተይዞ ይገኛል።

የአዳዲስ መስመሮች መዘርጋት፣ ከአራት የበለጠትን የመጥለፍ፣ የመገደብ እና የኢኮኖሚክ ግንባታ ሥራ የሚያበረታታ ነው። ሌሎች አራት ደግሞ እየተጠነ ነው። የሠለጠነ የሰው ኃይልና የገንዘብ አቅም የሚጠይቁ ጥቂት በቀላሉ ልናከናወናቸው የምንችላቸው በእጃችን ያሉ አማራጭ የኃይል ምንጮችን መጠቀም ብልህነት ነው።

አማራጭ የኃይል ምንጮች

በዚህ ዘመን ሌላው ቀርቶ ከከብቶች እርድ በኋላ የሚተርፈው ተረፈ ምርት እንኳን በሠለጠነው ዓለም አይጣልም። በስዊድን አገር የምትገኘው ናንኮፒክ የተባለች ከተማ አንድ ባቡር 67 አውቶቡስ 80 ታክሲዎች የሚጠቀሙበት ነጻጅ ከዚህ ተረፈ ምርት የሚገኝ መሆኑ ተረጋግጧል።

ሚታረፉል የተባለው ከከብቶች ተረፈ ምርት የሚመረት ነጻጅ ነው። ይህ ባዮጋዝ ከቤት ውስጥ መጠቀሚያ ተርፎ የከተማውን መጓጓዣ ሲደግፍ የእኛ ተማራማሪዎች ከዚህ ዓይነቱ የሳይንስ ሩጫ ለአገራቸው ምን ያበረከቱ ይህን ብለን የእርቅ መንፈስ እናቀርባለን።

ቀደም ብለን ያነሳነው የፀሐይ ኃይል ለአገራችን ታላቅ አስተዋፅኦ የሚያበረክት ምንጭ ነው። በዚህ ዘርፍ የሠለጠነችው ቻይና ምን ሠርታለች? የነጻጅ አጠቃቀምን ለመገደብ ወይም ላለመጠቀም ወይም በሌሎች ኃይሎች ለመለወጥ ትኩረት ማድረግ በሚቀጥሉት አሥራ አምስት ዓመታት ውስጥ ከሚተኮርባቸው ዋና ዋና ጉዳዮች ቀዳሚው ነው የምትለው ቻይና ሶላር ኢነርጂ በፀሐይ ኃይል አጠቃቀም በመራቀቅ ከዓለም ዋነኛውን ቦታ ይዛ ትገኛለች።

በሕዝቦቿ ብዛት ምክንያት የዓለምን ኃይል የምታገቡበትም ቻይና የኢሉክትሪክ ኃይል የሚገኝበትን ዘዴ ሁሉ በመብራት እያፈላለገች ነው። ቻይና በኢንዱስትሪ (በፋብሪካ) ዓለምን በመምራት ላይ ትገኛለች። በዚህ ምክንያት የአካባቢው አየር በእጅጉ ተበክሏል። በዓለም የአየር ብክለት ጥናት መሠረት በተለይ በሦስት የቻይና ከተሞች ሕዝብ ጥቀርሻ ነው የሚምገው። በዚህ እና በተለያዩ ምክንያት ቻይና ከፍተኛ የኃይል ነጻጅ ጥማት አለባት።

ከዛያ ዓመታት በፊት ከኤክስፑ ከፍተኛ የነጻጅ እምራች አገር ቻይና ነበረች። በአሁኑ ወቅት ግን እራሷ የምታውጣው ነጻጅ አልበቃ ብሏት ከአፍሪካ፣ ከላቲን አሜሪካና ከመካከለኛው ምሥራቅ ነጻጅ እምራቶች ጋር መልካም የፖለቲካ ወዳጅነት መሥርታለች። ለምሳሌ ናይጄሪያ የባቡር ሐዲድ ለመዘርጋት መዋዋሏ፣ ለኢራን የቦር መሣሪያ መለገሷ፣ ከላቲን አሜሪካ ጋር የጠበቀ ግንኙነት መፍጠሯ፣ ለዚሁ ነጻጅ ሲባል ነው። ቻይና በዓለም ላይ ተወዳዳሪ የሌለውን ትልቅ ሐይድሮ ኤሌ ከትሪክ ዳምፕ የኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጫ የወገዝ ግድብ ገንብታ ጨርሳለች። የተፈጥሮ ክብል ማምረቻዋንም በከፍተኛ ሁኔታ አጠናክራለች። የኒዩክሌር ማመንጫ ፋብሪካዎቿንም እጅግ አሳድጋቸዋለች።

ይህ ሁሉ ሆኖ ግን የቻይና የኃይል ጥማት አልረካም። ሌላ ኃይል ትፈልጋለች ስለዚህም አገሪቱ አዲስ አማራጭ የኃይል ምንጭ ሕግ ቀርጿለች። አገሪቱ በቀረፀችው በአዲሱ ከብክለት ነጻ የሚያደርግ ተተኪ የኃይል ማመንጫ ሕግ ታላቅ ጥቅም አግኝታታለች። ይህ ኃይል ከነፋስ፣ ከውኃና ከፀሐይ የሚገኝ ኃይል ነው። የቻይና አማራጭ የኃይል ምንጮች ባለሥልጣን «እኛ ሁሉንም ዓይነት የኃይል ማመንጫ ዘዴ በዚህ ጊዜ እንፈልጋለን። ነጻጅ፣ ኒዩክሌር፣ የድንጋይ ክብል፣ የተፈጥሮ ኃይልን ምንጭ ነገር ግን ለዘለቄታው ልንጠቀምበት የምንፈልገው ከተፈጥሮ የሚገኘውን ማለትም የነፋሱን የውኃንና የፀሐይን ጤናማ ኃይል ነው። ምክንያቱም ለአየር ብክለት ስለማይዳርግ አደጋም ስለሌለው ነው።» ነው አባባላቸው።

ስለዚህ በዚህ ጊዜ ቻይና ነፋሱን፣ ውኃውንና ፀሐይን ወደ ኃይል ለመለወጥ 5.5 ቢሊየን የአሜሪካ ዶላር ወጪ እድርጋለች። ይኸውም መላው ዓለም 30 ቢሊየን ዶላር ካወጣው ጋር ሲነጻጸር ምን ያህል እንደሆነ መገመት አያግኝትም። ቻይና በዚህ ዘርፍ የተነደፈ ሕግ ሲኖራት፣ ታላቁ ልዕለ ኃያል አሜሪካ ግን ይህንን ዘርፍ የሚመለከት ምንም ዓይነት ሕግ ገና አላወጣችም።

የፀሐይ መቀት ማጠራቀሚያ ሞተሮች በቻይና ከተሞች ወይም ገጠሮች በየቤቱ ጣሪያ ተሰቅለው እየታዩ ነው። ይህ ማለት የሚሞቁና የሚበስሱ ምግቦች በፀሐይ መቀት እየተዘጋጁ ነው። ከዚህ በኋላ የኤሌ ክትሪክ ኃይል የለም፤ የመታጠቢያ ቤት ውሃ ለማምቅ ዓለም ከተፈጠረ ጀምሮ ሲፈስ የሚኖረውን የፀሐይ መቀት መጠቀም ብቻ ነው። የሚገርመው ይህ መሣሪያ የፀሐይን መቀት ማከማቻቱና እየቆጠበ አገልግሎት መስጠቱ ነው። የዚህ ማሽን ፈልሳፊ ፋብሪካ ይህንን አዲስ ግኝት ለመሸጥ ሊያቀርብ 200 ዶላር ብቻ መጠየቁ ለሕዝቡ እንዴት ሕይወትን እንዳቀለለለት መገመት ይቻላል።

የከተማው ሲገርመን የቻይና ገበሬዎች በየመንደሩ በነፋስ ኃይል የሚሠሩ ረጃጅም ማማዎችን ተክለው ሲጠቀሙ ስናይ ይህች ቻይና ምን

ጉደኛ አገር ነች ማለታችን አይቀርም። ነገሮች ተራቀው ዛሬ በአማራጭ ኃይሎች (ተተኪ ኃይሎች) መጠቀም ልምድ ሆኗል። እንዲያውም በ2008 በቻይና ለሚደረገው የኦሎምፒክ ዝግጅት ቤጂንግ ስቲዲየም 130 ኪሎ ሞት የሚያወጣ ሶላር ኢነርጂ በፀሐይ ኃይል የሚሠራ ሰንተች ፓውር ተገ ጥምለታል። የቻይና የዚሁ ኳስ ሜዳ መኪና ማቆሚያ 20 በመቶ መብራቱን የሚያገኘው ከነፋስ ከሚገኘው ኃይል ነው። ዛሬ እጅግ ገጠራማ በሆኑ ቦታዎች የቻይና መንግሥት የነፋስና የፀሐይ ኃይልን እየተጠቀመ መብራት በመብራት አድርጓቸዋል።

ስለዚህ ቻይና ይህንን የሚያህል የሕዝብ ብዛት ተሽክማ በኃይል ማመንጫዎች መስክ ከአሜሪካ እና ከመላው አውሮፓ ሥልጣኔና ዕድገት ብዙም አልራቀችም። ምን ይህ ብቻ በእነዚሁ ኃይሎች በፀሐይና በነፋስ የሚሠሩ መሣሪያዎችን እያመራተች ለዓለም እየሸጠች ነው። በዓለም ላይ ይህችን አገር የምትከተል ሕገድ ነች።

ይህን ሁሉ ተአምር ካየን በኋላ ወደ ሀገራችን እንመለስ። የቻይና ሕዝብ ከደረሰበት ለመድረስ ምን የሚያዳግተን ነገር አለ? የተማረ ሰው ማነስ ነው? ባይገርማችሁ አሜሪካ በኢትዮጵያውያን ኢንጂነሮች ተጥላ ቅልቀለች የገንዘብ እጥረት ነው? እንደኛ ሀብታም ማን አለ! ከልብ በጎብ ረት ማሰብ ከቻልን። ምንድን ነው ትግራችን? ይህ ጉዳይ በእጅጉ አርቅ ይፈልጋል።

የተፈጥሮ ሀብት አለን። የሰው ኃይል አለን። የተማረ የሰው ኃይል አለን። ታዲያ በጥንካሬ ብንሠራ ምን የሚያቅተን ነገር ይኖራል? ቻይናውያን እኮ በጥንካሬ ሠርተው ነው ሀገራቸውን ያለሙት። ወገኖቹ ጊዜ እያሰሩብን ነው ፀብና ጭቅጭቁን የፖለቲካውን ግርግር ትተን ለሥራ እንስለፍ። ከኃይል ጋር እንታረቅ።

ከላይ እንደጠቃቀስነው በኃይል ዙሪያ የተፈጥሮን ኃይል በመግራት ብንጠቀም ዕድገታችንና ያልተበከለ ተፈጥሮ ተመጣጥነው ስለሚጓዙ እየሩም ጤነኛ ይሆናል። ስለዚህ ከሁሉ በላይ ወንዞቻችንና ነፋሱን ተለዋጭ የኃይል ግንባታ ላይ ለማዋል ማተኮር ይጠበቅብናል!

ለዚህም ገንዘብ ያስፈልገናል፤ አዎ በእርግጥ ያስፈልጋል፤ ይህንን ቀዳዳ ለመድረግ ባለቤቶቻች በሩ ቤት ብቻ ከሚያስፋፉ በዚህ መስክ ይሠማሩ በነድ ፖሊሲው፤ ትምህርቱ፤ ቅስቀሳው መጠናከር ይኖርበታል። የሁሉም ነገር ግልጽ፤ ቀልጣፋ እና ታማኝ ከሆነ ባለሀብቱ ይላተፋል ውጤቱም ያምራል። በውጪ ያሉ ዜጎች በዕውቀትና በገንዘብ ይረባረቡ በነድ ተነሳሽነቱ እና መተማመኑ መንገድ ሊይዝ ይገባዋል። ተወያ ይተገና ተማምነን ትግሮቻችንን በይቅርታ መፍታት በእውነት ያለ ሐሰት ለጋራ ጥቅማችን መስማማት ይኖርብናል።

ቤንዚኒም ሲወጣ መላው ዜጋ ቤንዚኖችን ይል ዘንድ ግልጽነትና ተጠቃሚነት ሊያስተሳስረን ይገባል። እንደናይጄሪያ ጥቂት ስግባግቦች የሚያግበላብሉት ከሆነ ግን አስፈሪ ወደመሆን ያዘነብላል። ስለዚህ ዘንድ እንደ ዶ/ር ጄሊያስ ኔሬሬ ስናርስ አርሻችን፤ ስንወቃ እህላችን፤ ቤንዚን ሲወጣ ቤንዚኖችን እያልን በጎብረት ልናድግ ይገባል።

በኃይል ዙሪያ አገር አቀፍ የውይይት መድረኮች ትምህርት ያስፈልጋል። ሕዝባችን በንቃት ይሰተፍና ባለቤት ሆኖ ይቆረቆር ዘንድ፤ ከመንግሥትም ጋር ይተባበር ዘንድ ዕውቀት ያስፈልገዋል።

ምዕራፍ አሥራ ሰባት

ከዓላማ ጋር መታረቅ

ዓላማ ራዕይ ነው። ብዙ ግለሰቦች በተለያዩ ዓላማ ይመስሉ እና ለቆሙለት ዓላማ ብለው መሥዋዕት ሊሆኑ ይታያሉ። በግል የቆምዘበት ዓላማ ምን ይመስላል? ከሁሉ በላይ ክፉ ነው ደግ ነው? ጥበብ የጉደለው ነው ወይ? ብሎ መጠየቅ ያስፈልጋል። ማንም ዓላማ ያለው ሰው በክፉ ሰዎች አይለናክልም በመልካም ሕሊና የሚመራ ሰው ድካም አያውቀውም። ጠንካራና ንቁ ነው። ስለዚህ ከዓላማ ጋር መታረቅ ይገባናል። በዚህ ዘመን ብዙ ጊዜ ተሽ ናፊዎች ሆነን ተገኝተናል። በኢኮኖሚ ተሽንፈናል! ተባብሮ በመሥራት ተሽ ንፈናል! ይህ ደግሞ ቀደም ሲል ደጋግመን የምናሸንፈው እግር ኳስ እግኳን አፋት እና ከዚያም በላይ እየቃምን በቅሌት ከሜዳ እንደንባረር አድርጎናል።

ሌላው ቀርቶ የእኛን ዓላማ አይተው እኛን ተከትሎ ነጻ የወጡ አገራት ሳይቀሩ ወደኋላ እያዩን ነው። ይህ ከዓላማ ጋር ያለመታረቅ ውጤት ነው። የሕይወት ቃል ኪዳን ከሌለን ራዕዮችን ዘወትር ይሸነፋል፤ ያፍራል። ለመሆኑ የእኛ ራዕይ ምን ይመስላል? በተለያዩ መንገዶች ቃል ኪዳን የገባንለት ነገር ቢኖርም ከሁሉ በላይ ግን ማንበራዊ ጤንነታችን ራዕይ እንዲኖረው ያስፈልጋል። የት ነው መድረስ የምንፈልገው? ዛሬ ሁሉ ነገር እኛ እንደምንጠብቀው የተንቀራፈፈ አይደለም። የሰው ልጅ ዛሬ ዘመናቱን አሮጌው ዓለም እና አዲሱ ዓለም ብሎ ከፍሏቸዋል።

የጊዜው ፍጥነትና የመራቀቁ ሁኔታ ብዙ አገሮችን አደናግሯቸዋል። ያልታሰቡ አገራት በብርሃን ፍጥነት ወደፊት እየተፈተለኩ ነው። እንደኛ ዓይነቱ ደግሞ በብርሃን ፍጥነት ወደኋላ እየተምዘገበ ነው። ኮሎምቦስ የተባለው አገር አቅኝ አሜሪካን ካገኘበት ከዛሬ 300 ዓመት ወዲህ የሰው ልጅ ርቀት ከሚገመተው በላይ ነው። በስፔይን ንጉሥ ፍሬዴሪክ እና ንግሥት አገቢላ ሕሊና የነበረው ራዕይ ኮሎምቦስ አዲሱን ዓለም ለመፈለግ ዓለምን ከዛሬ በኋላ ተሰውጧል።

የሬኒስሳን የፈረንሳይ ነውጽ፤ የእንግሊዝ ወረራ፤ የናፖሊዮን ሩሜ፤ የሒትለር ሰይጣናዊ ሥራ፤ የሞሶሊኒ ትዕቢትና የሊግ አፍ ኔሽን መፍረስ፤ የተባበሩት መንግሥታት መመሥረትና የአምስቱ ድምጽን በድምጽ የመሸር መብት ያላቸው አገራት ፅድገት፤ የሰብቱ ልዕላ ሕያላን ማለትም ባለሰብት እራሱ ቀይ ዘንድ ራዕይ ምንድነው ብለን ስንመረምር አንዳንዴም አስደንጋጭ ወይም አስደላች ሌላ ጊዜ ደግሞ ባዶ እየሆነ ስንገለባበጥ መኖራችን የዓለማችንን ሂደት ያመለክታል።

የአዲሶቹ የኤቬያን ታይገርስ ቻይናና እና ጃፓን ራዕይ፤ የኮሚኒዝም ጠንካራ እጅ መሸመድመድ፤ የቦርሊን ግንብ መናድ የፈጠረው በምሥራቅና በምዕራብ በኩል ያለው የመተያያ መስኮት፤ ደቡብ አፍሪካ ነጻ ትሆን ዘንድ አፓርታይድ መውደቁ የፈጠረው ዕድል ወይም አጋጣሚ ሊባል ይችላል።

የእነዚህን ሰይጣናዊ ራዕይ፤ የአክራሪ እስላም መከላከል፤ የመካከለኛው ምሥራቅ ጉዳይ የኢራቅ፤ የኢራኒ፤ የአፍጋኒስታን ጉዞ እጅግ በተፋጠነ በተካለበ ሁኔታ ተደራርቦ መምጣቱ የዓለማችን ራዕይ ምን ይመስላል ብለን እንድንጨነቅ ያደርገናል። በዚህ ሁሉ ሁኔታ ውስጥ የእኛ ጉዞ ምንድነው? ከየት ወዲት እየሄድን ነው? ብለን ከዓለማችን ጋር መታረቅ አለብን።

ማንም እንደሚያምነው ታሪክ አለን። ይህንን ሊያስከድን የሚመጣ ሕይወት ከዓለማችን ውጭ ነው። እና የሕሊና ዝምድና ልንሰጠው ያቅተናል፤ ማንነታችንን ሊያድብስብ ወይም ሊያጉድፍ የሚከፎል ሁሉ ከሁሉ በፊት ስለእኛ ያላወቀ ወይም አውቆ ሳይቀበል የራሱን ሊሆን ይችላል። አሜሪካኖች እንደሚገኙትን፤ አብርሃም ሊንከንን፤ ማርቲን ሉተር ኪንግን ሊከብሩት አይወዱም። ሕንዶች ማኅተማ ፓንዲን፤ አውሮፓውያን ናፖልዮንን፤ ጣልያኖች ጋሪባልዲን። ሁሉም የገዛ ማንነቱን ታሪክ ብሎ በዓላማ ይጠብቃል ይከተላል። እኛም ቀዳማዊ ምኒሊክን፤ ፋሲለደስን፤ ይኩኖአምላክን፤ ጸድቆ አበነ ተክለሃይማኖትን፤ ቴዎድሮስን፤ ዮሐንስን፤ እምቁ ምኒሊክን፤ ጉባኤን፤ ፊታውራሪ ሕብተግብርኒስን፤ ባልቻ አባ ነፍሱን፤ ጣይቱ ብጡልን፤ ሕይለ ሥላሴን ቢነኩብን አንወድም።

የታሪክ ሰዎችም ቢሆኑ ከራሳቸው የጥላቻ አቅጣጫ እየተወረወሩ አባቶቻችንን ጥላሸት ሊቀቡ አይገባም። ለዚህ ትውልዱ ሊቆረቆር ይገባዋል። እኛ ቀን የጉደለብን ቀድሞ ሳይሆን አሁን ነው። አውሮፓውያን ቅርስ አላቸው ወይ? እኛም አለን። ታሪክ አላቸው ወይ? እኛም አለን። አባት አላቸው ወይ? እኛም አለን። ሃይማኖት አላቸው ወይ? እኛም አለን። ዕድሜ ለአባቶቻችን ምንጊዜም ነጻ የሆነ የልቦና ግዛትና አገር ስጥተውን አልፈዋል። ይህ ለታሪካዊ ጠላቶቻችን እሬት ነው ለእኛ ግን ክብራችን ነው።

ማንም በጤናማ አእምሮው ቢያስበው ዓፄ ምኒልክ አሁን ያላቸውን አገር በተቻለ መጠን ባያስተላልፉልን በዚህ ዘመን አገር፤ ነፃነትና ማንነት አልባ ብሎም የተበታተነ ሕዝብ ነበር የምንሆነው።

ስለዚህ እነሱ የጀመሩትን እንድነት ከግብ ለማድረስ ዓላማችን ጽኑ ሆኖ ከዕውነት ጋር መታረቅ አለብን።

ይህ ዓላማ በቀላሉ ሊሟላ ሊደላደል ፈጽሞ አይችልም። በሱልነት፣ ቆራጥነትና ትፅግሥተኝነትን ሁሉ ይጠይቃል። እኛ ዓላማችን ማደግ እንደሆነ ሁሉ ካለጥርጥር ሊያፈርሱን ዓላማ ያላቸው እንዳሉ ማመን ያስፈልጋል። ስለዚህ እንደብልጦቹ አባቶቻችን በእርጋታና በብልሃት እራሳችንን መከላከል ይኖርብናል። ይህም ለቤተሰቦችን፣ ለመንገዶችን፣ ለከተማችንና ለአገራችን ጥቅም ሲባል ነው።

ለሚቀጥለው ትውልድ የሚሆን ቅሪት፣ ታሪክና ጥበብ ካለቆየን መወቀሳችን የግድ ነው። በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የመሣፍንት ዘመን እየተባለ የሚጠራው ጊዜ ጨለማ የነበረና ምንም ዓይነት ታሪካዊ ክንውኖች እንዳልተፈጸሙበት ይታወቃል። ይህ ማለት ከዓላማ ጋር ያልታረቁ ገዥዎች የነበሩበት ዘመን ነበር ማለት ነው። በእኛ ዘመንስ የጥበብ ዓላማ አለን ወይ? አገርን የመከላከልና የመጠበቅ ዓላማ አለን ወይ? ለቤተሰባችንና፣ ለአካባቢያችን፣ ለወረዳው፣ ለአውራጃውና ለአገሪቱ ያለን ራዕይ ምንድነው?

በመንገዶችን ለሚሠሩ ወንጀሎች ያለን መቆርቆር ሕፃናቱ በሥነ ምግባር በትምህርት እንዲያባቡ ጋላፊነትን መውሰድ ይጠበቅብናል። ምንድነው ዓላማችን? ለሚቀጥለው ትውልድ የምናቆየው ደካማ ኢኮኖሚና የተባታተነች አገር ነው? የባሕር በር ያላት ጠንካራ፣ በመፈራራትና በመከበር እንዲሁም በፍቅር ከጎረቤቶቻቸው ጋር በስምምነት የምትኖር አገር መፍጠር መሆን አለበት ዓላማችን።

የሀገርን ክብር፣ ድንበር እና ጥቅም ሽቦ ከጎረቤቶች ጋር ስላም መፍጠር አይቻልም፤ የውስጥንም እምቅ ቁጭት እልህና ንዲት መገደብ ያስፈልጋል። ለባሰ የትውልድ ፀብ የሚዳርገው ለጊዜው በሩጫ የታሠረ ወይም የታጠቅነው መቀነት ብጢ ነገር ነው። የእኛ ሀገር ከየት እስከየት ነች? የቀ በግፍ ተወስደብን? የሚለውን ጥያቄ በይደር አቆይቶ ማለፍ ከዓላማ ጋር መታረቅ አይደለም። ከታሪክና ከእውነት አንጻር

ለትውልድ የእኛ የቱ ነው ብለን ችግርን እንደውርከ ላለማስተላለፍ ዓላማችን ጽኑ መሆን አለበት። ዓለም ሁሉ የሌለውን ድንበር ሊያስፋ እኛ ታሪክም ዓለምም ያወቀልንን ድንበር በቸልታ ለሌሎች መሸለማችን የውስጥ ረመጥ ሆኖ ይቆያል። ዛሬን በጋይል ቢሸገር የነገው ትውልድ ግን በቸልታ እያልፈውም፤ ስለዚህ ዛሬውኑ ከዓላማችን ጋር በመታረቅ የኢትዮጵያን ጥቅም ማስከበር ይጠበቅብናል፤ ከዓላማ ጋር እንታረቅ።

ምዕራፍ አሥራ ስምንት

ከትምህርት ጋር መታረቅ

የሰው ልጅ የኑሮ ውጣ ውረዱን ለማቅለል በብዙ ዘመናት ውስጥ ያጠራቀመውን ዕውቀት፣ ሥርዓተ ትምህርት ቀርጾ፣ ከትውልድ ወደ ትውልድ እያዳበረና እያሳደገ ለዛሬው የብልፅግናና የሥልጣኔ ዓለም አብቅቶታል።

ሰው ከትምህርት ጋር ያደረገው እርቅ ለዚህ በጥበብ ሳይጠየቅ ያሳይንስ ዘመን ለመድረስ አስችሎታል። ብዙ ጊዜ መመራመርና መራቀቅ ደረጃውን ከጠበቀ አልፎ ተርፎ የሰው ልጅ ከባሕርዩ ውጪ የሆነውን መለኮታዊ ኩነት አይጋፋ እንጂ የባሕሩ ጥልቀት፣ ጠፈሩ (ዩኒቨርስ) የምድር ክርሥ ሳይቀር በሰው ልጅ ይመረመር ዘንድ ተፈቅዷል።

የሥነ ከዋክብት ጥናቱን፣ የክረምቱን መፀውን፣ ሐጋይና ፀደይን እንሰፍርበት ዘንድ የሰጠን ጥንቱን ከዛሬ እንድንለይበት ሊሆን፣ ከዚያም በላይ የዘንድሮውን ከሰማይ ያለውን ድንቅ ኪነ ጥበብ ለማየትና ለማወቅ ደረጃ በደረጃ የተጠራቀመው የትምህርት ሂደት ዛሬ ከሚታሰበውና ከሚገመተው በላይ ተራቋል።

ርዕሳችን ከትምህርት ጋር መታረቅ ነው። ከሁሉ አስተዳደርም እኛና ትምህርት ምን ዓይነት ዝምድና ነበረን በሚለው ርእስ ከተወያየን በኋላ ዛሬስ ምን ይዘት ላይ ነን ወደሚለው ሐሳብ እናመራለን።

እኛና ትምህርት

ኢትዮጵያ እንደታላላቆቹ የጥበብ ዓለማት የራስዋ ሥርዓተ ትምህርት ያላት መሆንዋ እርግጥ ነው። ይህ ጥንታዊ ትምህርት በአባዛኛ ውክብተ ክርስቲያን ጋር የተያያዘ ነበር። ቤተ ክርስቲያን አጸድዋን ት/ቤት፤ ካህናቷን መምህራን አድርጋ እስከዚህ ዘመን ትምህርት ተቋምነት ስታገለግል ቆይታለች። እጅግ በጣም የሚደንቀው ትምህርቱ መሠረቱን ጠብቆ በደረጃ የሚሄድ ነበረ። ለምሳሌ ከፊደል ገበታ፣ አቡጊዳ፣ (ፊደል ሐዋርያ) ጀምሮ እስከ ታላላቆቹ ዕውቀቶች፤ ከሕፃንነት እስከ ውርዝውና በቀጥታ የሚንቀረቁሩ የዕውቀት ጠሎች ሲያረከቡን ኖረዋል። በኢትዮጵያ መልካም የአየር ሁኔታ በመታገዝ የዋርካዎቹ ጥላ ሳይቀሩ ዩኒቨርሲቲዎች ሆነው አገልግለዋል። ሕዝባችንም ያለውን ቁራሽ በመቸር ተማሪዎችን ደግፏል።

ይህ እጅግ ጥልቅ የሆነ የትምህርት መሠረት የሚያጠቃልላቸው ብዙ ቁም ነገሮች ነበሩ። ሥነ ምግባርን፣ ፍቅርን እና ታዛዥነትን በአገድ አጣምሮ የያዘ፤ ሕፃናትን በጥሩ ሥነ ምግባር የሚቀርጽ ሥርዓተ ትምህርት ነበረን።

ትምህርት ባሕላችን ነበረ፤ አገኒን ትምህርት ቤት በየመንደሩ ያለው የአረጋውያን ዕውቀት ስሜት የሚነካ እንደነበረ የታወቀ ነው። ከትምህርት ጋር አንታረቅ ስንልም የጥንቱን ሳንንቅ አዲሱንም ሳንተው ሁለቱንም አዛምደን እንያዝ ማለታችን ነው።

ለመሆኑ ጥንታዊው የኢትዮጵያ ትምህርት ምን ይመስላል? የትኛውም ሕዝብ ከፋም ለማም የራሱ የሥልጣኔ የትምህርት ክብብ አለው። ፋይዳው ከፋም ይሁን ደግ ጥበብ ያለውም ይሁን የሌላው ግን የሕዝቦች አኗኗር ከትምህርት ተለይቶ አያውቅም።

የጥንት ግብጾች በኢን ሕንፃ ሥራ ተራቀው ሕዋውን በሥነ ክብብ ትምህርት ዳሰው ይኖሩ እንደነበር ግልጽ ነው። ግሪኮች በዴሞክራሲ ፈላስፋነታቸው በአጠቃላይም በጥልቅ ትምህርታቸው የታወቁ በዩኒቨርሲቲ ደረጃ በጥንት ዘመን የሚያስመርቁ ነበሩ። ዐረቦች በሃሳብ ትምህርት

ቀደምት ናቸው። እንደዚሁም የኢትዮጵያ ሥልጣኔ በዓለማችን ከፍ ብሎ የሚታይ እንደነበር የታሪክ መዛግብትን፣ የአርኪዎሎጂ ግዛትንና በትዲላት መጸሕፍት ላይ የሠራውን በማንበብ መረዳት ይቻላል።

ካለጥርጥር ኢትዮጵያ ከትምህርት ጋር የታረቀች ሀገር ነበረች። የዚህ ጽሑፍ አቅራቢ በሚኒያፖሊስ ከተማ ኖቬምበር 4/2006 የስዕል ኤግዚኒቸን አሳይቶ ነበር። ታዲያ ከስዕል ኤግዚኒቸኑ ጋር ተጣምሮ የቀረበው ከዩኒቨርሲቲ በውስት የመጣ የኢትዮጵያ ፋብሪካ ጨርቅ ነበር። ጉዳዩ እንዲህ ነው የተለያየ ውስብስብ ሐረጎች እና ቀለማት ያሏቸው በርካታ ቁርጥራጭ ልብሶች በትንንሽ ፍሬም ተካተው በመስታወት የተከበበ ማስገባቻ ውስጥ ይታዩ ነበር። ቁም ነገሩ እነዚህ ከ10 የባለጡ ፍሬሞች የሚናገሩት ጥበብ ነው። ይህም የእነዚህ የልብስ ዲዛይኖች ከዛሬ 1600 ዓመታት በፊት ኢትዮጵያውያን ይሠሩባቸው የነበሩ የክብር እልባሳት ሲሆኑ፤ ጥያቄው እንዲህ ዓይነት የዲዛይን ጥራት ያላቸው ፋብሪካ ጨርቆች በዛ ዘመን ኢትዮጵያውያን ያመርቱ ነበር ወይ? የሚል ነው። እነዚህ ለኤግዚኒት ከአገራቸው የተሰደዱ ቁርጥራጭ ፍሬሞች የሚናገሩት ኢትዮጵያ ራሷን የቻለ የእልባሳት ማምረቻ ኢንዱስትሪ የነበራት ሀገር እንደነበረች ነው።

ልብ በሉ በብዛትና በጥራት አልባሳትን ማምረት የሚያስችል ጥበብ ያለው ሕዝብ ሌላ ያልተመዘገበ ጥበብ ያጣል ተብሎ ይገመታል። የልብሱ ጥበብ ተጓዳኝ ሌሎች ትምህርቶች እንዳሉት ይናገራል። ለምሳሌ የሚቀልሙ ቀለማት የመፍጠር፣ ልብሱን በረቂቅ ዲዛይን የማስዋብ ትምህርትና ሌሎችም የመሳሰሉት ይገኙበታል። በዚህ ባለንበት ዘመን እንደ አባ ተስፋ ሥላሴ ሞገስ ያሉ ሊቃውንት በሀገር በቀል ዲዛይን አልባሳቱን በማንቀጥቆጥ የእኛን ጥበብ እያበለፀጉት ይገኛሉ።

በነገራችን ላይ አሜሪካ ውስጥ በሚኒሶታ ግዛት በብፁዕ አቡነ ቲዎፍሉስ ፈቃድ በየገዳማቱ ያሉ የኢትዮጵያ መጸሐፍት ማይክሮፊልም ተነሥተው ተጠርዘውና ተዘጋጅተው ይገኛሉ። ቁጥራቸውም ከ20 ሺህ በላይ ነው። የሚያስደንቀው እኚህ መንፈሳዊ

አባት አርቀው በማሰብ ድንገት መጸሕፍቱ ቢሠረቁ፤ ቢቃጠሉ፤ ቢደመሰሱ ለትውልድ የሚቀር ቅርስ ስለምናጣ፤ እጅግ በሚገርም ዕውቀት የተሞሉትን የብራና መጸሕፍት በዘመናዊው ጥበብ ይቀረፁ ዘንድ እዚህ ሴንት ክለውድ ዩኒቨርሲቲ መጥተው በማንጋገር የሠሩት ታላቅ ሥራ አርቆ አሳቢነታቸውን ከመግለጹ ሌላ ዛሬ ምንም አንደኛው መጽሐፍም ባይሆን በታላቅ ጥበብ የተቀረፀውን ማይክሮ ፊልም ለማግኘት ተችሏል።

ታዲያ ቅዱስ አባታችን እንደተጠራጠሩት በዚህ ዘመን መጸሕፍቱ ከግራኝ መሐመድ ጥፋት ባልተናነሰ መልኩ በአሳት ሊቃጠሉና ሊሠረቁ በመታየታቸው እውነትም ይህ የሩቁን የሚያሳይ ዕውቀታቸው መንፈሳዊ ብቃትም ነበረው አንድገል ያደርገናል። ግን የሚገርመው የገዛ መጸሕፍቶቻችንን በጥንቃቄ መያዝ ተስኖን ዛሬ ማይክሮ ፊልምን ለማግኘት ወደ ፈረንጆች እጃችንን ዘርግተን ተገኝተናል። ይህም የተገኘው ለትውልድ በሚጨነቁ አባቶች ጥረት ነው።

መጽሐፍ ማለት ዕውቀት ነው። የኢትዮጵያ ዕውቀት የጥንቱ በግዕዙ ውስጥ ነው ያለው። የዚህ ዘመኑ ዘመናዊው ደግሞ እንግሊዝኛ ውስጥ ነው ያለው። ግዕዙን መተርጎም የሚችሉ ምሁራን እያለቁ እየመነመኑ በመሄዳቸው ከእንግሊዝኛ ወይም ከሌሎች ቋንቋዎች ዘመናዊውን ጥበብ ይተረጉሙ ዘንድ የኢትዮጵያ ሕዝብ ለትምህርት ወደ ውጪ የላካቸው ተማሪዎች ደግሞ የውሃ ሽታ ወይም የቁራ መልዕክተኛ ሆነው በመቅረታቸው ዛሬ ትውልዱ ከጥንቱም ሆነ ከዛሬው ዕውቀት ባይሆን ግራ የገባው ሆኖ ተገኝቷል። የጥንቱን ባያውቀው የናቀ ትውልድ የዛሬውን ሳያውቀው የናፈቀ ሆኖ ግን ጥበብ የሌላቸው ፋሽኖችን ሊያግበሱበት ዕድሜውን እየጨረሰ ነው። ለእዚህ ነው ከዕውቀት ከትምህርት ጋር መታረቅ አለብን የምንለው።

ትምህርታችን አይናበብም ሁሉም የኮምፒውተር ባይኝስ ወይም ነርሲንግ ነው የሚሚረው። ስለዚህ በግብረት ለመሥራት ፈጽሞ አልቻልንም፤ እንዲህ ሲባል ሞያውን ለማቃለል ሳይሆን በሞያው መመረቅ አለብን ለማለት ነው።

ግርማዊ ቀዳማዊ ኃ/ሥላሴ ታላቁ ሥራቸው ወጣቶችን ወደ ውጪ ልኮ ዘመናዊውን ጥበብ እንዲቀስሙ ማድረግ ነበር። በትክክልም የቤት ሥራቸው ሰው መፍጠር ነበር። በትምህርት የበለፀገ ትውልድ መቅረጽ ለሥልጣኔ ሁሉ ቁልፍ መሆኑን የተረዱት እኝህ መሪ ብዙ ወጣቶችን ወደ አሜሪካና ወደ አውሮፓ ከላኩ በኋላ በአሜሪካ ውስጥ የተማሪዎች ማኅበር አቋቁመው እንደነበር ይታወሳል። ምክንያታቸውም ወላጅ እና እጅግ ቁልፍ ነበር። ይኸውም የተለያዩ ሙያ ያጡኑ ወጣቶች በአንድ ተሰብበው መያቸውን ወክለው እንዲወያዩና እንዲማከሩ፤ ለአገራቸውም የተጣራ ዕውቀት ያላቸው የሥልጣኔ ቁልፍ መጸሕፍትን እንዲጽፉ ነበር። ይህ በዘመኑ የነበሩ ጃፓንን የመላሰሉ አገራት በሰፊው ይጠቀሙት የነበረ ዘዴ ነው።

ሁልጊዜ የሰው ቋንቋ እያመለከ መኖር የማይፈልገው የምሥራቁ ዓለም ዋናው ሥራ ጥበባትን እየተሻሙ በራስ ቋንቋ መተርጎም ነው ብሎም ያምናል።

ታዲያ የኢትዮጵያ ዕድል እሥር በመቶ ቢሳካም ከተላከው ወጣት ግን ዘጠና በመቶው የተላከበትን ቁልፍ ሐሳብ ትቶ ባልተመረቀበት ሙያ ሁሉም ፖለቲከኛ መሆን ስላማረው ለዚያውም ኮሚኒስትነት በጊዜው ፋሽን ሆኖ የነበረውን ፋኖነት ሳይቸግረው እየሳበ ወደ ኢትዮጵያ አስገባ። ስለዚህ ኢትዮጵያ ከገበሬዎችዋና ከድጋዋ ኢትዮጵያ መቀነት የሰበሰበችውን ገንዘብ ከፍላ ያስተማረችው ወጣት ትምህርቱን ትቶ የሽብር ትምህርት ለመቅሰም ወደ ጠላቶቻችን ጉያ እየገባ መወሽቅ ጀመረ። ውጤቱም ዛሬ የምናየውን ሆነ። ይህ ዓይነት ስህተት የሚከሰተው ከዕውቀት ጉድለት ነው። ይኸውም ከአገር በቀሉ ትምህርት የተቆራረጠው ዘመነኛው ትውልድ ዕውቀት አጥፎት እስኪመስለው የተደናበረበት ምክንያት መሆኑ ነው።

የኢትዮጵያ ዕውቀት

ከፊደሉ ጀምሮ ያለው ጥልቅ ፍልስፍና እና አመካከዮ ያለው ትምህርት ያላት ህገር ኢትዮጵያ ብቻ ነች። በዓለማችን የራሳቸው ፊደል

ያላቸው አገራት ከአሥር አይበልጡም፤ እነዚህም የቻደናው አንደ ስዕል የተቀላለፈ በቀላሉ የማይለመድ፤ እንግሊዝኛው ሲጻፍ ማንም ፍጹም እስፔሊንግ አስተካክላለሁ የሚል አናባቢውንና ተናባቢውን አጣምሮ መጻፍ የማይችልበት፤ አንድን ድምጽ በሁለት ፊደላት በመጻፍ ብዙ ቦታ የሚፈጅበት ሲሆን፤ የኢትዮጵያ የግዕዝ-ን ፊደላት እንከተል ብንል 26 ፊደላት የግዕዝ ዲቃሶችን ብንጨምር 30 የአማርኛ ፊደሶች 6 የአማርኛው ዲቃላ 2 ብቻ ያሉት ሲሆን፤ አናባቢን ከተናባቢ ጋር ደምሮ ከማደናገር አናባቢውን ሊተካ የሚችል ምልክት ድምጽ ለጨዋታችን በመደመር ማባባት ይቻላል። ይኸውም ግዕዝ-ን፤ ክዕድ-ን፤ ሣልሱ-ን፤ ራብዑ-ን፤ ሐምሱ-ን፤ ሳድሱ-ን፤ ሳብዑ-ን ለመለየት ነው። ስለዚህ የሠለጠነው ዓለም ቋንቋ ከእኛ ፊደል የበለጠ በቀላሉ ሊጻፍ ይችላል ብሎ ማመን እጅግ ስህተት ነው።

የኢትዮጵያ ዕውቀት ከፊደል ጀምሮ በቁጥር ስልት ወደ ሂሳብ ትምህርት ይገባል። የቁም ጽሑፍ (የጽሕፈት ትምህርት)፤ የሥነ ፍጥረት፤ የሃይማኖት፤ የግብረ ገብ፤ የቃል፤ የዜማ፤ የቅጽ፤ የቅጽ፤ የመጻሕፍት ትርጓሜ፤ የታሪክ፤ የሕግ ትምህርትና ፍልስፍና ከዚህ ሁሉ በኋላ እጅግ ሊመረመር የሚገባው የባሕረ ሐሳብ ቀመር፤ ሐሳብ ዐውድ፤ አበቅቴ፤ መጥቅፅ .. ወዘተ እያለ ለወሮች፤ ለዓመታት፤ ለቀናት፤ ለለዓታት መሥራሪያ ያበጀና እስከ ጊዜ ከዋክብት ጥናት የሚደርስው የትምህርት ዓይነት ነው። የባሕረ ሐሳብ ዓላማ ቅሎ የአጽዋማትና የበዓላትን ስፍር ለመሳካት ቢሆንም ከሁሉ በላይ ኢትዮጵያ የራስዋ የዘመን አቆጣቢር እንዲኖራት እድርጓታል። ሥነ ስዕሉ ኪነ ሕንጻው ሁሉ የትምህርት ውጤት ነው።

ልብ ብለን ወደ ኢትዮጵያዊው ትምህርት ስንመለከት የደረጃ፤ የተማከለና የተሳካ ወጥነት ያለው ሆኖ በመገኘቱ ማንነት ያለው ሕዝብ፤ ግርማ ያለው ሕዝብ ይሆን ዘንድ የእኛ ትምህርት በጣም ጠቅሞናል። ለመሆኑ በምዕራቡ ዓለም የኢትዮጵያ መጻሕፍት ልዩ ክብር የተሰጣቸው ለምን ይሆን ብለን ስንጠይቅ፤ መልሱ አዋቂዎች ስለሆኑ ነው። መጻሕፍቱ ብዙ ጥበብ ሽክፈው ስለያዙ በእርድና ብዛት እንዳይወድቁ

ምርኩዝ ተባብሮታቸው ሲገለጡ በላብ እንዳይበላሹ በንጉት ወይም በልዩ መቆንጠጫ ይገለጡ ዘንድ የጀርመን፤ የሮማ፤ የአሜሪካ መብደቶች ተጠንቅቀው ሲንከባከቧቸው እናያለን። ምክንያቱም በጥበብ የተራቀቀው ዓለም ጠቢባትን መጻሕፍት ስለላያቸው ነው።

ለመውቀስ ሳይሆን የእኛ ምሁራን በዚህ ዘመን ከዚህ የጥበብ ውሃ ያልቀመሱ በመሆናቸው ከባዕዱ ሕዝብ የበለጠ ባዕድ ሆነው ተገኝተዋል። በዚህም ምክንያት ለመጻሕፍቱ ማለትም ለኢትዮጵያዊው ዕውቀት አንዳንዴ ጠላትም ሲሆኑ ይታያሉ። ጥላቻ የሌላቸው ደግሞ እጅግ ቸልተኛ ሆነው የትውልዱን የማንነት ሀብት ሲያዘርፉ ይታያሉ።

ትምህርት የቻይናዎቹ ባሕላዊ መድኃኒት ውጤት ነው። ማንነቱን የማይንቀው ቻይናዊ ዶክተር በመርፌ የሰውን አካል እየጠቀጠቀ ሲፈውስ ዓለም ጥበብን በአድናቆት ነው የየው፤ የእኛ የባሕል መድኃኒት ቀማሚዎች ግን አንድም ቀን ከቀም ነገር ተቆጥረው ከዕፅዋት የቀመሙት መድኃኒት ምንነት በተመለከተ መጽሐፍ የጻፈ ዶክተር የለንም።

ከመነሻው ኢትዮጵያ የራስዋ የጥበብ መንገድ ያላት አገር ናት ብለናል። ስለዚህም እስከዚህ ዘመን ያዳበረችው የሕክምና ጥበብ ይኖራታል። አገል እምነቱን ከዋናው የመድኃኒት ቅመማ ለይቶና ተመራምሮ ባለውጤት የሆነ ምሁር የለንም። ይህ የመጣው የገዛ ሕዝብን ከመናቅና ማንነትን ከመርላት ክፉ መንፈስ ነው።

ለላው ቀርቶ አባቶቻችን በየሙያቸው ያዳበሩትን መጻሕፍት መጻፍን እንኳን ዘመናዊው ምሁር ሲያዘውትረው እይታይም። በንግግግግ በቃላቸው ያጠነትን ጎልቆ መሳፍርት የሌለውን ዕውቀት በብራና ሲገለብጡ የኖሩትን አባቶች በዚህ ዘመን ያለን እኛ መናቅ የምንችልበት አቅም የለንም። እነዝክረ ነገርን የመሳለለ የኢትዮጵያን ባሕላዊ፤ ፖለቲካዊ፤ ሃይማኖታዊ ዕውቀት በ903 ገጽ የጻፈውን ፀሐፌ ትዕዛዝ ማንተመ ሥላሴ ወልደመስቀልን ቀና ብለን ማየት የሚቻለን በመጽሐፉ ውስጥ ያለውን ረቂቅ ብስለት ካየን በኋላ ይሆናል። የእነተክህ ጻድቅ መከራያ የታሪክ መጻሕፍት የሚያስተምሩን ከጥንታዊው የኢትዮጵያ

ትምህርት የተቀዳው የዕውቀት ወንዝ ጥራትንና ብዛትን ነው። መዝገበ ቃላት የተጻፈበት የዕውቀት መሥራሪያ ሚዛን በዚህ ዘመን አለ ለማለት ይቸግራል።

ስለዚህ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ የሆነ ዘመናዊ ምሁር ከልጅነቱ መሠረታዊውንና አገርኛውን ትምህርት ቢማር ኖሮ የኢትዮጵያ ገጽ እንደ ዘንድሮ አይሆንም ነበር ይላል የእርቅ ሐሳብ። አብዛኛው ምሁር ለአገሩ ዜማ ባዕድ፣ ለአገሩ ቅኔ ባይተዋር፣ የገዛ ሕዝቡን ታሪክ የሚያንጽሽና የማያውቀውን ዓለም የሚናፍቅ እንዴ አምፔሪያሊስት፣ እንዴ ሶሻሊስት እየሆነ የሚጓዳበባጥ ከመሠረቱ የተነቀለ ስለሆነ ነው።

የነገደቱን ኢትዮጵያ ለመገንባት የሕዝቡን ባሕል እና ማንነት መሠረት ያደረገ ባለቅኔ፣ ባይንቲነት፣ የድጓ መምህርና ኢንጂነር ምሁር ለመፍጠር ኢትዮጵያ ወደ ማንነትዋ መመለስ አለባት። ይህ ነው እውነተኛው ካትምህርት ጋር የመታፋቅ መንፈስ። እንደማንኛውም ሕዝብ ለበሽታዎቻችን የሕክምና ጥበብ አለን። ጥንቆላንና የመድኃኒት ቅማመን ደባልቱን በክፉ ዓይን የምናየው ሥራ ከአገራ አምነት ተነጥሎ ከየቅጠሉ ተቀምጦ የሚፈውሰውን መድኃኒት በምርምር ለማበልፀግ የተማሩ ከሚሰቱኝ ሊያገለግሉን ስለሚችሉ ወደ ሕዝቡ ልማድ ጠልቀው እንዲገቡ ያስፈልጋል። የጥንቱ ኢትዮጵያዊ የመድኃኒት ጥበብ ከክፉ እምነት ጋር መዛመዱና ክፉ መሆኑ ከታወቀ ከዚህ አሥር ቤት ይፈታ ዘንድ ዘመናዊው ሰው ሥራ ሊሠራ ያስፈልጋል። ይኸውም ዕፅዋቱን በዓይነት ለይቶ ቤተ መካሪ አስገባቶ ዓይነታቸውንና መጠናቸውን ለፍሮ ጥቅም ባይ በማዋል ነው።

የሀገራችን ወንጀሾች የዶክትሬት ማዕረግ የላቸውም እንጂ እየንጽገዱን ብልኝ በስም ለይተው ምትህት በሚመስል መልክ የተሰበ ረውንና የወለቀውን አጥንት ካለቀደ ጥገና ሲገጣጥሙት ለተመለከተ የእነዚህ ሰዎች ጥበብ ቢጻፍ ምን ያህል ገጽ ምን ዓይነት ጥበብስ በተገኘ በት ያሰኛል። በነገራችን ላይ ማንኛውም የምናየው መድኃኒትና የሕክምና ጥበብ በዘመናት ከዳበረው የሰው ልጅ ልምድ የተቀዳ ነው።

ማንኛውም ሳይንቲስት በአንድ ጊዜ ታላቅ የምርምር ደረጃ ላይ አልደረሰም፤ ለምሳሌ የባረራ ታሪክ በሰው ልጅ ሕይወት ውስጥ ሰፊ ታሪ ክ ካላቸው ነገሮች አንዱ ነው። በዚህ መስክ ከፍተኛ አስተዋፅዖ ያደረገው በ15ኛው ክፍለ ዘመን የነበረው ሊዮናርዶ ዳቪንቺ ለ500 ዓመታት የዳበረው የተለያዩ ፈጠራዎች ጥርቅምም ነው። ዲሴምበር 13/1903 አልቪል እና ዊልሙር በተባሉት ወንድማማቾች የመጀመሪያ በረራ ያደርጉ ዘንድ ያበቃቸው። እነዚህ ግለሰቦች ለዚህ የበቁት የጥንቱን ሳይንቲስት በማጥናታቸው ነው።

በስልክ ጥበብ ላይ በርቀት ከሚጣሩ ዝብሬዎች ጀምሮ እስከ 1876 ዓ.ም. ድረስ እጅግ የዳበረ መከራ ነው ለዛሬው የሳተላይት ዘመን ማለትም እጃችን ላይ ለምትገኝ ሽቦ አልባ ረቂቅ ስልክ ያደረሰን። ማንኛውም ብልጥ ምሁር አባቶችን መሠረት ሳያደርግ አይነሳም።

በዘመናችን ያሉ አንዳንድ የታሪክ ተመራማሪዎች ጥንታዊውን የታሪክ መጽሐፍ አይዲያሊስት ነው፤ ግንት የበዛበት ነው ብለው ስንከሳሩን፤ ክብረ ነገሥቱን አሽቀንጥረው ጥለውታል። በተለይ ኮሚ ኒስቶቹ የኢትዮጵያ ታሪክ ሳይንሳዊ አይደለም ይላሉ። ግን ከሚኒኒቶቹ አገራት ታሪካቸውን ንቀው አያውቁም።

ጣዙ ጊዜ በአገራችን ኢትዮጵያ ሪፑብሊክን (አብዮት ወይም ለውጥ) ተካሂዷል ተብሎ ሊነገር ይለማል። እርግጥ ነው በ1967 ዓ.ም. በቀድሞው አስተዳደር የነበሩ ባለሥልጣናት ከታች እስከላይ ተለውጠዋል። ከሪፑብሊክን ጋር ዝምድና የሌላቸው የጭካኔ እና የዘረፋ ሥራዎች ግን ያለፍርሃትና ያለሐፍረት ተከናውነዋል።

ግን የዚህ የለውጥ አብዮት መሠረታዊ ሐሳብ ምንድነው? ከሁሉ በፊት ሪፑብሊክን የሚለውን የእንግሊዝኛ ቃል ይተረጎም ዘንድ የተመረጠው ቃል አብዮት ከግዕዙ አባዩ፣ ዐመፀ፣ እምቢአለ፣ አልገዛም፣ አሸፈ ረኝ አለ የሚለው ቃል ይተካው ዘንድ ሲመረጥ የቃሉ ጥቅል ሐሳብ በአንድ ነጠላ ትርጉም የተጨፈለቀ ይመስላል። ልብ አድርጉ መሪ ቃል አድርገን የምንጠቀምባቸው ቃላት እገርን ሊገድሉ ወይም ሊያድኑ

ሊያያዝ የመጣው ግሩም ባሕል አሸንፎ ባይወጣ ኖሮ ዛሬ እኛነታችን ፈጽሞ ባልተገኘ ነበር። የመከራ ቀን ለተመረጡት ሲባል ያጥራል እንደተ ባለው ይህ የአብዮት የአመጽ ዘመን ካለጠረ ፖለቲካ አገር፤ ሰላም እና ፍቅር አልባ ሕዝብ እንዳንሆን ያስፈራል።

ለውጥ ወይም አብዮት (ሪፖሊዩሽን) አስፈላጊ ነው፤ ግን የቃሉ ትርጉም ከትምህርት ጋር ከተያያዘ ብቻ እንጂ ከአመጽ ጋር ዝምድና ካለው ጉጹ ነው።

ለውጡ ትምህርት መሆን ይኖርበታል። በእርጋታ እንዳይሰበር እንዳይሸረፍ ተንከባክበው የሚይዙት የዕውቀት ዕድገት ነው። አብዮት ማለት ግን ማዕበል ነው፤ አሳት ነው፤ ሰደድ ነው ስንል ከርመናል እውነትም በአንዚህ አውዳሚ የተፈጥሮ ኃይላት የተመሰለ አብዮት ጥፋቱ ምን ያህል ይሆን?

ይህ ሰደድ ያልናገረው የቆረጠው ሁለት ድልድዮችን ነው። አንደኛው የተባረተሰቡን የደረጃ ተከታታይነት ያለው የሶሻል እንቅስቃሴ፤ ሁለተኛ በአመዛኙ የትምህርትን የዕውቀትን ስፋትና በአራቱም ማዕዘን የማሰብ ወይም ዲያሚንሽናል ርዕዮቱን ነው። ስለዚህም ለውጥንና ነፍስ ግድያን አይተንና ለይተን ማወቅ እስኪለን ድረስ የጋራ ፈረስ አድርጎናል። አብዮት አዘሮ ለማየት የምንችልበትን እንገት የቆረጠ አደጋ ነው፤ አደጋውም በአመዛኙ ከትምህርት ጋር የተያያዘ ነው።

የታሪክ መንገዶችን ለሽሊስታዊ አብዮታዊ የታሪክ ጥናት (Socialist, realist, historians) የሥነ ጥበብ መንገዶችም እንደዚሁ ከራሺያ የተቀዳ (Socialist, realist) አስተዳደራችን ሰሻሊስት፤ የልማት ፖሊሲው ሥርዓተ ትምህርት ሁሉ አዘራው የማያስቡ ይሆኑ ዘንድ ስለተ ፈረደባቸው ነው።

ከአብዮቱ በፊት የነበሩት የታሪክ ፀሐፊዎች እንደ አሮጌ ቀና ሲጣሉ ማየት የተለመደ ሆኖ ነበር። የሥነ ጥበብ ፈላስፋዎቹ እንገብረ ክርስቶስ ደስታ፤ እነአፈወርቅ ተክሉ ሌሎችም ሌሎችም ያዳብሩት የሥነ ጥበብ

ይችላሉ። ላለፉት 30 ዓመታት መመሪያ ያደረግነው አብዮት ዐመፀ የሚለውን ትርጉም የሚያቀነቅን ከሆነ እውነትም የሪፖሊዩሽን ትርጉም ተዛብቷል ማለት ነው።

የለውጥ ወይም አብዮት ጥንተ ነገር ከእንግሊዝ ደምሮ ፈረንሳይ ላይ አድጎ አሜሪካንና ያባለፀገ፤ ሶቪየት ኅብረትን ግን የገደለ ቃል መሆኑን መገንዘብ ይገባል። ለቻይናዎች ብርሃን ሆኖ አገልግሏል።

እውነትም አብዮት መሠረታዊ ለውጥ የሚያመጣ ሐሳብ ነው። ችግሩ በቀልና አብዮት በተቀላቀሉባቸው ቦታዎች ሁሉ የተጣመመ ትርጉም ስለነበረው ብዙ አገራትን ሲያከስር ተገኝቷል። አብዮት ዐመጽ አይደለም፤ እንደሱ ከሆነ አብዮትና ሪፖሊዩሽን ፈጽሞ አይገናኙም ሁልጊዜ ቃላት ከውጭ አገር ስንሸምት በተርጓሚው ስሜት እየተመሰገንን እንጂ የቃሉ ባለቤቶች ይህንን ቃል የተጠቀሙበት በተለየ መንገድ ነው።

ልብ ብለን የእንግሊዝን ሪፖሊዩሽን (አብዮት) ስንመለከት የኢንዱስትሪ ሪፖሊዩሽን (አብዮት) የባሕል ሪፖሊዩሽን ሆኖ እናገኛለን። የጽንሰ ሐሳብ ለውጥ፤ የሥራ ለውጥ፤ የአኗኗር ለውጥ እንጂ የሰው ለውጥ አይደለም። ሪፖሊዩሽን በዕድሜ የገፋ ሽማግሌዎችን መግደል አይደለም። ይልቁንም በዕድሜ ብዛት ያካማቸውን ዕውቀት በሰላኝ ጎሊና መቅዳት፤ ያለምቀንነት ያለፈውን ጥሩ የታሪክ ጉዞ ከዛሬው መልካም አስተሳሰብ ጋር ማገናኘት ነው።

የዛሬው አሜሪካ የሪፖሊዩሽን ውጤት ነች ስንል፤ የዛሬዋ ኢትዮጵያንና አሜሪካንን ማስተያየት ብቻ የቱ ጋ እንደተሳሳትን ሊያስረዳን ይችላል። ታዲያ ይህ ሪፖሊዩሽን ከትምህርት ጋር በምን ይገናኛል? በላን ስንጠይቅ በብዙ ዘርፍ የሚል መልስ እናገኛለን።

ቻይናዎቹ እንዳደረጉት የባሕል ሪፖሊዩሽን ለማካሄድ በሀገራችንም ተሞክሯል። የእኛ አካሄድ ግን የጥፋት ሆኖ ለዚህ አብቅቶናል። ምን ማለት ነው? ቻይናዎቹ የሕዝቡን ባሕል በከፍተኛ ጥናት የሚጠቅመውን ከማይጠቅመው ሊለዩ ነው የከረሙት። እኛ ግን አዋቂውንም፤ መጻሕፍቱንም ስንረከን ነው የከረምነው። ስለዚህ ከጥንት

መንገድ በመፈክርና በእነሌኒን ስዕል ተተካቶ ነበር። አንባቢው የአብዮት ውጤት ምን ዓይነት ዝቅጠት መሆኑን እዚህ ላይ መረዳት ይቻላል።

አስከዚህ ዘመን ድረስ የብዙ ዘመናውያን ሕሊና ከአብዮት አልፏልም ዛሬም ፋኖነት የዕውቀት መለኪያ ሆኗል። ግን በዚህ ዘመን የዓለምን ለውጥ ያጣጠው ምሁራን በእርጋታ የአገሪቱን የለውጥ እንቅስቃሴ ለማክም ሲሯሯጡ እናያቸዋለን። በብረት ሳይሆን በአስተሳሰብ ብልጫ የምናምንበት የዕውቀት ደረጃ ሳይ ለመድረስ ወሳኝ በገዛ መሠረት ሳይ ፀንቶ መቆም ብቻ ነው።

ከላይ እንደጠቀስነው ከመሐይም እስከ ዶክተሩ፤ ወታደርና ተማሪ ያጥለቀሉባቸው የአመጽ እርምጃ ጥበብን ከመጨረሻቸው በስተቀር ከውጤት ስለማያደርስ ረጋ ብለን እናስብ ዘንድ ትምህርት ያስፈልገናል።

ይህ ትምህርት የጥንቱንም የሳጪውንም የያዘ ይሆን ዘንድ በጥንቃቄ መቀረጽ አለበት። አንድ ሕፃን የአገሩን ቋንቋ ለዋሰው እስከነአገቡ ቅኔውንና ጥንታዊውን ግዕዝ ሊማር ይገባል። የአያቶቹን የአንቀጥቶችን የፊደል ከሆነ፤ እኛ የቅዱስ ያፌን ድን፤ ገማሬና መዋሥዕት የአቋቋም ትምህርት ልጆቻችንን ማስተማራችን ስህተቱ የቱ ላይ ነው፤ ረሾ ሊያሸን ማለት ይህ ነው። የባሕል ተሐድሶ፤ የሞተውን ማንሳት፤ ያንቀላፋውን መቀስቀስ ትንሣኤ መስጠት። እንዲህ ከሆነ ባለቅኔዎቹ እንዮፍታሁ፤ እነሆጋዬ፤ እነ መንግሥቱ ለማ ከመቃብር ይነሳሉ። እነዚህ ሁሉ ባለቅኔዎች ጥንታዊውን ትምህርት የተመረከቡ ናቸው። እስቲ አስቡት የእነዚህን ሰዎች ታላቅነት ከሁለቱም ዓለም ያጣቀሱ በመሆናቸው ለዘመናዊው ትውልድ እንደአባነት ሊቆጠሩ ይችላሉ።

የመረጃ ነርቅ ወይም የመገናኛ ብዙኃን ነርቅ

በኃይለማርያም የቴክኖሎጂ ኃይል የሚገፋው ይህ ዓለም ወደ አንዲት መንደርነት እየተለወጠ መምጣቱን ለማስተዋል ብዙም አስቸጋሪ አይደለም ብለን ደጋግመን ተነጋግረናል።

በልጅነታችን እያቶቻችን በመጨረሻው ዘመን ምድር ትጠባለች ሲሉ ትዝ ይለናል። የዚህ አባባል ትርጉም ግን እያደር እውነት እየሆነ የሚመጣው በሰው ልጅ የፈጠራ ኃይል ነው። ልክ ነው ይህ የሃላም መስቀለኛ ብቴክኖሎጂው ርቀት መሆን አለበት።

በዚህ በሀገራችን እንኳን ከደብረ ዘይት አዲስ አበባ ለመግባት ምን ያህል ሰዓት ይፈጅ እንደበር ግልጽ ነው። ዛሬ ሊመንቸና ከአዲስ አበባ ደሴ መግባትና በፊጣኑ አውሮፕላን ከሰንደን ኒውዋርክ መግባት ሊገናኝ የማይችል የሰዓት ልዩነት ፈጥረዋል። በተስይ ከአዲሱ ዓለም መገኘት ጀምሮ የታየው ዕድገት ፈጣንና አስደናቂም ነው። ይህ ለውጥ የኢንፎርሜሽን ለውጥ ነው።

በ1492 ከሱምቦስ ጠንካራውን የንግድ ልውውጥ በመርከብ ሊጀምር አዲሱን ዓለም ከአሮጌው ዓለም ጋር አገናኘው። ከስድስት አህጉራት ሌላ ሰባት አህጉር መገኘቱን ያስሰረው ይህ ጉዞ የዓለምን ዙሪያ ከብነትም አረጋግጧል። እንደ ቶማስ ሊፍሬድማን አጠራር እስከ 1800 ድረስ የነበረው ዘመን ግሉጣይዚሽን እንደ ይባላል። ይህም ትልቁን ሃለም ወደ መካከለኛነት ያወረደ ነው። ግልጽ ሰማድረግ ጉዞው የነበረውን የንግድ ሃት ክብደት በመካከለኛ ደረጃ ላይ ያደረሰ በመርከብ ጉዞ ከአውሮፓ፣ አሜሪካ መንዝ እየተራቀቀ እየተፋጠነ የመጣበት ነው። ንግዱም ወርቅና የነበሩ ድንጋዬች ናቸው።

ሁለተኛው ብርሃን መታየት የጀመረው ከ1800 እስከ 2000 ድረስ ያለው ነው። ይኸውም ከታላቁ የአሜሪካ የቻግር ዘመን፣ የእንደኛው ሳላም ጦርነትና ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ክስተትና ውጤት ነው። ይህ ዘመን ዓለምን አመክኮለኛነት ወደ ጠባብ አውሮጳታል። ይህም በተከታታይ እጅግ ብዙ ፈጠራ የታዩበት ዘመን ሲሆን፣ የብሮድካስት ሶድ-ጉት በ1920

ሳይም አዶልፍ ሒትለር የተባለው የጀርመን ጨካኝ መሪ የመገናኛ ብዙኃንን ጠቃሚነት በከፍተኛ ሁኔታ በመረዳቱ በተቀረፁ ቲፖች ለመጀመሪያ ጊዜ የቅስቀሳ ንግግሮችን እያደረገ በኖፒፓጋንዳ ብቻ ዓለምን ቀውጦ በማድረጉ ምንም ድርጊቱ ክፉ ቢሆንም በመስኩ ግን ከፍተኛ ዕድ ገትን አሳይቷል።

ከዚያ በፊትም በ1918 የባይነሪ ኮምፒውተር መወለድ፣ በጣም በትንሽ ደቂቃ የሂሳብ ስሌቶችን ማስብና ውጤቱንም መናገር መቻል ለዛሬው ግዙፍ የኮምፒውተር ኢንፎርሜሽን አብቅቶናል።

የእስፒስክራፍት መፈልሰፍ በ1946 ዓ.ም. አሜሪካ እና ሶቪየት ኅብረት በጥምረት በላኩት ሮኬት ጨረቃን የመፈተሹና የመጀመሪያው ሰው የግረፋ በ1971 ዓ.ም. የመጀመሪያው የሕዋ ላይ ጣቢያ በከፍተኛ ፍጥነት 6120 ማይል ተጠግቶ ማርስን እና አፈጣጠሯን ማየቱ አልፎ ተርፎ በ1976 ዓ.ም. ለመከራ ማሳረፉን ይህ ሁሉ አዲሱን ግሎባይዜ ሽንገን (ዓለም አቀፋዊነትን) ያፋጠነ ክስተት ነው። ከዚህ ከ19ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ አዲሱ የሕዋ ዘመን (space age) ዓለምን በከፍተኛ ፍጥነት እንድትጣመር አድርጓታል።

ይህ የሕዋ ዘመን ደግሞ የሳተላይት ጥበብን ወልዶ አሮጌውን በከ ምፓስ አቅጣጫ መፈለግን አስወግዶ በጂኒኤስ የትም ቦታ ሆኖ አንዲት እፍኝ በማትሞላ ቴሌቪዥን መሠል ነገር አቅጣጫን ማወቅ ከሚቻልበት ዘመናዊ ጥበብ ላይ ተደርሷል። ይህም ጥበብ ከመሬት እየተነሣ ሰማይ ላይ ከተገጠለለው ሳተላይት ጋር ተጋጭቶ ሰው ሳይነካው በፋጥነትና በጥራት አቅጣጫ የሚጠቁም መሣሪያ ሲሆን፣ መኪና እያሽከረከሩ እዚህ ቦታ ውሳኔን ብለው ሲጠይቁት ማለትም አድራሻ በጽሑፍ ሲሰጡት ይህን መንገድ ያዝ በዚህ ታጠፍ እያለ የሚመራ በር ማንኳኳት ብቻ ሲቀረው ሁሉን የሚፈጽም ነው።

ግለ-ባላይዜሽን ሦስት የተባለው ዓለምን ፈጽሞ አንድ መንደር ወደመሆኑ ደረጃ አድርጓታል። ዛሬ በየትም አገር የሚካሄዱ የቦርኮቶች፣ እንቅስቃሴዎች ሁሉ በአጠቃላይ የታወቁ እና የተለዩ ናቸው። ካስፈለገም

ይቀረጻሉ፤ ይህ ሁሉ የሕዋው ዘመን ውጤት ነው።

ይህ በአንዲህ እንዳለ የሳተላይት ብርድ ካስት በተፈለገው ቦታ የተ ፈለገውን ፕሮፓጋንዳ ለማስተላለፍ ተዘጋጅቷል፤ ቴሌቪዥንም እንደዛው። ከሁሉ የበለጠው ግን የኢንተርኔት አገልግሎቱ ነው። ማንም ሰው የሚፈልገውን ሐሳብ በኢንተርኔት የማስተላለፍ ችሎታ እስኪኖረው ድረስ ነጻ የኢንፎርሜሽን ዘመን ላይ ደርሰናል።

ፖለቲካውና ሽብርተኝነት ካለደናቀፉት፣ መሀል ካልገቡ በቀር አስደናቂው ሮጶራ ለብልጽግና፣ ለአዲስ መንገድ እና ለትብብር እጅግ ጠቃሚ ነው። ይኸውም ድርጅት ከድርጅቶች ጋር፣ ሕዝብ ከሕዝቦች ጋርና በግለሰቦች መካከል የሚፈጠረው ግንኙነት ነው። ዘመናዊው የመገናኛ ብዙኃን ዕድገት ይህችን ምድር በእጅጉ አቀራርቧታል። በዚህ ምክንያት ዛሬ ዕውቀት በሰፊው በየኮምፒዩተርቹ መስኮቶች እንደጎርፍ እየፈለሰ ይገኛል። በየትኛውም መስክ ያሉ ቁልፍ ሐሳቦች በፕሮግራም ተነድፈውና ተቀምጠው ለተጠቃሚ ተዘጋጅተዋል። ሕፃናት ሳይቀሩ በረቂቅ ዕውቀት እየተሞሉ ይገኛሉ። ታዲያ ክፉውም የዚያኑ ያህል ነው። ወላጆች ልጆቻቸውን የቤት ሥራ ለማሠራት የኮምፒውተሩን መስኮት መክፈት ብቻ ይበቃቸዋል።

እኛና መረጃ

ከዚህ ሁሉ የምድራችን የመገናኛ ብዙኃን ሞገድ ጋር ሀገራችንን ኢትዮጵያን ስናያት በብዙ ነገሮች አበረታች ሁኔታ ሲታይ በደፈናው እኛ ከዓለም ተዘለን ያለን ሕዝቦች ነን ወደሚለው መደምደሚያ የሚያደርሰን ብዙ ክስተትም አለ።

እኛ ከኢንፎርሜሽን ጋር መታረቅ አለብን ብለን ስንገላ የሚታተሙ ጋዜጦች፣ መጽሔቶች፣ የሬዲዮና የቴሌቪዥን አገልግሎቶችን ሁሉ የሚጻጸስ መሆን አለበት።

ስንት መጽሔቶች አሉን? ምን ላይ ያተኮሩ ናቸው? ቀደም ብለን

እንደተነጋገርንው ሁሉም የፖለቲካ መሪነት ለመጨበጥ ስለሚፈልግ በዚህ ዘመንም ስደድና እሳት አያለ መጽሐፉት ሲያሳትም በአርማጥ ታይቷል። አርማጥ ነው የዴሞክራሲ መብቱ በፖለቲካው መስክም እጅግ ጠቅሟል፤ አስተምሯል፤ የዛሬ ውሸቱ መረጃ የሌላቸው መልእክቶች ማቅረብ ሁሉ ባለፉት ዓመታት የታዘብነውም ጉዳይ ነው። ከተጻራሪ ጉራ ነጻ ሆኖና ማዘኑን ጠብቆ የሚወጣው አነስተኛም ነበር። ጅምሩ ጥሩ ነው። ግን ሌሎቹስ መስኮች የሳይንስ እና የሥነ ጥበብ መጽሐፍት ለምን አልታዩም ድንገት የሚያነሳቸውም ሊጠፋ ይችላል ይሆናል በሚል የገበያ ጥናት አስገዳጅነት ከሆነም ሕዝባችን መልካም ትምህርት የሚያነሳ፤ ጥበብን የሚናፍቅ መሆኑን መገንዘብ ይገባል።

የሬዲዮ አገልግሎቱ በ21ኛው ክፍለ ዘመን በጣት የሚቆጠር ሆኖ ሳለ እሱም ራሱ በመንግሥት የተቆላፈ መሆኑ ሕዝባችንን በእጅጉ ጉድቶታል። የኢትዮጵያ ቴሌቪዥንም ሆነ ሬዲዮ መርሐ ግብሮች እውነቱን ለመናገር መስሐብ የላቸውም በመግለጫ፤ በኢንተርኔት፤ በዲስኩር የተሞሉ ናቸው።

በምዕራቡ ዓለም ፕሬዝዳንቱ አንኳን ከአምስት ደቂቃ የበለጠ የአየር ጊዜ አይሰጠውም። የእኛ ግን ስንት ገንድ የሚካሄድበትን የአየር ሰዓት አንድ የወረዳ አስተዳዳሪ ሲያጭደው ማየት የተዘወተረ ነው። አንዲት የተበላ ድልድይ በመገንባቷ በመገናኛ ብዙኃን የማይቀርብ ዲስኩር አድራጊ የለም። በምዕራቡ ዓለም ግን ከአገር አገር የሚያካልል ሐይዌይ የሠራው ኢንጂነር አንድም ቀን በቴሌቪዥን መስኮት ቀርቦ አያውቅም። ሥራው ሳይከበር ቀርቶ አይደለም ግን ጊዜ የለም ለሌላ ግንባታ ማለብ አንጂ አንጻች ጊዜ ማባከን አያስፈልግም። በመሆኑም ጊዜያቸውን በአግባቡ ይጠቀማሉ።

ሕዝቡን የሚያዝኑ መርሐ ግብሮች እምብዛም ስለሌሉ አንድ ባስተክ የተገቡ የባለሥልጣን ወሬ ለመስማት ማንም ሬዲዮ አይከፍትም። ቆዳ ወንበር ላይ የሚወዛወዝ ባለሥልጣን ለማየት ማንም ቴሌቪዥን አያይም። ስለዚህ መገናኛ ብዙኃን ከሕዝቡ ጋር ሊታረቁ

ይገባል።

በምዕራቡ ዓለም እነ ሊ.ኤን.ኤን፤ ኒውዮርክ ታይምስ፤ ቢቢሲ እና የመሳሰሉት ወሬ እየሸጡ ነው የከበሩት ወሬው ግን እውነተኛ እና ጣፋጭ ነው። ብዙዎቹ በዓለማችን ያሉ እንግሊዝኛ የሚያደምጡ ሕዝቦች የቢቢሲ ሬዲዮ ሰላኞች ናቸው። ሊ.ኤን.ኤ. ጋዜጠኞቹን በሞቀ ጦርነት ውስጥ የሚልካቸው ትኩስ ወሬ ከአፍታው ለመቅዳት ካለው የሙያ ፍቅርና ጉጉት የተነሳ ነው።

በአብዛኛው የሦስተኛው ዓለም ጋዜጦች የግለሰቦች ባሪያ፤ ቃል አቀባይ እንጂ የራሳቸው ነፍስ የሌላቸው ስለሆኑ ነፍሰ ገዳዮችን በቃላት ትቤ ሲያሳምሩ፤ ያልተሰማውን ተሰማ፤ ያልተሠራውን ተሠራ እያሉ ሪፖርት ሊዘግቡ ነው ነሯቸው። ግን በዓሉ ግርማን የመሳሰሉ እውነትን ያገለገሉም ተፈጥረዋል። ለሞያቸው ዋጋ ከፍለው ተከብረው ያለፉ ጋዜጠኞቻችንን እናከብራቸዋለን።

ጋዜጠኝነት ታላቅ ሙያ ነው። በእሳት መካከል የሚያልፉ አርበኞች የተገኙት ከዚህ ሞያ ሥር ነው። ሙያውን ለጥቅም ያውም ለወር ደመወዝ የሽጡ ጋዜጠኞች አስተሳሰብ እስካልተለወጠ ድረስ ለሕዝብ የሚያገለግል ንጹሕ ሬዲዮ ማግኘት ዘበት ነው።

ስለዚህ ነው ኢትዮጵያ እስከዚህ ዘመን (አይሳሉትድ) የተገለለች አገር ሆና የምትኖረው፤ ከቴክኖሎጂ የተገለለች ከኢንፎርሜሽን የተገለለች ሆናለች። የራስዋ ስለሌላት የሌሎች ክፉ መረጃ /ኢንፎርሜሽን/ ማራገፊያ ወደመሆን አየተሸጋገረች ነው። ለዚህም በየቤቱ ተግጦልጥለው ያሉ ከውጪ አገር ወሬ የሚሰቡ መሣሪያዎች ምሥክሮች ናቸው።

ሥነ ጥበብ /ኢንፎርሜሽን/ የሚገልጥ መሣሪያ ነው። ፊልሙ፤ ዘራኑ ሌላውም ሌላውም በዚህ ዘመን በሌለው ዓለም ክፉ ሐሳብ ሲመስጥ እየታየ ነው።

ለምሳሌ ብዙዎቹ የኢትዮጵያ ፊልሞች አንድ አሜሪካ ፊልም

መሆን ይቃጠቸዋል። አሜሪካ ውስጥ ሰውን በግልጽ መግደል ከባድ ወንጀል ነው። ስለዚህ ፖሊስ እንዳይደርስበት በረቀቀ መንገድ ለመግደል ረቂቅ ጥበብ ይጠቀማሉ። ኢትዮጵያ ግን በይፋ ገደቡ የሚሸፈትባት አገር ነች። እንደውም በሀገራችን ነፍስ ገዳይ ነጻ ሆኖ በአውራ ጉዳና ሲሸከረከር ገጹ ላይ ግን እሥር ቤት ናቸው ይባላል። ተሠውሮ መግደልም የተለመደ ቢሆን ግን በረቂቅ ተንኮል የተሰወረ ግድያ አይዘወተርም። እንዲህ ሲባል ግን ሁሉን ለመከላከል አይቻልም።

ታዲያ ደራሲዎቻችን ግድያውን ከፈረንጅ ፊልም ቀድተው ሊያወሳስቡት እውን ይህ ኢትዮጵያ ተደረገ ያሰኛል። ፊልሞቻችን ከአሁኑ ባዕድ ባዕድ ይሸታሉ። ቀልዱ ግልጽ የነውር ቃላትን መጠቀም ደረጃ ደርሷል። አንዳንድ ሠላጠንን የሚሉ ደግሞ እርቃን ቃላት በመጠቀም በ15 ደረጃ ት/ቤት እያጣኑ ይበትናሉ። ይህ ሁሉ የሕዝቡን የባሕል ካባ ለማውለቅ እና እርቃትን ለማስቀረት ነው። ከመሠልጠን ወይም ለገበያ ከመስገብባብ እንደሆነ አይታወቅም ልቅ የወሲብ መጽሐት በኢትዮጵያ ውስጥ የጀመሩ ነውረኞችንም አሳልፈናል።

ማጠቃለያ

ከላይ በጠቀስነው መሠረት የመረጃ /የኢንፎርሜሽን/ ጠባይ ዓለም አቀፋዊነትን እምናታል። ዛሬ አንወቅ ሰንል እንኳን በግድ እናውቃለን። በራችንንም ዘግተን መቀመጥ እንደደረገው ፈጽሞ አንችልም። ይልቅ ከመረጃ /ኢንፎርሜሽን/ ማዕበል ውስጥ ለመግባት መዘጋጀት አለብን። ዝግጅቱም የሥነ ልቦና ነው። ከሁሉ በላይ የዚህን ዓለም ክፉ ወሬ እና ምስል መራቅ ያስፈልጋል። መከበር ያለበትን ጠቃሚ ሐሳብ ግን ተጠንጋቅቀን መቅዳት አለብን። ጥንታዊው ባሕላችን የኅብረተሰቡ አሴት ሥነ ጥበብ እና ታሪክ ሳይነካ። እነዚህን የእኛን ፈርጦች የሚያንግርቱ ቲክኖሎጂ መግዛት አለብን።

ጋዜጠኞች ከፖለቲካዊ አዙሪት ወጥተው እውነትን ማገልገል አለባቸው። መገናኛ ብዙኃን ሠንሰላቱ እምብዛም ያልጠበቀ እምብዛም ያልላላ ነፃነት ያስፈልገዋል። በግል ባለቤቶች መደገፍም አለባት ይላም

ነፃነቱን ሳይነጠቅ ነው። እውነት ነው ነፃነት ያለው መገናኛ ብዙኃን ያስፈልገናል። ነፃነቱ ግን ነውር መሆን የለበትም። የሙያ ወሰኑን አልፎ ያላየውን ያልሰማውን ማንበብ የለበትም።

ከምግብ ውተላ ለሕፃናቱ ትምህርት እንዲያገለግል በቋንቋቸው ይዘጋጃ ዘንድ በውጪም በውስጥም ያለው የምሁር ኃይል ሌሊትና ቀን መሥራት ይጠበቅበታል። በዚህ ነው ኢትዮጵያ ከኢንፎርሜሽን ጋር ልትታረቅ የምትችለው።

አንድ አሜሪካዊ የተናገረው ዘወትር ከሕሊና ታትሞ የሚቀር ነው። «ሁሉም ምሁር የሚማረው የገዛ ሕዝቡን ኮሚኒቲውን ሊያገለግል ነው። አሜሪካም ሆነች ሌሎቹ የባለፀገ ዓለማት የራሳቸው በቂ ምሁር ናሯቸው ባለ ኢትዮጵያውያን ምሁራን የተረቡ የተጣጣጡ የታረዘ፣ የታመመ ሕዝባቸውን ትተው የጠገበ የሚያገለግሉበት ሁኔታ እንቆቅልሽ ሆኖ ዘወትር ይገርመኛል።» ብሎ ነበር።

ብዙዎቹ ወደው አይደለም በኮሚኒዝም ቁራኝነት ተላክፈው ነው አገር ቤት የነበሩ ምሁራንን በወረገጠ እያላደዱ ይፈጁ የነበሩት፤ ከዚያ አልፎ ተርፎም ለመሥራት የነበረው እንቅፋት፣ የፖለቲካው ወጥመድ፣ ከሞያው ጋር ዝምድና የሌላቸው ሰዎች የበላይ ሆኖ ማዘዝ እነዚህ ሁሉ ሆድ የሚያስብሱ የሚያጣርሩ ሆነውበት ነው ምሁሩ ሳይወድ የገዛ ሕዝቡን ትቶ የተሰደደው። እንዲህ ሲባል ደግሞ አገራቸውን ለማገልገል ትምህርታቸውን አጠናቀው የሞቀ ደሞዝ ንቀው ሕዝባቸውን እስከሞት እያገለገሉ ያሉትን እግዚአብሔር ውለታችሁን ይክፈል እያልን ነው።

ሁሉም ምሁር በሙያው የሚያውቀውን በቋንቋችን ከተረጉመና የቲክኖሎጂውን መፍቻ ቁልፍ ቃል ካገኘን ተራው ኢትዮጵያዊ ሳይቀር የፈጠራ ሰው ይሆናል። ቲክኖሎጂው በቋንቋ ተሸፍኖበት እንጂ ሕዝባችን ለሥራ እንግዳ አይደለም። የሥራ ኢንፎርሜሽን የጥበብ ኢንፎርሜሽን ያስፈልገናል። ከኢንፎርሜሽን ጋር እንታረቅ።

የመገናኛ ብዙኃን ቢበለጽጉ በዚህ መስክ በሺህ የሚቆጠሩ መያተ

ኞችን ማህማራት ይቻላል። የሕትመት ሥራ፣ የፊልም ሥራ ሌላውም እንደ ሶኬት እየተቀጣጠለ የሥራ ሰዎች እንሆናለን። ጥራትና ሥርዓት የጠበቁ የሬዲዮ፣ የቴሌቪዥን አገልግሎት ለብሔራዊ ብሔራዊ ብዙ ሰው በመስኩ ይሠራል። መንግሥት የኢንፎርሜሽን ፖሊሲውን በአጅጉ እንዲቀይረው የእርቅ ሐሳብ እናቀርባለን።

የሞያው ሰዎችም በአንድ ፖለቲካ ግርግር ላይ ብቻ ከማተኮር ወደተለያዩ የሙያና የጥበብ መስክ የመገናኛ ብዙኃንን አፈሙዝ ሊያዙሩት ይገባል። ይህም እርቅ ይፈልጋል። ሥርዓት የሌላቸው የመገናኛ ብዙኃን ሽፍቶች ሕዝቡን ሰዶማዊ ሕይወት በማስተማር በአጭራጭ ሊበላጁት መሞከራቸው ኃጢአት ስለሆነ መልካም ሥነ ምግባር ካለው የኢንፎርሜሽን ዓለም ጋር ሊታረቁ ይገባቸዋል።

ከመረጃ /ከኢንፎርሜሽን/ ጋር እንታረቅ።

ምዕራፍ አሥራ ዘጠኝ

ከአስተዳደር ጋር መታረቅ

አስተዳደር የሁሉ ነገር መሠረት ነው። አስተዳደሪዎች የአመራር ብቃት ብቻ ሳይሆን ራዕይም ጭምር ያስፈልጋቸዋል። የአምስት፣ የአሥር፣ የዛያ አምስት ዓመት የሩቅና የቅርብ ጊዜ ዕቅድ ያለው ተግባራዊነትም የሚፈተሽ ሥራ የሌላቸው አመራሮች ከዚህ ዓለም እሽቅድምድም በአጭር ተቀጭተው ወደኋላ ይቀራሉ። ከቤተሰብ አስተዳደር ጀምሮ የመንገድ እና የወረዳው የድርጅትና የመንግሥት አስተዳደር ሁሉ በበሰል መሪዎች ከተመራ ውጤቱ ያማረ ይሆናል። የአስተዳደር ታሪክ ጥንታዊ ነው። ጨካኝ፣ መሠረ፣ ገዝህላል፣ አሠልቺ አመራሮች በምድራችን ተፈራርቀዋል። በአንጻሩም ፈጣን፣ ቅን፣ ሰላማዊ፣ ዕድገት የተሞሉ በጥ አመራሮችም ታይተዋል።

በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ በተከፋፈሉት ታላላቅ ዘመናት ሰላለው

አስተዳደር በትንቢተ ዳንኤል የተመዘገበውን ተመርኩዝን የሙሴንም በመከተል በደረጃ የአስተዳደርን ጥበብ እናያለን።

በትንቢተ ዳንኤል የተመዘገበው በእሕዛብ ወይም በማያምኑ ባቢሎናውያን ላይ የተሾመው ንጉሥ ናቡከደነፆር ሕልምን አለመ። በባቢሎን የነበሩ ሕልም ፈችዎችን እና አስማተኞችን ለብሰበ ሌሊት ሕልም ማሰሙን፣ ግን ያየው ሕልምም ሆነ ፍችው እንደተሠወረበት፣ ፍችውን ባይነግሩት እንደሚገላቸውና እንደሚቆርጣቸው ይነግራቸዋል። በዘመኑ በየምክንያቱ ነገሥታት የፈለጉትን ሰው መግደል ይችሉ ነበርና እጅግ ጭንቅ ሆነ።

የይሁዳ ቤት ምርኮኛ የነበረ ዳንኤል ከጸለየ በኋላ የሕልሙን ፍች ከእግዚአብሔር ይረዳል። ስለዚህ ለዚህ ግድያ የታዘዘውን አርዮኮን ወደ ንጉሡ እንዲያስገባው ይጠይቀዋል እንደገባም ንጉሡ ያየውን ሕልም እስከ ፍችው ይነግረዋል። ዋናው ቁም ነገር ንጉሡ ያየው ሕልም ነው። ይህም እግዚአብሔር ለዳንኤል የገለጠለት ምሥጢር ከንጉሡ ናቡከደነፆር በኋላ ለሰሚመጡት ዘመናት በሰፊው ይተነትናል።

«አንተ ንጉሥ ታላቅ ምስል አየህ ይህም ምስል ታላቅና ብልጭልጭታው የባዛ ነው። በፊትህም ቆሞ ነበር። መልኩም ግሩም ነበረ። የዚህ ምስል ራሱ ጥሩ ወርቅ ደረቱና ከንዱም ብር ሆዱና ወገቡ ናስ ጭኖቹም ብረት እግሮቹም እኩሱ ብረት እኩሉም ሽክላ ነበር። እጅም ሳይነካው ድንጋይ ከተራራው ተፈንቅሎ ከብረትና ከሽክላ የሆነውን የምስሉን እግሮች ሊመታና ሊፈጭ አየህ። የዚያን ጊዜም ብረቱና ሽክላው፣ ነሐሱና ብሩን ወርቁም በአንድነት ተፈጭ። በመከርም ጊዜ በአውድማ ላይ እንዳለ አብቅ ሆነ፣ ነፋሱም ወሰደው፤ በታውም አልታወቀም፤ ምስሉንም የመታው ድንጋይ ተመልሶ ታላቅ ተራራ ሆነ፤ ምድርንም ፈጽሞ ሞላ።

ሕልሙ ይህ ነው፤ አሁንም ፍቺውን በንጉሡ ፊት እንናገራለን። አንተ ንጉሥ ሆይ የሰማይ አምላክ መንግሥትንና ኃይልን ብርታትንና ክብርን የሰጠህ የነገሥታት ንጉሥ አንተ ነህ። በሚቀመጡበትም ሥፍራ

ሁሉ የሰው ልጆችንና የምድር አራዊትን የሰማይ ወፎችንም በእጅህ አሳልፎ ሰጥቶሃል። ለሁሉም ገዥ አድርጉሃል አንተ የወርቁ ራስ ነህ። ከእንተም በኋላ ከእንተ የሚያንሽ ሌላ መንግሥት ይነሳል። ከዚያም በኋላ በምድር ሁሉ ላይ የሚገዛ ሌላ ሦስተኛ የናሽ መንግሥት ይነሳል፤ አራተኛ ውም መንግሥት ሁሉን ይቀጠቅጣል ይፈጭማል፤ እግሮቹና ጣቶቹም እኩሉ ሽኩሳ እኩሉም ብረት ሆኖ እንዳየህ እንዲሁ የተከፋፈለ መንግሥት ይሆናል። ብረቱ ከሽኩሳው ጋር ተደባልቆ እንዳየሽው የብረት ብርታት ለእርሱ ይሆናል። የእግሮቹ ጣቶች እኩሉ ብረት እኩሉም ሽኩሳ እንደነበሩ እንዲሁ መንግሥቱ እኩሉ ብርቱ እኩሉም ደካማ ይሆናል።»

በዚህ የዳንኤል ትንቢት ላይ እንደምናነበው የሰው ልጅ የእስተ ዳደር ዘመኖች በአራት የተከፋፈሉ ሆነው ተርበዋል። የመጀመሪያው የወርቅ ዘመን ነበር። ይኸውም እስከ ናቡከደነፆር የነበረው ዘመን ነበር። እጅግ ሰፋፊ ግዛትን በአንድ ላይ አድርጎ ይገዛ የነበረ አስተዳደሩ እንደወርቅ የሚያንፀባርቅ ጠንካራ የሆነና እጅግ የበረታ ነው።

ሁለተኛው ዘመን የብር ዘመን ኃይሉ ምንም ቢበረታ እንደናቡከደነፆር አልነበረም፤ ግን ዓለምን አንድ አድርጎ ይገዛ የነበረ ነው። ሌላው የነሐስ ዘመን ሲሆን፤ ለየግዛቱ የሮማ ዜግነት የነበራቸው የአገሪቱን ተወላጆች ይሾም የነበረው ሕዝብም ሰፊ ግዛት ያስተዳድር የነበረ መንግሥት ነው። ከዚህ በኋላ ታላላቅ መንግሥታት ኃይል እያጡ እየተከፋፈሉ የመጡበት የብረት (የጭካኔ) የመከፋፈል የውጊያ ዘመን ነበር። ይህ ዘመን ሲያልፍ የአሁኑ እጅግ የተከፋፈለ በየድንበሩ ጦርነት የሚደረግበት የሽኩሳና የብረት ድብልቅ ዘመን ነው።

ይህ ሰፊ የሰው ልጅ የታሪክ ዘመን የሚያሳይ ራዕይ እግዚአብሔርን የማያመልከው ናቡከደነፆር እንዲያየው የተደረገው ምስክር ይሆን ዘንድ ሊሆን፤ የወርቅ፣ የብር፣ የነሐስ፤ የብረት እና ሽኩሳ ድብልቅ አስተዳደር እየተፈራረቀባት ያለፈችው ዓለማችን እስከፍጻሜዋ

* ትንቢት 2-1-45

የሚያጋጥማትን ለማወቅ የእነዚህን ማዕድናት ጠባይ ማጥናት ብቻ ይበቃል።

ሌላው በአስተዳደር መስክ የሚጠቀስ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል የሙሴ እና የሕዝብ እስራኤል ታሪክ ነው። ሙሴ ይመራው የነበረውን ሕዝብ ከግብጽ አስወጥቶ ወደ እስራኤል ሲወስድ አመራር ያስፈልግ ስለነበረ የተባላውን ሊያስታርቅ፤ የተበደለውን ሊያስከስ ሁሉም ወደ እርሱ ይመጡ ነበር። ሙሴ ለሕዝቡ ሲፈርድ በተቀመጠ ጊዜ ከጠዋት እስከ ማታ እንዲሁ ሲሄድ አንዱ ሲከተል ለሁሉም የሚፈርደው ሙሴ ብቻ በመሆኑ የተደነቀው የኢትዮጵያዊቷ የሙሴ ሚስት የሲፓራ አባት ዮቶር ምክር መክረው። «ይህን ለሕዝቡ የምታደርገው ምንድን ነው? ሕዝቡ ሁሉ ከጠዋት ጀምሮ እስከ ማታ ድረስ በዙሪያህ ቆመው ሳሉ አንተ ብቻ ሆነ ስለምን ተቀመጥህ አለው። ሙሴም አማቱን ሕዝቡ እግዚአብሔርን ለመጠየቅ ይመጣሉ። ነገርም ቢኖራቸው ወደኔ ይመጣሉ። በዚህና በዚያ ሰውም መካከል አፈርዳለሁ የእግዚአብሔርንም ሥርዓትና ሕግ አስታውቃቸዋለሁ አለው። የሙሴም አማት አለው - አንተ የምታደርገው ይህ ነገር ልክ አይደለም። አሁንም እመክርሃለሁና ቃሉን ስማ፤ እግዚአብሔር ከአንተ ጋር ይሆናል። አንተ በእግዚአብሔር ፊት ለሕዝቡ ሆነ፤ ነገራቸውንም ለእግዚአብሔር አድርስ፤ ሥርዓቱንም ሕጉንም አስተምራቸው፤ የሚሄዱበትን መንገድ የሚያደርጉትንም ሥራ ሁሉ አሳያቸው። አንተም ከሕዝቡ ሁሉ አዋቂዎችን፤ እግዚአብሔርን የሚፈሩትን፤ የታመኑትን የግፍንም ረብ የሚጠሉትን ሰዎች ምረጥ ከእነርሱም የሺህ አለቆችን፤ የመቶ አለቆችን፤ የዛምሳ አለቆችን፤ የአሥርም አለቆችን ሹምላቸው። በሕዝቡ ላይ ሁልጊዜ ይፍረዱ። አውራውን ነገር ሁሉ ወደ አንተ ያምጡት ታናሹንም ነገር ሁሉ እነርሱ ይፍረዱ እነርሱም ከአንተ ጋር ሽክመት ይሸከማሉ፤ ለአንተም ይቀልልሃል።» ብሎ አለው።*

ይህ ኢትዮጵያዊ ምንም ከእግዚአብሔር የተላከ ቢሆን ከሙሴ

* ዘጸ. 18-13-26

በፊት በአገሩ ኢትዮጵያ መልካም አስተዳደርን ማየቱ አያጠራጥርም። በዚህ ዘመን ያለውን የሥራ ክፍፍል አጠቃላይ ገጽታ በአጭር ንግግር አስቀምጦታል። እንዲህ ዓይነት ምክር የሚመክሩ ታላላቅ ጠቢባን ባለቤት ኢትዮጵያ በእውነት በዚህ ዘመንና የቶርን የመሳሰሉ ብልህ ሰዎች የኢት ይሆን? እንደመሉ የሚሰማ ቢያገኙ አስተዳደሩን ለማቃናት በቂ የሕሊና ብቃት ያላቸው ምሁራን ሞልተውናል። ምሁራኑን ትተን ያልተማሩ የሚባሉ አዛውንትና ባልቴቶችን እንዴት ቤተሰባችሁን መራችሁ? ብለን ብንጠይቃቸው በአስተዳደር ከተመረቁት ምሁራን የበለጠ በሳል መልስ ይኖራቸዋል።

እንደውም አንድ ከአሜሪካ በኢኮኖሚክስ የተመረቀ ምሁር መንግሥት ያሽከመውን 1500 ብር ከወር ወር በእግባቡ መጠቀም ቢያቅተው አምስት ልጅ በሁለት መቶ ብር የሚያስተዳድሩ ወይዘሮ ጋ ደብተርና ወረቀት ይዞ ሄዶ «እሜቱ ለመሆኑ በሁለት መቶ ብር ይህንን ሁሉ ማቲ የማስተዳደር ጥበብዎን ሊያካፍሉኝ ይችላሉ» ብሎ ጠይቋቸው ነበር ይባላል።

ካረሊያን ከውሮቢ የተባለች ፀሐፊ «ሕዝቦች ታላላቅ መሪዎችን ካለመታከት ይፈልጋሉ። እነዚህ የተለዩ ግለሰቦች የተለዩ ባሕሪ አላቸው። ስለተከታዮቻቸው (በላሚመሯቸው) ያስባሉ፤ ይጨነቃሉ፤ ወደ መልካም የወደፊት ሕይወት የመምራት ብቃትም አላቸው።» ብለለች። እዚህ ጽንሰ ሐሳብ ላይ ያሉ ዐበይት ቃላትን በመምረጥ ወደ ማጠቃለያ እናመራለን።

ዓለማችን መልካም መሪዎችን ትፈልጋለች። ክፉዎቹን አጋግን የመሳሰሉትን ደግሞ ዕድሜያቸው የጥር ዘንድ ትፀልያለች። እንደ ኢ ዲያሚን ያሉትን አይታ የደገገጠችው ዓለም፤ እነሑት ለርን እስተናግዳ ያፈረችው ምድራችን፤ ጸሎትዋ ደጋግ መሪዎችን እባክህ ስጠኝ የሚል ነው።

ክፉ አስተዳዳሪዎች ያሉበትን ዘመን ብቻ ሳይሆን መጨውንም አጨልመውት ነው የሚያልፋት። የቀድሞው የሰማሌ መሪ ቢያድባሬ በዘመኑ ሕዝቡ ላይ ያደረሰው በደል አንሶ እኔ ከሞትኩ ሠርዶ አይብቀል እንዳለችው አሁን «When I leave Somalia, I will leave behind

buildings but no people እኔ ሰማሌን ለቅቄ ስወጣ ሕንጻ ብቻ እንጂ የሰው ዘር አላስቀርም» እንዳለው ሁሉ። መጥፎ መሪዎች እንደ ሮማው ዘፋኝ ንጉሥ ከተማ አቃጥለው ከተራራ ላይ ወጥተው መሳቅና መዘፈን ይወዳሉ።

ስለዚህ ለሚመራው ሕዝብ የሚጨነቅ መሪ ማግኘት ማለት ዕድ ለኝነት ነው። ብዙዎቹ የበለፀጉ አገራት ባጋጠማቸው የመሪ ጸጋ ታግዘው ነው እዚህ ደረጃ የደረሱት። አሜሪካውያን አባቶቻችን የሚሏቸው ሕንጾች ነቢያቸውን እስራኤላውያን እንግሊዞችና ቻይናዎች አያቶቻቸውን የሚመርቁት በተሠራላቸው የአመራር ውለታ ነው። «በተለይ በዚህ ዘመን ጥሩ መሪ መሆን ብቻ በቂ አይደለም እጅግ በጣም ጥሩ መሪ እንጂ» አሁን የምናወራው በብርሃን ፍጥነት ስለሚጓዘው የዛሬው ዓለም ነው። በአመራር ብቃታቸው የሰውን ልጅ ያስደነቁ ግለሰቦች ያሉባትን የዛሬዎን ዓለም ነው የምናነሳው።

ስለዚህ በዚህ ዘመን አመራር ምን መምሰል አለበት የሚለውን አንባቢ በሕሊናው ያስብ ዘንድ እንተውለት እና መልካም አመራር ምን ማለት እንደሆነ በጥልቀት እንመለከታለን።

አመራር ለመንግሥት፤ አመራር አትራፊ ላልሆኑ ድርጅቶች፤ አመራር ለሃይማኖት ተቋማት፤ ለሕክምና ማዕከል፤ ለትምህርት ተቋማት ሌላው ቀርቶ ለቤተሰብ መዋቅር፤ በተለይ በዚህ የዲሞክራሲ ጽንሰ ሐሳብ በየለበት ወይም በስይጣናዊ ኢምፔሪያሊዝም አገሮች በተቀሰፉበት ጊዜ ወይም በጥሉ ማለፍ ትልቁ ዓሳ ትንሹን በሚውጥበት ፈጣን እና ጨካኝ ሃላም አመራር ከወላኝነት አልፎ የሕልውናም ጥያቄ ነው።

ዲሞክራሲ የሃገሪት ሒደት ነው ብዙ አገራት እየተጓዙበት ያለ፤ ግን በዚህ ውስጥ የገቢያ መቀማማት የረጃጃው ፍጥነት በብርሃን ፍጥነት ከሚለክቡ ዘመን ላይ የደረሰንበት ጊዜ ነው። ለማንኛውም ዲሞክራሲ ለአስተዳደር ያደሰው ወይም የለገሰው አራት ታላላቅ ስጦታዎች አሉ።

እነሱም 1 Empowerment, 2. Individual responsibility 3. Earning/ accountability mode 4. Rising entrepreneurship.

ናቸው።

በዴሞክራቲክ ሕዝብ ውስጥ ሌላው ቀርቶ በዴሞክራሲ የሚመራ ድርጅትን ጨምሮ ብዙው ኃይል በግለሰቦች እጅ ነው ያለው። ይህ እካሄድ (Empowerment) ይባላል። ታዲያ እነዚህ ሥልጣን የተሰጣቸው ግለሰቦች ኃይላቸውን በብልህነት እንዲጠቀሙበት ይገደዳሉ። አለበለዚያ ግን የድርጅታቸውም ሆነ የሚመሩት አካል ሕልውና አደጋ ላይ ይወድቃል።

በዚህ እካሄድ ውስጥ ድንገት የሚለየውት ሰዎች ዕውቀት ውስን ከሆነና በበታችቸው የሚበለጡ ከሆነ ወደ አመጽ ስለሚለወጡ የሚበልጣቸውንም ስለሚያጠቁ ቀድሞውኑ በራሳቸው የማይተማመኑ ደካሞችን ከዚህ ኃይል ማራቅ ይገባል።

(Individual responsibility) የግለሰቦች ኃላፊነት

ጥርት ያለ ዴሞክራሲያዊ ኅብረተሰብን ለመፍጠር እያንዳንዱ ግለሰብ ኃላፊነት ይኖርበታል። ፖሊስ በየቦታው ተገኝቶ ሕግ ሊያስከብር አይችልም። ስለዚህ ፀጥታን፣ ሥርዓትንና ታማኝነትን በማግለገል እያንዳንዱ ዜጋ ጥብቅ ኃላፊነት ይጠበቅበታል።

በዴሞክራሲ የሠለጠነ ኅብረተሰብ ውስጥ ፖሊስ አደጋ የደረሰበትን ወይም መንገድ የጠፋውን ለመርዳት እንጂ የተጣሉ የተጋደሉ ሰዎችን ለማሠር አይደለም የሚንቀሳቀሰው። ይህ የግል ኃላፊነት ሁሉም ሊሰማው ሊችል የዴሞክራሲ ብርሃን መፈንጠቅ ይጀምራል።

Earning (Accountability Mode)

በጥሩ ምርታማ ዴሞክራሲያዊ ድርጅት ውስጥ ራሱን የመራ ወይም የሚጠበቅበትን የሠራ ሁሉ በቂ ክፍያ ወይም ሽልማት ማግኘት ይገባዋል። ልክ እንደዚሁ ጥሩ ክፍያን ለማግኘት ሁሉም የሚጠበቅበትን ማከናወን ይኖርበታል። ግን ይህም ጥቅም ባይኖረውም እንኳን ሥነ ምግባር ታላቅ ዋጋ አለው።

(Rising Entrepreneurism)

በንግድ ኅብረተሰብ ውስጥ ብዙ ግለሰቦች ወደ ፈጠራው ዓለም ለመሄድ ድፍረት አላቸው። ለዚህም ሁኔታዎችን ለማቀናጀት ለማሳካት ኃላፊነትን ይወስዳሉ። በከፍተኛ ጥበብ ትጋትና የኃላፊነት ስሜት ከውጤት ይደርሳሉ። ስለዚህም ድርጅቶች ግለሰቦችን በሥራው ላይ ከፍተኛ የኃላፊነት ድፍረትን ይጠይቃሉ። ይህ ሁኔታ የሚገለፀው በሥራቸው ላሉ ግለሰቦች ኃላፊነት በማከፋፈል ነው። (Empowerment)

ይህ እካሄድ ለሠራተኞች የድርጅቱን የተወሰነ የባለቤትነት መብት እስከማጋራት ይሄዳል። ለሠራተኞች ስፋ ያለ ነፃነትን በመስጠት የግለሰቦችን ነፃ የፈጠራ ችሎታ ለመበዝበዝ (ለማግኘት) የነጻው ገበያ የዴሞክራሲ አስተዳደር በዘዴ የተሞላ ነፃነት የሰጠ ይመስላል። ስለዚህ የእኔነት መንፈስ የሚሰማው ሠራተኛ አዳዲስ የፈጠራ ሐሳቦችን ሲያመነጭ ድርጅቶች ባልታሰበ የብርሃን ፍጥነት ያድጋሉ።

ለውጥ

በአስተዳደር ውስጥ ለውጥ ከሌለ ባለሀብት እርግጥ እካሄድ ሊያዛልቅ አይችልም። አንድ ተቋም ወይም ድርጅት ወይም አገር በተመሳሳይ ሁኔታ ለሦስት ዓመት ከተመራ ለ15 ዓመት ሊነሳ የማይችል ውድቀት ውስጥ ይዘፈቃል። ለውጥ ሦስት ዐባይት ቅርንጫፎች አሉት። አንደኛው ፍጥነት ነው። ሌላው አመራር ዋናው ግን መዋቅር ነው። ከእነዚህ ሦስት ዐባይ ክፍሎች ውስጥ አንዱ ከተቀየረ መንገዱ በለውጥ ላይ ነው ማለት ነው።

ፍጥነት

ሁሉም ነገር ከፈጣን ወደ እጅግ ፈጣንነት እየተለወጠ ነው። ታላላቅ መሪዎች ይህንን የተረፉ መሆን ይኖርባቸዋል። የሕይወት ዑደት ምርቱ እና የሰዎች ችሎታ አጭር ነው። ስለዚህ አንድን ነገር ለማምረት ያለው ውጣ ውረድ እጅግ ማጠርና ፈጣን መሆን አለበት። ምርት በአጭር

ጊዜ ገበያ ላይ መገኘት አለበት። ለሽማግሌ ገብረተሰብ ፈጣን እና ብዙ አማራጭ ስላለ ከሁሉ ፈጥሮ መገኘት ያስፈልጋል። ስለዚህ በነጻው ገበያ ዲሞክራቲክ ድርጅትም ሆነ አገር በፍጥነት ሰዎችን መቅጠር አለበት። ስለዚህ ሊሆኑ፤ (downsize) የሠራተኛን ብዛት መቀነስ የተለመደ ነው። በዚህ ግለሰቦች በበቂ ችሎታ ንቃትና ፍጥነት በልጠው መገኘት የግድ አለባቸው። ይህ ዓይነቱ አካሄድ ጨነቅ ይመስላል። ግን ምንም ሊደረግ የማይቻልበት ዕውነታ እና የነጻ ገበያ ጠባይ ነው። ይህም እየሆነ ያለ ሁኔታም ስለሆነ በሀገራችን ይህንን ለመደገፍ አንድ መንገድ መፍጠር ያስፈልጋል።

በዓለማችን የፈለጉት (The aerospace industry) በዚህ የታወቁ ናቸው። በተለይ (Virtual Corporations) በዚህ መንገድ የተቀረቡ በመሆናቸው በድሆቹ አገራት ሠራተኞችን ሊጎዱ ስለሚችሉ ሁልጊዜ በላል መሪዎች እነዚህን አካሄዶች መንገድ ይፈጥሩላቸዋል።

የአመራር ሕግ (Rules)

አመራርን ወይም መንገዱን መለወጥ ድርጅቶችን በከፍተኛ ፍጥነት ይለውጣቸዋል። በተለይም ከአንዱ ግለሰብ ወደሌላው ሥልጣን ሊቀያየር አመራሩ በፍጥነት ይለወጣል። አገሮችም ሆኑ ድርጅቶች ዛሬ ከተለመደ አሠራር ወደ ፍጹም ለውጥ እየተቀየሩ ያሉት በተወሰነ የጊዜ ገደብ ግለሰቦችን በመለወጥ ነው።

ይህም ሰዎች የተለያዩ የተፈጥሮ እጋ ስላላቸው ከፊታቸው የመለወጫ ጊዜያቸው ተወስኖ ከተሰጣቸው በዛ ጊዜ ግን ማንም ጣልቃ ሳይገባ በተረጋጋ ሁኔታ ከሠሩ ያልተጠበቀ ለውጥ ሊያመጡ ይችላሉ። ምክንያቱም የተቀመጡበት ወንበር በውድድር የተገኘ ስለሆነ ፍጥነታቸውን ቢቀንሱ በሌላ ሊተኩ ስለሚችሉ ነው። በነጻ ገብረተሰብ ውስጥ ጤናማ ውድድር ጤናማ ዕድገት አስገኝቷል።

የመዋቅር ለውጥ (Structure)

በዚህ ባለገበት ዘመን የአደረጃጀት የአሠራር መዋቅር ለውጥ ማድረግ እጅግ የተዘወተረ ነው። ለምሳሌ የሥራው፤ የአመራሩ ኃይል ከላይ ባሉት ሰዎች ላይ ተቆልሎ የነበረበት ዘመን ተሽሮ አሁን ሥራ ወደታች የሚገሽራሽርበት አንድ ግለሰብ የተወሰነ ኃላፊነት ላይ ብቻ እንዲጨነቅ የቀረውን ለሌሎች እንዲያከፋፍል የሥራ መዋቅር ወጥቷል።

ይህ መዋቅር የሚያተኩርባቸው ሥራን ከላይ እስከታች ማካፈልን፤ የተቀጣሪ ሠራተኞች ችሎታ እና ብቃት ጠቃሚ ከሆነ በሥራ ማቆየት፤ ካልሆነ ግን ሌላ ሥራ እንዲፈልጉ ማሠናበት፤ ስለዚህም ከተቀጣሪዎች ጋር የጽሑፍ ስምምነት ማድረግ ያጠቃልላል። ይህ ብዙ አገራት የተቀበሉት የነጻ ገበያ ፖሊሲ ነው።

ለዚህ ሁሉ ማጠቃለያ የሚሆንን በነጻ ገበያ መርህ የመጀመሪያው ንጉሥ ሽማግሌ ገበያተኛው፤ ተጠቃሚው፤ አገልግሎት ተቀባዩ ነው። ሁለተኛ ንጉሥ የድርጅት ባለንብረቶች ወይም ቀጣሪዎች ናቸው። ሦስተኛ ንጉሥ ብቃት እና ሞያ ያላቸው ሠራተኞች ናቸው። በዚህ ውስጥ ብቃትም ችሎታም የሌለው ግለሰብ ግን ባርያ ወይም ቤት አልባ ነው።

ስለዚህ ከራስ አስተዳደር፤ ከዜተሰብ አመራር ጀምሮ እስከ ድርጅትና አገር መምራት ያለው የሰዎች ብቃት በእርግጠኝነት አስተማማኝ መሆን አለበት። ብቃት የሌለው ግለሰብ ለማንኛ ሊሆን ይችላል። እንዲያውም ባደጣኑ ዓለም መለመንም አያዋጣም በንጉሡ መሪ የሚመራ ድርጅትም ይፈርሳል። በመሆኑም በአገራ መሪ የምትመራ አገር ዕጣዋ ምንድነው? ለዚህ ነው ዛሬ መምራት በብዙ ሚሊዮን ሕዝቦች አንገት ላይ መቆም ነው የሚባለው።

መጽሐፍ ቅዱስ ወያው ሕፃናት ለነገሡባት አገር ይላል።* ሕፃን ማለቱ ሕፃን አይደለም የሕሊና ብቃታቸው ሕፃን የሆነ ማለቱ ነው። ለውሳኔ የሚቸኩል ረጋ ብሎ የብዙ አማካሪዎችን ሐሳብ ለምቶ አሥር ጊዜ መትሮ አንዱ የማይቆርጥ መሪ ከሆነ ዕድሜው የዘገየ ቢሆንም እንኳን ሕፃን ይባላል።

* መዝ. 10-16

ከአስተዳደር ጋር መታረቅ ላለመሰላስት አልሞ መደቆስ ሐሳብን መላልሶ ማሸት ማለት ነው። በእሮሞ ጉሣ አነጋገር በየትኛውም አከራካሪ ሐሳብ ላይ «ዱቢ እሮሞ ኪሣ፤ ሃቡሎን በየሰላ» «አስተ ነገሩን እናስተኛው» የሚል ብሂል አለ። በረጋ ሕሊና ሌሊት ሊያመላልሱት ያደሩትን ሐሳብ ቀን በተግባር ላይ ማዋል አያስቸግርም።

እኛና አስተዳደር

ሀገራችን ለብዙ ዘመናት በፍጹማዊ የንጉሥ አስተዳደር ትመራ ነበር። በመካከሉ ወደመሣፍንት አስተዳደር የገባንበት የአንቅልፍ ዘመን ሳይቆጠር በርካታ የተማከለ የአስተዳደር ታሪክ አለን።

ተከሰጸድቅ መኩረያ የተባሉት የታሪክ ፀሐፊዎችን «የኢትዮጵያ መንግሥት የነፃነት ዘመን ረዥም እንደመሆኑ መጠን በዚህ ረዥም ዘመን ውስጥ በአገሪቱ ላይ የውስጥ ጦርነትም የአስተዳደር፣ የጽኑነት፣ የንግድና የሽቀጥ መለዋወጥ እንደነበረ» ጠቅሰዋል። ሌላው ቀርቶ በአስተዳደር የሚታወቁት የኢትዮጵያ መሪዎች ፍትህ ቀጥተኛ በመሆኑ በማቴዎስ ወንጌል ምዕ. 12 ጌታችን እራሱ በመጨረሻው ዘመን ንግሥት አዜብ በዚህ ሕዝብ ለመፍረድ ትነሳለች ... ብሎ ነበር። ኢትዮጵያ በታሪክ የታወቀች ለመሆንም ባለፉት ምዕራፎች ተነጋግረናል። አንድን አገር በአገርነት ከሚያሳውቁ ቁም ነገሮች አንዱ ደግሞ አስተዳደር ነው።

አንዳንዴም ያማረ ሌላ ጊዜም ግፍ የተቀላቀለበት አስተዳደር እንደማንኛውም መንግሥት አላልፈናል። እጅግ ፈጣን ዕድገት የታየባቸው ጊዜያት እንደነበሩን ሁሉ የተገገጡትንበትም ከዓለም አይታ የተሰጠውንበትም የጨለማ ዘመን ነበረን።

መቼም በዚህ ዓለም አንዴም እየወደቁ ሌላ ጊዜም እየተነሱ ነው፤ ገብው፣ የጉብያ-አክሱም ዛግቄ ሥርወ መንግሥት ጊዜያት የሠለጠነ ምናልባትም ከዚህ ዘመን ያልተናነሰ የአስተዳደር ስልት የነበረባቸው ዘመናት ነበሩ ተብሎ ይነመታል።

የኢትዮጵያን የሥነ መንግሥት ታሪክ ከሀገር ውስጥ ፀሐፊ ትዕ ዛዘቻችን ውጪ ጀምስ ብሩስን፣ ሞሪዮ ኮልባንቴ ሮሲኒ ካሚረር የመሳሰሉ የውጪ ጸሐፍት ጽፈውት በመገኘቱ መቶ በመቶም ባይሆን ለዚህ ለ3000 እና 4000 ዓመታት በአብዛኛው ተከታታይ የመንግሥታት ዘመን ነበረን ማለት ይቻላል። ጥቂቶቹ የውጪ ጸሐፍት ሳይቀሩ ቀይ ባሕርን ዘረው የሕዝባችንና የመንግሥታችንን ሁኔታ መዝግበው ተገኝተዋል። ከነዚህ መካከል ዲዮዶር እና አርቲሚዶር ይገኙበታል። የጥንት የግሪክ ታሪክ ጸሐፍት ናቸው። ጽሑፉም ፒሪፕሎ ማሬ ኤሪትሬም በሚባል መጽሐፍ የተጻፈ ነው። በተለይ ቶሎሜ የተባለ ጸሐፊ ካርታውን ሳይቀር ያካተተ መጽሐፍ አለው።

ሙሉ ዲልማን የተባለ የታሪክ ጸሐፊ እንደዘገበው ከአርዌ እስከ ብዕሊ ባዚን ከክርስቶስ ልደት በፊት 21 ነገሥታት ነግሠው ነበር በማለት የዘገበ ሲሆን፤ ይህም የሚጀምረው ከክርስቶስ ልደት በፊት 400 ዓመተ ዓለም ነው። ዓመተ ምሕረት ከተጀመረ በኋላ ደግሞ እስከ አብርሃ ወእጽብሃ 31፤ ሌላው ቀርቶ ከአብርሃ እስከ ገብረ መስቀል ድረስ እንኳን 29 ነገሥታት በአጠቃላይ 81 የዓለም ታሪክ የሚያውቃቸው ነገሥታት እስከ 500 ዓመተ ምሕረት ነበሩን። ይህ የታሪክ ተከታታይነት ከሰመልካም አስተዳደር እዚህ ሊደርስ ፈጽሞ እንደማይችል ማስተዋል ይገባል። ከዚያ ወዲህም አንደ ድልነዓድ፣ ነሐሐ-ቶለኦብ እና ይኩኖ አምላክ ያሉ በሳል መሪዎችን በ10 እና በ12ኛው ክፍለ ዘመን ያገኘችው ኢትዮጵያ የዘርዐያዕቆብ፣ የዓፄ ቴዎድሮስን፣ የዓፄ ዮሐንስን የዓፄ ምኒልክን እጅግ በሳል አመራር የተገናኝቷ ኢትዮጵያ ዛሬ በተሰናከለ ዕድል በአስተዳደር ጭራ በመሆኗ የሰብአዊ መብት በአግባቡ የማይከበርበት የጉቦ እና የአድል ም መናሽሪያ መሆንም እጅግ ግራ የሚያጋባ ነው። ለእዚህ ነው ከአስተዳደር ጋር መታረቅ አስብን የሚለው ጥሪ ከፍ ብሎ መሰማት ያለበት።

ዝክረ ነገር በተሰኘው መጽሐፍ ላይ የሰዎች መብት እንዴት ይከበር እንደነበር በጥቂቱ ተጽፎ ይገኛል። ለምሳሌ ንጉሠ ነገሥቱ ግብር በሚያገባበት ጊዜ ከሕዝቡ ጋር በአንድ አዳራሽ ሲመገብ (የሚያስደግቅ ባሕል ነው አስተዳዳሪዎችና ሕዝቡ በአንድ ማዕድ መቁረስ) ታዲያ በዚህ

መሀል አንፋ ተራ ተጋዛዥ ሰውን ሁሉ ረጋግጦ ቀድሞ ሊቀመጥ ሊሯሯጥ ያየው ደጃዝማች ወልደማርያም የተባለ አጋፋሪ ለምን እሀራ አስነስተህ ሹማምንቱን ጥሰህ ከማዕድ ለመቀመጥ ሞከርክን? ብሎ በጉራዴ ጥሬ ስለመታው (ንጉሠ ነገሥቱ ከተልቅ ድፍረት ቆጥረውት በመንግሥት አደባባይ እንዲህ ያለ የኃይልና የግፍ ሥራ ያደረገውን አጋፋሪ መቀመጫ ጥለው) እንደነበረ ተጽፎ ይገኛል።

ሌላው በንግሥት ዘውዲቱ ዘመነ መንግሥት የነበሩትን ቀደም ብለው በዓፄ ምኒልክ ዘመን የተሾሙት ሚኒስትሮች ከሥራ ገበታቸው የማይገኙ የግል እርሻቸውን ሊያሳርሱ የሚውሉ ቸልተኞች ስለሆኑ ሥራ በመበደሉ ሕዝቡ ጃንሚዳ ተሰብስቦ ሚኒስትሮች ከሥልጣን እንዲሳረሩ ጠይቆ በሦስት ቀን ውስጥ በምትካቸው ሌላ ሰው ተተክቷል። እነዚህን እና ሌሎችንም ሥራዎች ስንመለከት መቶ በመቶም ባይሆን የአስተዳደር እርሻ የሥልጣኔ መንገድ ነበረን ማለት ይቻላል። ይህ ሆኖ ሳለ ብዙዎቹ አገራት ከእኛ የሥልጣኔ ደረጃ ያልደረሱ፤ በዚህ ዘመን ቁልፋል እንዲያዩን ያደረገው በነበረን ፍጥነት መንገዝ ስለቃተን ነው።

የዘመናችን እሽቅድምድም እንደደረገው አይደለም። በየደረቃዋ አፋዲስ ፈጠራ አፋዲስ ስልት የሚነደፍበት ዘመን ላይ ነን ያለነው። ድሮ በሰው ሕሊና ዕቅድ ይወጣላቸው የነበሩ ነገሮች ሁሉ ዛሬ ከመሣሪያ ጋር እጅግ ወደ እውነት የተጠጋ መመሪያ ሲነደፍላቸው ማየት የተሰመደ ሆኗል። በጥራት፣ በዓይነትና በብዛት የተሰጠ አስተዳደር ባለቤት የሆነችው ዓለማችን እኛን እንዲጋሪ ፈረስ አስከትላ ልትጓዝ የምትችል አይመስልም፤ አንድ ቦታ ላይ ትተወናለች ያኔ የሚከተለው አደጋ ምን ይሆን? በአስተዳደር የዳቦረ ልምድ ያለው ሕዝብና መንግሥት በዕቅድ አምርቶ የተረፈውን በቁጠባ እና በእርዳታ እየለገሰን እስከመቼ እንኖራለን? ምዕራባውያኑ «አስልቸው ልመና» ብለው እስኪላለቁብን ራሳችንን መምራት ለምን ተሳነን?

መጠነ ሰፊ የአስተዳደር ስልት ያስፈልገናል። አመጋገባችን ሁሉ ለረጋባችን መንስኤ ነው። የምግብ አስተዳደር ስለሌለን

የሚበላው ተትረፍርፎ እኛ ግን ረጋብተኛ ሆነናል። ምድሪቱ የምታበቅላቸው የፍራፍሬ ዓይነቶች የእህል ዘር የዓሣውና የሥጋው ዘር የሚመገበው የለም። በእርካሽ የሚሸጠው ቲማቲም ተጨምቆ ጄስ ተክ ትፎ ከቁራጭ ዳቦ ጋር ቁርስ ሊሆን ይችላል። ፍራፍሬው ማርማላት ሆኖ ሕፃናቱን ቀጥ አድርጎ ይይዝ ነበር። ማሩ አደንጓሬውና የቅጠለ ቅጠሉ ዓይነት ገና ወደ ምግብነት አልተለወጠም።

አስተዳደሩ ሀገሪቱን በሆቴል ኢንዱስትሪ ከሚያጥለቀልቃት የምግብ አምራቾች ይበዙ ዘንድ በገፋፋ ሌተኛ አዳሪዎች የፋብሪካ ሠራተኞች በሆኑ ነበር። አዋሽ አካባቢ በቅርጫት ተሠፍሮ የሚሸጠውን ቲማቲም ጄስ ማድረግ ይቻላል። ለዚህ የሚያስፈልገው እጅግ ጥቂት ወጪ ነው። እንደራ፤ ክትፎ፤ ጥብስ፤ ቀይ ወጥና አልጫ ወጥ እንደ መድሃኒት የታዘዘላት አገር የምግብ አስተዳደርዋን ብትለውጥ ረጋብዋን መቀነስ በቻለች። የዓሣ ምግብ ሁዳዴን ጠብቆ መምጣቱ ይለወጥ ዘንድ በዚህ መልክ ሕዝቡን ማለማመድ ያስፈልጋል። ሱፋ፤ አኩሪአተሩ እነዚህ ሁሉ ሕዝባችንን የሚደግፉ ናቸውና ሁሉም አዘውትሮ እንዲመገባቸው ማለማመዱ የምግብ አስተዳደሩን ይለውጠዋል።

እጅግ ውድ የሆኑ መኪናዎች ወደ ሀገራችን ሊገቡ የጂቡቲ ወደብ አስተዳደር ለመሆኑ ኢትዮጵያ መኪና ነው ወይ የምትባለው ብለው እንደተላበቁብን ይነገራል። ውድ መኪና ወደ 100 ሺህ ዶላር የሚያወጣ ነው። መጓጓዣውና ቀረጡን ጨምሮ ወደ 200 ሺህ ዶላር ያወጣል። በ8.50 ወደ 9.00 ብር ብላክ ማርኬት ምንዛሪ ሲባዛ የትየለላ ነው። ይህ ገንዘብ ደግሞ አሥር መኪና የሚያስገዛ ፋብሪካ ኢትዮጵያ ውስጥ መገንባት ይችላል። እንዳንድ መኪናዎች ሊገዙ ውድ መሆኑ ብቻ ሳይሆን የሚወስደው ነዳጅ መለዋወጫ እና ምናምን እንኳን ለእኛ ለአሜሪካም አላዋጣት፤ ሀብታሞቻችን ገንዘባቸውን በየሀብታሙ አገር ለመኪና ግዢ መበተናቸው 14 ነገር የሚገዙባቸው ሀገራት ነው። ሀብታቸው ከሀገሪቱ ያገኙት የሕዝብ ሀብት መሆኑን መዘገጋት አይገባም። በዚህ ዘመን ሀብታሞቻችን ገንዘባቸውን ምዕራባዊያን ባንክ ነው የሚያስተምጡት ይሳላል። ይህ ደግሞ ይዘገንናል። ማንም ሰው ከአሜሪካ ወደሌላ አገር

ሲንዝ ከ10 ሺህ ዶላር በላይ ይዞ መውጣት አይችልም። የእኛ ብር ግን ያለክልላይ ወደውጭ እየበረረ ነው። ከሀገር ውስጥ እየጉረፈ የሚወጣው ገንዘብ ምንም በእኛ አካውንት ይቀመጥ እንጂ የሀገር ሀብት መሆኑ እመን ነው።

ለመሆኑ በቻይና ሽቀጥ የተጥለቀለቀው ገበያ የሀገር ቤቶችን ፋብሪካዎች መጨፍለቁ ይታወቅ ይሆን? ልክ ነው የነጻ ገበያው መርህ በማንኛውም የንግድ ልውውጥ ላይ ማዕቀብ ማድረግን ይከለክላል። ግን ጥራቱስ የግራና ቀኝ ጫማው አንድ ያልሆነ ዝፍቅ የሚራገፍብን ከእኛ የአስተዳደር ጉድለት እኮ ነው። ሽማቹ ከሜዳ የገዛውን ቻይና ሠራሽ ሊያጠልቁት ገና የሚተረተር ከሆነ የጥራት ቁጥጥር ማድረጉ እኮ የነጻ ገበያ ሕግ የሚፈቅደው ነው። በዚህ መልክ ሕዝቡም ንቃት ሊኖረው ይገባል። የነፃ ገበያ ሥርዓት ማንንም መጥቀም ሳይሆን በዚህም በዚያም ብሎ ሀብታም መሆን ከሆነ ግቡ ሕዝባችንስ የሀገሩን የኮምፖዛቻ ጨርቃጨርቅ፣ የአዋሣ ጨርቃጨርቅን ትቶ ለምን የሌለውን ዓለም ሀብት ያጋብሳል? ለምን ሱፍ ከእንግሊዝ እንሸምታለን? ሠንጋተራ እና ፒያሣ ያሉ የሱፍ አምራቾች የሚሠሩት በጥራትና በዋጋ አስንቆ ሳለ ሰው ብልጥ ከሆነ እኛም ብልጥ መሆን አለብን። አስተዳደር ማለት እንደቤተሰብ ማሰብ ነው እርስ በእርስ መገበያየትን መልመድ አለብን።

የኢትዮጵያ የሕዝብ ብዛት ለገበያ ኢኮኖሚ እጅግ ጠቃሚ ነው። ነጋዴው ለሕዝቡ አዝና በመጠነኛ ትርፍ ቢሸጥ ሕዝቡም የሀገሩን ባለሀብቶች ቢያሳድግ በዚህ ብቻ ለማደግ እንችላለን። ባለሀብቱ ሳይሸጠገብ ወጣቶችን 8:00 ሰዓት በማሠራት ለሕይወታቸው በቂ ክፍያ ቢከፍል ሌላውን 8:00 ሰዓት ሌላ ሥራ ቢሠሩበት ሀገር የማይድግበት ምክንያት የለም። በምዕራቡ ዓለም ቀን በዐሐድ ሌሊት በኤሌክትሪክ መብራት በፈረቃ ነው የሚመረተው። ይህ ህሉ የአስተዳደር ውጤት ነው።

አንድ አስተዳዳሪ በሚዛን የሚለካው በሥራው ወጤት እና በሠራተኛው ዓይን ነው። አካሊን ሁሉን ማርካት የተሳነው አስተዳዳሪ ሥራውን ሊመረምር ይገባል። በአጠቃላይ ከአስተዳደር ጋር መታረቅ

ያለብን በብዙ ዘርፍ ነው። ምግብ፣ ልብስ፣ መጠለያና መጠጣችን በሚገባ ሊስተዳደር የሚችለው ከአስተዳደር ጋር ስንታረቅ ነው። ከአስተዳደር ጋር እንታረቅ።

ማጠቃለያ

መልካም አስተዳደር ለአንዲት አገር ወሳኝ ብቻ ሳይሆን የሕልውና መሠረትም ነው። አመራር እንኳን ለአገር ለአንድ ድርጅት ስኬታማነትም ሆነ ውድቀት ወሳኝ ነው። መሪዎች ብቻ ሳይሆኑ ከታች ላለው ሥራ በበቂ ዕውቀት የሚተላለፉ የተናጠል ውሳኔዎች ለመሪዎች የመተባበር ለውጥን ለማምጣት፣ በገበያውም ሆነ በማግብራጭ አገልግሎቱ መስክ አስተዳደሩ አዲስ የለውጥ መንገድ ያስፈልገዋል። ዓለማችን በብርሃን ፍጥነት መልካን እና አሠራርዋን እየለዋወጠች ባለችበት በዚህ ዘመን ለአዲሱ አመራር በቂ ዕውቀትና ቅልጥፍና የሌላቸው ፈሪ አስተዳዳሪዎች ትርፋቸው ኪሣራ ነው።

ራዕይ የሌለው መሪ የሥራውን ብርሃን ብቻ ሳይሆን ከበታቹ ያሉ በፈጠራ ያኔጡ ሰዎችንም ሕሊና ይገድላል። አደገኛም ነው። (ጂኒየስ ኪሊር) ተብለው የሚታወቁ አስተዳዳሪዎች በኢጋጣሚ የአመራር ቀልፍ በእጃቸው ከገባ ወደው ለአዋቂዎች፣ ወደው ብሩህ ሕሊና ሳላቸው የፈጠራ ሰዎች። በአመራር ውስጥ የመረጃ አሰባሰብ ጥራት ለውሳኔ ያመቻል። የአምስት ዓመት፣ የአሥር ዓመት፣ የአሥራ አምስት ዓመት እስከ ሃያ ዓመት የሚከውኑ መሪ ዕቅዶች ያላቸው መሪዎች የዛሬውን አርምጃ በውል ያውቁታል። የሠለጠነው ዓለም ግን በመቶ ዓመታት የሚቆጠር መሪ ዕቅድ ቀምሯል። ከአስተዳደር ጋር መታረቅ እራሱን የቻለ ረቂቅ ፍልስፍና ያለው ርዕስ ነው። መሪዎችንም ተራ ሠራተኞችንም የሚያሳትፍ በመሆኑ በዚህ ባለንበት ዘመን በሀገራችን ኢትዮጵያ በሰፊው ልንመክርበት የሚገባ ዋና ጉዳይ ነው።

ከፍ ብለን እንደጠቀስነው «ታላላቅ መሪዎች የወደፊቱን ያያሉ» በሚል ርዕስ (Catalyn Corbin) የተባለች ፀሐፊ እንዳሰፈረችው «መልካም ያልሆኑ አስተዳዳሪዎች ባሉበት አመራር አስፈሪ ዛሬ ብቻ

ሳይሆን አስደንጋጭ ነገም ይከተላል በተመሳሳይ መንገድ ለሦስት ዓመት የተመራ ድርጅት በመጨረሻው ይሞታል» ብለሽ። አሁን የምንናገረው ስለድርጅት ሳይሆን ስለአንድ ግዙፍ ኅብረተሰብ ነው። እርቅ የሚያስፈልገውም አስተዳደር በ80 ሚሊዮን ሕዝብ ሕይወት ላይ ወሳኝ ነውና አንድ ኢትዮጵያዊ አስተዳዳሪ በወንበሩ ቁጭ ሲል በትንሽዋ ቢሮ ውስጥ 80 ሚሊዮን ሕዝብን ወክሎ ካለዕውቀት ቢወስን፣ ወይም በግዴለሽነት ቡና እየጠጣ ቢያንጉላጅ ጎልቶ መሣፍርት የሌለውን ሕዝብ ወደ ረሃብ እየገፋ መሆኑ ሊገለጥለት ይገባል። ስለዚህ ካለአንዳች ለውጥ በተሰጠው አመራር ላይ የሚቀልድ መሪ በብዙ ሰው ሕይወት ላይ የፈረደ ነው ማለት ነው።

ብታምኑም ባታምኑም ለገዛ ራስ ብልጽግና የአስተዳደር አርክን ላይ የሚፈናጠጡ ሁሉ ከደም መጣጮቹ ከእነ ኤዲያሚን ፈጽመው አይለዩም። እነሱ በሚሰጡት አመራር የብዙዎች ሕይወት ያለአግባብ መቀጠፍ ምክንያት ነውና።

ስለዚህ ስለመልካም አመራር ከመነጋገራችን በፊት ለምንቀመጥበት የአመራር ቦታ ብቁ ነን ወይ? ታማኝ ነን ወይ? ብለን እራሳችንን ልንጠይቅ ይገባል። ብዙ ጊዜ በእኛ ሕይወት ውስጥ «የአባትህ ቤት ሲወረር አብረህ ውረር» የሚባለውን ተረት በስፋት ስንጠቀምበት ይስተዋላል። «ሲሾም ያልበላ ሲሽር ይቆጩዋል» የሚል እጅግ ጸያፍ ተረትም አለን። እነዚህ ጽንሰ ሐሳቦች ቀላል አንድምታ ያላቸው ቢመስሉም ግን መሪዎች በተሾሙ ጊዜ ለራሳቸው ብቻ እንዲያስቡ እንዲስገበቡ የሚያደርጋቸው መሪ ጥቅስ ሆኗል። ዘረፋ በይፋ የሚሞክሻቸው እነዚህ ቀልዶች ግን በደህነት ባሕር ውስጥ እያሰመጡን ተገኝተዋል። እርቅ ከሚፈልጉ የአስተዳደር ጽንሰ ሐሳቦች አንዱ ተሿሚ የተሾመው ሊበላ፣ ሊበዘብዝ፣ ሊያሥር፣ ሊፈታ፣ ሊገድል፣ ሊቆርጥ፣ ሊፈልጥ ሳይሆን በሰነ ከመንፈስ ሥራንና ሠራተኛን ሊያገኝ መሆኑን ጠንቅቆ መረዳት ይጠበቅበታል።

በዘመናዊው አስተዳደር አስተዳዳሪ ከመሆን ተራ ሠራተኛ መሆን ይሻላል። ምክንያቱም አስተዳዳሪ እንደ ኢትዮጵያ ማዘዝ ብቻ ሳይሆን አብሮ መሥራትም ስለአለበት ነው። በሀገራችን ኢትዮጵያ አንድ ሰው አስተዳዳሪ ሲሆን ሱፍና ክረሻት ለብሶ ባዶ ሳምሶናይት እንከርፍፎ ነው ቢሮ የሚገባው። በምዕራቡ ዓለም ግን ለሥራ የሚያመች ጅንሰና ጫማ ለብሶ ነው የሚመጣው። የምዕራቡ ዓለም አስተዳዳሪ የመጀመሪያ ቀን ሥራው ሠራተኞችን ሰብስቦ እየሳቀና አብሮ እየበላ እየጠጣ በእኩልነት የተረጋጋ የሥራ መንፈስ መፍጠር ነው።

የእኛ አስተዳዳሪዎች የመጀመሪያ ሥራቸው ፊትን እንደረግ አጣጥፎ፣ የሌለውን ድምጽ አጉርጉኖ፣ ከጥበቃ ሠራተኛ አስከ ጽዳት፣ ከዚያም አልፎ አዋቂዎችና ትጉህ ሠራተኞችን እያበሽቀጠ አንበሣ መሆን ነው። የሥራውን መንፈስ ከገዳደሉ በኋላ በየሰብሰባው መደንፋት፣ የሌ ለ ሪፖርት ማቅረብ ይህ ነው እኛን የገደለን። ይህ ታዲያ በዚህ በ30 ዓመት ውስጥ በእጅጉ ያበለሀገነው ክፉ መንፈስ ነው። በአብዛኛው በከ ሚኒዝም ርዕዮት የተሰከፉ አገራት የሥራ ነፃነት የሌላቸው ድንገጥና እጃቸው ለሥራ የተቀለፈ ነው። በዚህ ዓይነት መንፈስ ውስጥ ያሉ ሕዝቦች የፈጠራ ልባቸውም የተሰለበ ነው።

«አንድ የምሥራቅ ጀርመን ሰው ወደኔ መጣና ምሥራቁንና ምዕራቡን ለይቶ የከበረውን ከበርሊን ግንብ ፍርስራሽ አንዱን ብረት እጁ ላይ አስቀመጠው። አንዱት አሳዛኝ ጊዜ ነው። ድንጋይ የሚቆርጥ ጠርዝ ያለው ጥቁር ባልጩት ነበረ። ቁም ነፃሩ ግን ይህ ድንጋይ መውደቁ ነው። በ1989 ይህ የበርሊን ግምብ ሊፈርስ የምሥራቁም ነፃነት ተረጋግጧል። ይህ ነፃነት ግን መረበሽና መደናገር ፈጥሮ ነበር። ምክንያቱ ይህ ሕዝብ ፈጽሞ ነጻ ሆኖ አያውቅም ነበርና። ከመንግሥት ጥገኛ እድርጓቸው የነበረው ግንብ ተገረሰሰ። ይህ ዓይነቱ ነፃነትን አለመለመድ ችግር በሺ ትሳም ተከስቶ ነበር» Caralyn Corbin (Great Leaders see the Future first) ብላለች መሪዎች መጸእያትን በማየት ማስተዋል ይችላሉ።

ኮሚኒስቶች መንግሥታት ሴኒኒዝም ባወጣው (Dictatorship of the proletariat theory) በተባለው የወዝአደሩን የስም የበላይነት አፀደቀ በተባለ ግን በተግባር (totalitarian government) በፈጠረ አመራር አንድ ሰው እስኪሞት ይመራ ዘንድ ሌላ ፈላጭ ቆራጭ አመራር በመፍጠሩ ኮሚኒስቶችን አስተዳዳሪዎች ቀና ብሎ እንኳን ለማየት ስለተቻለ ገረ ኢትዮጵያን ጨምረው መላው ኮሚኒስት አገራት የሥራ ነፃነታቸውን አጥተው ቆይተዋል።

የሚገርመው በሶሻሊስት ሥርዓት የጎብረት (የማኅበር) ነፃነት እንጂ የግለሰብ ነፃነት ብሎ ነገር የለም። ግራ የሚያጋባው ግን ግለሰቦች ነጻ ሳይሆኑ እንዴት ማኅበረሰቡ ነፃነት ይኖረዋል? (የመደብ) የስም ነጻነት እንጂ የግለሰብ ነጻነት የማያውቀው ይህ ሥርዓተ ማኅበር የዓለማችንን ዕድገት ቆልፎ መያዙ የታወቀው ሶቪየት ጎብረት በትኩፋፈል ሌሎች አገሮች ወደ ነጻ ገበያ ለማምራት በሚያደርጉት ጥረት የተሸማቀቀውን፤ ጥላውን እንኳን የማያምነውን ሕዝብ ወደ ነጻነት ለማምጣት ብዙ ዓመታት በመፍጀቱ ነው። ወደ ሀገራችን ስንመጣም አስተዳዳሪዎቻችን ልክ እንዳለፈው ያረጀ እና የወደቀ የኮሚኒስት ሥርዓተ ማኅበር እስታሊንነት ይሰማቸዋል። ሠራተኞችም እንደበታቸው፤ እጃቸውንና ሕሊናቸውን ፈታ አድርገው ለመሥራት ነጻነቱን ገና አልተለማመዱትም።

ስለዚህ ከአስተዳደር ጋር መታረቅ ለዕድገታችን ወሳኝ በሆነበት በአሁኑ ወቅት ሁለንተናችንን የኮሚኒዝም ቅሪት የሆነው የአሠረና ሠራተኛ ሠንሠለት አስርታል። ከሁሉ በላይ ሥራ ቀድሞ ጀምሮ ተዋርዶ ይገኛል። በሚገርም ሁኔታ ሁሉም የቢሮ ሠራተኛ መሆን ይኖፍቀዋል። ስለዚህ ጥቂት ሰው የሚፈልጉት የቢሮ ሥራዎች በብዙዎች ተጣበው ይገኛሉ። ይህ ማለት ሥራ ፈትነት በቢሮ ተንሠራፍቶ ይገኛል ማለት ነው። ቢሮ ያለው በቤኔ ደግሞ ለምዝበራና ለወሬ የተጋለጠ ነው።

ስለዚህ ውሃን ቢወቅጡት እንቦጭ ሆኗል። በነገራችን ላይ አስተዳደር ማለት ትርፋማነቱ የተለካ፤ ውጤቱ የታወቀ ግብና ዕቅድ ያለው ስልት ነው። የበለፀገው ዓለም በየሰዓት የሚያድገው ይህንን ጽንሰ ሐሳብ

በስተረዳ ነው። አስቲ አንድ በበለፀገ አገር ያለን የባንክ እንቅስቃሴ እና አስተዳደሩን ለምሳሌ እንይ፤ ከሁሉ በፊት ባንኩ እና አስተዳዳሪዎቹ በሌሎች ባንኮችና አስተዳዳሪዎች ወድድር ውስጥ እንዳሉ የሚያውቁ ናቸው። ስለዚህ ለሦስት መሠረታዊ ቁም ነገሮች ታላቅ ዋጋ ይሰጣሉ። አንደኛ ለስዓት፤ ሁለተኛ ለፍጥነት፤ ሦስተኛ ጥራት።

አንድ ሠራተኛ በስዓት የሚከፈለውን ስንት ስንተኛ በደቂቃ ይሠራል። በምን ዓይነት ጥራት እና ፍጥነት? ለእያንዳንዱ ውጤት ፍጹም ሰዓት ተዘጋጅቶለታል። አንድ ሠራተኛ በደቂቃ ምን እንደሚሠራ ደረጃ ወጥቶ ተቀምጧል። ከምግብተር ላይ ከሠራ ሠራተኛው የጀመረበት ሰዓት ዕረፍት የወሰደበት ላይቀር ይመዘገባል። በሠራው ጥራትና ብዛት መጠን በየወሩ ማበረታቻ ይደረግለታል። (recognition) አድናቆቱ የሠራተኛውን መንፈስ ያነቃቃል። አሰቃ ሠራተኛን እንዳይጉዳ ሕግ ተባ ጅቶ ተቀምጧል።

ግን እንዲህም ቢሆን ምዕራቡ ዓለም መንግሥተ ሰማይ ነው ማለት አይደለም። ቢሆንም የሥራው ነጻነት ከፈጠረው ብዙ መስክ የተነሳ። ከአንዱ ሥራ ቢወጡ ሌላው ጋ እየሄዱ መሥራት ይቻላል። የግል ክፍለ ኢኮኖሚው መበረታታቱ ብዙ ሀገራትን እጅግ እንዲያድጉ አድርጓቸዋል። አስተዳደርና ሥራ በእውነት ተግባር ላይ ውሰው የሚታይበትን ዓለም አይቶ ወደ አገራችን ሲመለከቱ እጅግ ያስደነግጣል።

የንግድ ድርጅቶች ሁኔታ በዚህ ጊዜ ፈጣን ነው። ሁሉም በፍጥነት እየተለወጠ ነው። በጣም የሮጦ ብቻ ነው በሁኔታዎች መካከል መቆየት የሚችለው። በእርግጥ የንግድ መጋዘኖች ፈጣን የተሳሳቸው ከምጋኒዎችን ሳይሟሉ። በአጭሩ የዘመኑ ፍጥነት ሲተረጎም ፈጣን መሆን ብቻ በቂ አይደለም የሚል ብሔል አለው። በጣም ፈጣን መሆን አንጂ።

ከዚህ አባባል ጋር እኛነታችንን ስናነጻጽረው ነው እንግዲህ የምንደነግጠው። ለዓይን የማይታዩ ድጋ እና ጉስቶላ አገራት ዘንድሮ ፈጣን ሆነዋል፤ ቀድመው የደረጁት ምዕራባውያኑ ደግሞ የሕዋው ዘመን

ውስጥ ገብተዋል! ፍጥነታቸውን በብርሃን ፍጥነት ለመለካት እየተሽቀዳደሙ ይገኛሉ። የምዕራቡ ዓለም ይህንን ዕድገት ለመቀዳጀት የዳበራቸው ዋና መሣሪያዎች ምንድን ናቸው?

እኛነታችንን በአስተዳደር ሚዛናዊነት፣ ጥራት እና ፍጥነት ስናውምን ይሰማናል? ወደፊት እየሄድን ነው ወይስ ወደኋላ? ይህንን ለሕሊናችን ፍርድ ትተን ቁርጠን ለመነጋገር ግን በዚህ ዓይነት ዝርክርክነትና ጉዞኝነት ከተጓዝን የጉቦ ሰጪውም ተቀባዩም ልጆች ከፍለው የማይጨርሱት ውስብስብ ዕዳና ችግር ውስጥ ይገባሉ።

ጥርት ያለ የአስተዳደር መስመር መፈጠር አለበት። እጅግ እያደገ የመጣውን የጉቦ ባሕል ሥር ላይሰድና ከዚህ ላይብስ መቀረጥ አለበት። ማስተዳደር ማለት የቦታችንን ማብቃዋት እይደለም። ሕዝብ ወይም የቦታችንን ባፍቅር ከያዙት የሚለውን ከሰሙት ወዳጅ ይሆናል። የኢትዮጵያን ሕዝብ ኃይል ነው የሚገዛው የሚለው ቋንቋ ከአስተዳዳሪዎች ሕሊና መውጣት አለበት። አስተዳዳሪዎች በሥልጣን ወንበር ላይ እስኪሾጉቱ ቢቆዩና ሕዝቡ ባይሰማማ እውነት አለው። መታፈር በከንፈርና በምግባር ስለሆነ ቅን እረኛ (አስተዳዳሪ) ሆነን በጊዜ ላይጓዝ ለሌለው ቦታችንን እንልቀቅ! እንዲህ ከሆነ ከሕዝብ አንጣለም። አስተዳዳሪዎች ከፍቅር ወደ መጠላት፣ ከመጠላት ወደ መደንገጥ፣ ከመደንገጥ ወደ ነፍሰ ግድያ ከዚያም ወደ ኢዲያሚንነትና ወደ ሒትለርነት ከመለወጣቸው በፊት የሚገባቸውን ሠርተው ዘወር ቢሉ ይበጃቸዋል።

እግዚአብሔር የኢትዮጵያን እርምጃ ይባርክ።

ዋቢ መጻሕፍት

1. መጽሐፍ ቅዱስ
2. ዝክሪ ነገር ፀሐፊ ትዕዛዝ ማኅተመ ሥላሴ ወልደመስቀል
3. ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ
ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ክፍል 1 እና 2
4. የኢትዮጵያ ታሪክ 1ኛ መጽሐፍ
ከተክለ ጻድቅ መኩረያ
5. ፍትሐ ነገሥት
6. ሥርዓተ ትምህርት (አባ ሀብተማርያም ወርቅነህ) አሁን አቡነ መልከጻጸቅ
7. የሚያባራ ዝናብ መታን
በአብርሃም ሰለሞን የግጥም መጽሐፍ 2007
8. The Fate of Africa
A history of Fifty years of independence by Martin Meccredith
9. Martin Luther King. JR
Edited by Clayborne Carson
10. Area handbook of Ethiopia
Foreign area studies
11. Popular Science
A Marshall Edition
12. Great Leaders see the Future First
By Carolyn Corbin
13. Gandhi's Truth
Erik H.Erikson
14. The world is Flat
By Thomas L.Friedman

15. To Forgive ... But not Forget
By MAJA'S Abramovitch
16. Finding Freedom in Forgiveness
Charis "T" Jones and Daniel R. Ledwith
17. Confessions of an Economic Hit MAN
By John Perkins
18. Mandela
Anthony Sampson
19. The constitution of the U.S
Floyd G. Cullop
20. Foreign Policy
January/February 2006
21. News week, April 3, 2006
22. Forgiveness
ለብዙ ዲ.ዘግባን ተቱ
23. Popular Mechanics (March 2006)
Squeezing Gas From Gow
24. Earth trends 2003 — Energy-and Resources
25. Water Resources, Growth and Development
18 April 2005 A working paper of Discussion
26. Wonders of the African world Henky Lovis Gates, Jr. PBS 1999
27. Energy situation and trends in Ethiopia Part VI
(PROF. Wolde Ghiorgis Woldemariam)
28. The Secret History of the American Empire
By John Perkins